

NATIONALØKONOMISK TIDSSKRIFT

UDGIVET AF NATIONALØKONOMISK FORENING

REDAKTIONSUDVALG:

C. V. BRAMSNÆS · V. VILLADSEN · F. ZEUTHEN

REDAKTØR: CARL IVERSEN

*

1942

80. BIND · 2. HEFTE

*

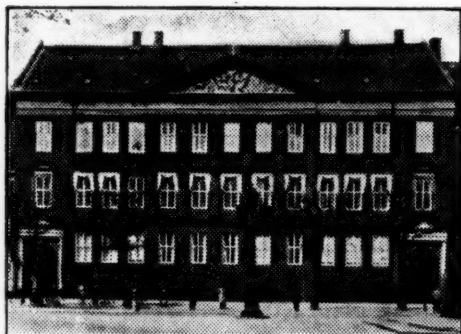
INDHOLD:

	Side
BIDRAG TIL DE TIDLIGERE DANSK-VESTINDISKE ØERS ØKONOMISKE HISTORIE, MED SÆRLIGT HENBLIK PAA SUKKERPRODUKTION OG SUK- KERHANDEL. Af <i>P. P. Sveistrup</i>	65
BOGANMELDELSER (se Omslagets 3. Side)	184

GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG
KØBENHAVN · MCMXLII

DEN DANSKE LANDMANDSBANK

AKTIEKAPITAL: KRONER 50.000.000,-
RESERVEFOND: KRONER 34.000.000,-

**Hovedkontor: Holmens Kanal 12
København K.**

44 Filialer i København og Omegn - 53 Filialer i Provinsen

KAPITAL-FORVALTNING

Frie og baandlagte Kapitaler modtages til Forvaltning. Reglement tilsendes paa Forlangende. (Telf. 6500, Lokal 343).

VÆRDIPAPIRER modtages i Opbevaringsdepot. (Gebyr 50 Øre aarligt af 1000 Kr. nom. Beløb. Min. 2 Kr.).

AKTIER og OBLIGATIONER
købes og sælges.

BOXER udlejes.

HUSLEJEINDBETALINGER modtages.

Alle Forespørgsler besvares omgaaende af vore Afdelinger og af vort Hovedkontor
Central 6500 Lokal 65. ,

Telegram-Adresse: LANDMANDSBANK

BIDRAG TIL DE TIDLIGERE **DANSK-VESTINDISKE ØERS** ØKONOMISKE HISTORIE, MED SÆRLIGT HENBLIK PAA SUKKERPRODUKTION OG SUKKERHANDEL¹⁾

Af P. P. SVEISTRUP

I. GEOGRAFISKE FORUDSÆTNINGER

DE tidligere dansk-vestindiske Øer St. Croix, St. Thomas og St. Jan er beliggende ved det caraibiske Hav i Øgruppen de smaa Antiller; Øerne ligger indenfor et Omraade, der begrænses af 18° 5' og 18° 46' nordlig Bredde og 64° 12' og 65° 38' vestlig Længde.

Øerne er ikke i den danske Tid blevet nøjagtigt opmaalt, men angives i Statistisk Aarvog 1916 at være henholdsvis St. Croix 218, St. Thomas 86 og St. Jan 55 km². Senere Oplysninger findes hos Dr. Rolf Berger²⁾, der i 1934 giver følgende Tal:

St. Croix	213,02 km ²
St. Thomas	70,25 »
St. Jan	49,70 »
Ialt.	332,97 km ²

Alle Øer er Klippeøer, hvis Overfladestruktur er varierende. St. Thomas og St. Jan er Bjærgøer, der væsentlig opfyldes af en enkelt Bjærggruppe. Disse to Øers Overflade gør dem saaledes kun lidet egnet til Opdyrkning; Lavlandet indskrænker sig til enkelte Dalstrøg samt til et mindre Kystareal omkring de Steder, hvor Bækkene løber ud.

Derimod har man paa St. Croix tre forskelligartede Landskabs-typer; Nordvestenden er bjærgrig og minder overflademæssigt om

¹⁾ Jeg takker Kai Lemberg-Møller og Helga Lemberg-Møller for værdifulde Forarbejder.

²⁾ Rolf Berger: Die Inseln St. Thomas und St. Croix. Hamburg 1934. (S. 5—6). (Dette Afsnit bygger for en stor Del paa Oplysninger i Ber-
gers Bog).

Fig. I. Kort over de tidligere dansk-vestindiske Øer.
 Indsat ses deres Beliggenhed i Forhold til de omliggende Øer og Fastlandet.
 (For detaljerede Stednavne paa St. Croix se Fig. IV, S. 86).

de to andre Øer (det højeste Punkt er Mt. Eagle paa 380 m). Østenden har ligeledes Bjerge, der dog er fladere og lavere end Nordvestendens. Mellem disse to Omraader findes et ret stort fladt Areal paa omkring 100 km², som udgør Øens Midte og dens sydvestlige Del. Dette Areal har fra Naturens Haand været vel egnet til Landbrug, idet den jomfruelige Jord ikke gennem lange Tider behøvede Tilførsel af særlige Næringsstoffer.

Øernes Klima er tropisk med en aarlig Middeltemperatur af 26,7° Celsius (Aarene 1875—1916) og kun smaa Afvigelser herfra. Forskellen mellem den varmeste og den koldeste Maaned er 4,6°, medens den højeste maalte Temperatur i den anførte Periode er 35,5° C. og den tilsvarende laveste er 17,4° C.

Den fremherskende Vind er Nordostpassaten, der blæser det meste af Aaret med relativ ringe Styrke. I Maanederne August—November er Vindforholdene mere vekslende med hyppige Sydøst- og Østenvinde, og det er disse Vinde, der bringer Størstedelen af Øernes Nedbør. I Eftersommeren (specielt i August Maaned) hænder det, at der opstaar heftige Uvejr, der med Aars Mellemlum ytrer sig som voldsomme Orkaner, som foranlediger Skade baade paa Bygninger og Marker¹⁾.

Om den aarlige Regnmængde udtaler Kommissionsbetænkningen af 1916²⁾, at Regnmængden praktisk talt er den samme for alle de tre Øer, og at den for Perioden 1852—1911 gennemsnitlig var 1176 mm. Dette er noget mindre end Nedbøren paa nogle af de andre og større Øer i Vestindien (Haïti ca. 1400 mm, Portorico ca. 1450, Martinique ca. 2000), men væsentlig større end i Danmark (Middelnedbør 626 mm i Gennemsnit for Aarene 1886—1925).

Dette Gennemsnit fremkommer ved betydelige Variationer fra det ene Aar til det andet³⁾. Kommissionen af 1916 anfører paa Grundlag af Observationerne gennem 65 Aar følgende Oversigt over den aarlige Nedbørs Afvigelse fra Normalen:

¹⁾ I en Artikel i Atlanten, Marts 1908, nævner *Moses Melchior* (S. 222—25) 22 Orkaner i Tiden fra 1772 til 1899 og omtaler de derved forvoldte ofte store Skader.

²⁾ Betænkning afgiven af Rigsdagskommissionen angaaende de dansk-vestindiske Øer. Kbhvn. 1916. (S. 118—21).

³⁾ Flere Forfattere nævner, at selv den normale Regnmængde paa St. Croix ligger i Underkanten af det nødvendige. I de udprægede Tørkeaar har Regnmangelen ligefrem været katastrofal (jvf. f. Eks. *West's* Beskrivelse af Tørkeaaet 1789—90 i hans Beretning om det danske Eiland St. Croix i Vestindien . . . etc., i Maanedskriftet *Iris*, Juli 1791. Kbhvn.). I 1872 var Tørken saa stærk, at Kreaturerne delvis maatte fodres med Græs tilført fra andre Øer, men alligevel døde de i Hundredevis (jvf. Berl. Tid. ¹/₁₀ 1872).

Mellem 30 og 40 % mindre end normalt	7 Aar
» 20 og 30 % » » »	7 »
» 10 og 20 % » » »	10 »
» 0 og 10 % » » »	10 »
» 0 og 10 % større end normalt	11 »
» 10 og 20 % » » »	9 »
» 20 og 30 % » » »	7 »
» 30 og 40 % » » »	2 »
» 40 og 50 % » » »	2 »

Regnen falder i korte, voldsomme Byger, saaledes at en stor Del af Vandet forsvinder i Havet, hvis det ikke opsamles af Plantevæksten eller paa kunstig Maade. Bygerne fordeler sig meget uregelmæssigt gennem Aaret, og da dette har en afgørende Betydning for Høsten, har vi i Fig. II efter Kommissionsbetænkningen af 1916 gengivet Gennemsnittet af Regnmængden i Aarets 12 Maaneder.

Man ser heraf, at der kan tales om en »lille Regntid« i Maj—Juni og en »stor Regntid« August—November, medens Regnmængden i det meste af Høsttiden i Foraarshalvaaret er forholdsvis ringe.

Nedbøren er ret uregelmæssig paa de enkelte Plantager, og det kan være, at medens den ene Plantage faar en kraftig Bløder, faar Naboplantagen ingen eller næsten ingen Regn. Selvom en Del af Forskellighederne udlignes over en længere Periode, er Regnmængden paa St. Croix forskellig i de enkelte Distrikter. Nordvestenden faar mere og Østenden mindre end Gennemsnittet. Dette er belyst i Figur III, der er gengivet efter The Geographical Review Juli 1933¹⁾.

Ved Europæernes Ankomst til Øerne (ca. 1500) var Størstedelen af disse bevokset af en tropisk, stedsegrøn Skov (Mahognitræer, Ceder etc.), medens de mere regnfattige Egne (f. Eks. Østenden af St. Croix) var bevokset med Buske og Tornekrat. Langs Kysterne fandtes en Del Sumpvækster (Mangrove o. l.). Øernes Bevoksning bevirkede, at en stor Del af Fugtigheden fra de heftige Regnskyl blev tilbageholdt i Jorden og hverken fik Lejlighed til at fordampe eller gennem de mange Smaabække forsvinde i Havet.

Europæerne fjernede hurtigt Skoven, særlig fra St. Croix' frugtbare Midte, og Nytteplanter (Tobak, Bomuld, Sukker m. m.) viste sig i Stand til at udnytte de rige naturgivne Muligheder. Efter-

¹⁾ Earl B. Shaw: St. Croix: A Marginal Sugar-producing Island, i The Geographical Review, Juli 1933.

St. Croix.

Maanedlig Middeldnedbør i 60 Aar (1852-1911).

Gennemsnit af

Christiansværnsfort, Kingshill og Frederiksfort.

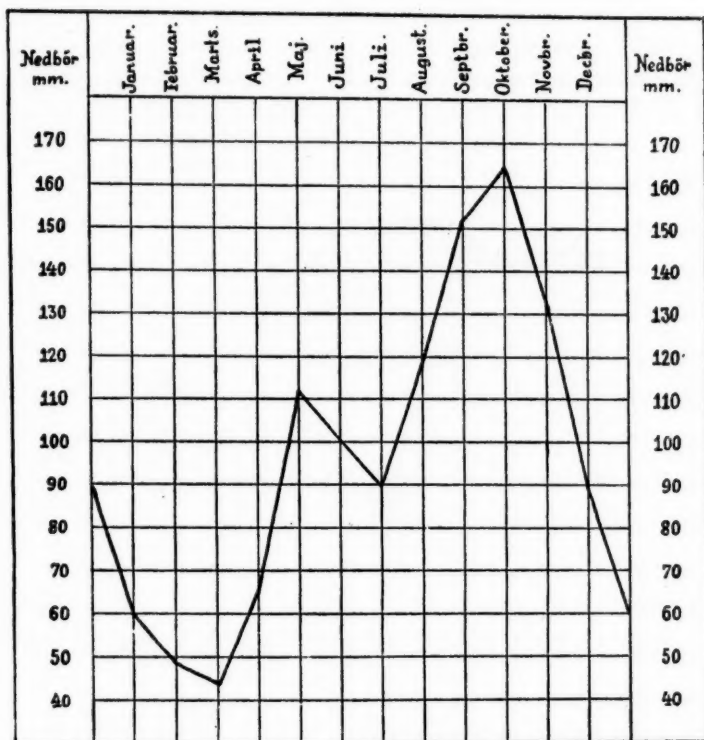

Fig. II.

(Fra Kommissionsbetænkningen 1916, Diagram III, til S. 121).

haanden som Jorden gennem den intensive Bearbejdelse blev mere og mere udpint, kunde den ikke som tidligere optage Vandet, og en større Del af dette forsvandt ud i Havet. Det maatte derfor efterhaanden blive en Opgave for Tekniken at træffe Foranstaltninger, saa at Vandet atter i højere Grad kunde blive til Nytte for Planterne. Hvor dette ikke fandt Sted, blev Manglen paa Fugtighed stedse mere følelig, og store Strækninger egnede sig efterhaanden bedre til Græsning og Kvægplantager. Endnu findes der Rester af den oprindelige Bevoksning, bl. a. med Buske, og rundt om fandtes og findes der mange af Tropernes farvestraalende Planter.

Omkring Øerne er der til Dels meget store Havdybder, idet St. Croix og de to Øer St. Thomas og St. Jan ligger paa hver sin undersøiske Bjergryg med en flere Tusinde Meter dyb Rende imellem. Adskillige Steder er der Mulighed for Fiskeri, om end der ikke er nogen Fiskearter eller Fiskemængder, som faktisk er udnyttet i større Maalestok.

Grænsen mellem Hav og Land er meget varierende; nogle Steder er Kysten sandet eller sumpet, andre Steder er der lav Klippe-

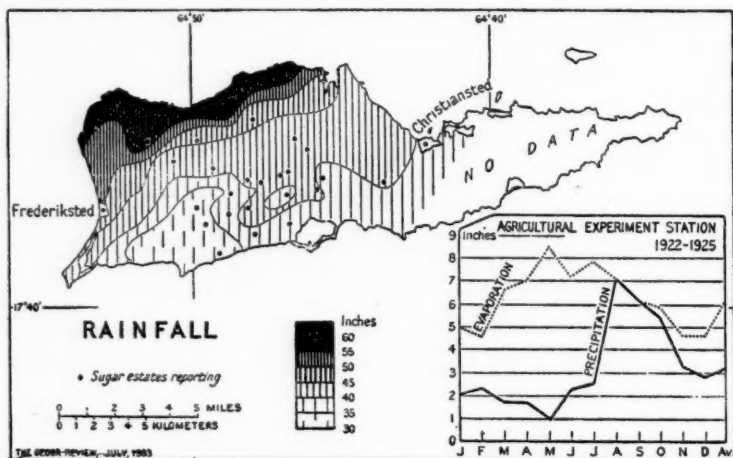

Fig. III. Regnkort for St. Croix paa Grundlag af Opgivelser fra Sukkerplantager for en tiaarig Periode efter 1916. (Fra The Geographical Review, Juli 1933, S. 416).

kyst og Skær, som danner Mulighed for naturlige Havne, omend disse paa Grund af Korallrev ikke altid er helt ufarlige at besejle, ligesom pludselige Storme i høj Grad har kunnet vanskeliggøre Lastning og Losning. Øernes bedste Havn er Charlotte Amalie paa St. Thomas; Havnens naturlige Fortrin er saa store, at den maa betragtes som den bedste Naturhavn paa de smaa Antiller.

Havnene paa St. Croix ved Christianssted og Frederikssted er fra Naturens Haand væsentlig ringere udrustede (Frederikssted er egentlig ikke andet end en aaben Red, medens Indsejlingen til Christianssted er ret farlig). Disse Havne er ikke egnede for større Skibe, medens de efter vor Tids Opfattelse smaa Skibe, der dengang besørgede Trafiken mellem Antillerne og Europa, nok kunde ligge paa Reden uden større Risiko.

Disse Forhold har haft stor økonomisk Betydning paa en Tid, hvor Transporten til Lands maatte foregaa i smaa Vogne ad til-

dels daarlige Veje. Det tidligere omtalte frugtbare Lavland paa St. Croix laa i Nærheden af enten Frederikssted eller Christianssted, saaledes at Varetransporten fra Sukkerplantagerne paa St. Croix til Raffinaderierne i København eller andre fjerne Byer kunde finde Sted for en ganske overvejende Del ad Søvejen og uden kostbare Omladninger. Men disse Fordele ophørte, da Omkostningerne ved Landtransport over større Strækninger ved Hjælp af Jærnbaner og Automobiler blev relativt mindre, og da Søtransport over større Strækninger skete ved Hjælp af større Skibe.

De geografiske Forhold viser saaledes, at der, før Nutidens Teknik begyndte at gøre sig gældende, var et til Efterspørgselen svarende velegnet Sukkerareal paa St. Croix. Dette Areal's Velegnethed var dog afhængig af, at Sukkerplanterne kunde faa en tilstrækkelig Vandmængde, svarende til Datidens Sukkerrørs Ydelser, der var mindre end normalt i Nutiden, og dette kunde opnaas paa St. Croix de fleste Aar; hertil kommer, at den begrænsede Nedbør forhindrede Ukrudtsplanterne i at tage Magten fra en lidet effektiv Teknik ved Jordens Bearbejdelse.

Distriktets naturlige Velegnethed ophørte, efterhaanden som mere givende Plantearter krævede større Fugtighed. Den industrielle Bearbejdelse af Rørene, der under primitive Forhold kunde ske ved Hjælp af Kraften fra en Vind- eller Hestemølle, kunde efterhaanden billigst foregaa paa store Fabrikker, der igen nødvendigvis maatte have store velegnede Landbrugsarealer som Basis, og saadanne fandtes ikke paa St. Croix' begrænsede Omraade.

Øerne og da i Særdeleshed St. Croix viser en økonomisk Enhed, der, før den tekniske Udvikling tog Fart, var stærkt begunstiget gennem sine naturlige Betingelser, men som gennem det sidste Aarhundrede eller lidt mere har maattet lide under, at de geografiske Forudsætninger for Produktion og Erhverv stedse blev ringere.

I geografisk Henseende minder Forholdene paa de tidligere danske Øer om Forholdene paa de andre smaa Antiller; dog maa det bemærkes, at Regnmængden paa de danske Øer har været mindre end paa Flertallet af de øvrige.

Derimod er de geografiske Forhold paa de store Antiller (særlig Cuba) væsentlig anderledes. Her er Regnmængden større, og Jorden kan vanskeligere opdyrkes med primitive tekniske Hjælpe-midler. Ved Hjælp af Nutidens Teknik giver Jorden imidlertid større Udbytte, og de større Omraader giver Basis for Stordrift baade med Hensyn til Produktion og Transport.

II. KOLONISATION OG BEFOLKNING

Da Columbus 1492 landede paa de smaa Antiller, var de beboet af krigerske Indianerstammer. I de følgende to Aarhundreder mindskedes Indianerbefolkningen gennem Krige med de indtrængende Europæere, Udvandring til mindre udsatte Steder og Overanstrengelse ved Arbejde for de hvide. De smaa Øer, som saaledes ret hurtigt affolkedes, fik derfor mindre Interesse for Europæerne som Indtægtskilde. Nogle af dem blev flere Gange besat og atter opgivet, og dette gælder bl. a. de senere danske Øer, der skiftevis var i Hænderne paa Spaniere, Englændere, Hollændere og Franskmænd. Den faste Kolonisation indledtes paa disse Øer af de franske Malteserriddere, der erobrede St. Croix 1650. Gennem en Periode forsøgte de at dyrke forskellige Planter, som Bananer og Citroner; men det førte ikke til noget større Resultat, og Øen blev forladt 1695.

Den første Efterretning vi har om, at et dansk Skib har sejlet paa disse Farvande, er fra 1652, da Skibet »Fortuna« hjemkom fra de »karaibiske Eylænder«¹⁾. Samme Aar oprettedes et »Karai-bisk Compagnie«, et Interessentskab af 5 københavnske Købmænd, der fik en Række Privilegier paa Handelen paa Vestindien; men det maatte efter nogle uheldige Aar (flere af dets udsendte Skibe blev kapret af Englænderne) indstille Virksomheden. I 1660'erne genoptog det Handelen, og Øen St. Thomas var en kort Overgang (1666—67) paa danske Hænder, men blev atter opgivet.

Efterhaanden blev saavel Staten som private Købmænd interesseret i at organisere den danske Handel paa Vestindien, og dette førte i 1671 til Oprettelsen af Det Kongelige Octroyerede Danske Vestindiske Compagnie, der ved Octroyen fik fastsat bestemte Monopolrettigheder, herunder Ret til at besætte St. Thomas Ø. Dette skete ved Kaptajn *Jørgen Iversen Dyppel* 1672.

Dette vestindiske Kompagni (som er det eneste af varig Betydning for Øerne) havde en tegnet Aktiekapital paa 64.300 Slettedaler (96.450 Rigsdaler dansk Courant), der i det væsentlige var tegnet af velhavende københavnske Borgere (ogsaa Kongen og Dronningen tegnede Aktier i Selskabet). Kompagniets daglige Le-

¹⁾ Se for Fremstillingen af den ældste Tid særlig *Kay Larsen: Dansk Vestindien 1666—1917*. Kbhvn. 1928, samt *Waldemar Westergaard: The Danish West Indies*. New York 1917.

delse var hos Direktørerne (oprindelig 3, nemlig *Jens Juel*, *Peder Lerche* og *Hans Nansen*; senere 7. Af senere Direktører kan nævnes *Thomas Bartholin* og *Joost v. Heemert*); til vigtigere Afgørelser sammenkaldtes »Hovedparticipanterne«, oprindelig kun de to største Aktionærer, senere steg deres Antal til 5. Paa St. Thomas var den øverste Myndighed hos den af Direktionen udnævnte Guvernør (*Jørgen Iversen* var St. Thomas' første Guvernør, efter ham fulgte *Nicolai Esmit* og derpaa dennes Broder *Adolph Esmit*). Kompagniet var ifølge sin Octroy suveræn paa Øen (det havde saaledes Ret til at opkræve Skatter), og danske Statsmyndigheder eksisterede ikke derovre.

Da det var vanskeligt at faa frivillig dansk Arbejdskraft til Rydningen, Bygning af Fort m. m., fik Kompagniet fra Starten Ret til at rekvirere Straffefanger (fra Bremerholm og Christianshavn). Det forøgede naturligvis den i Forvejen store Risiko ved de lange Sejladser til Vestindien.

Det viste sig hurtigt, at Handel direkte mellem St. Thomas og København ikke var rentabel, og i 1674 blev Kompagniet slaaet sammen med det Glückstadtske Afrikanske Kompagni, der handlede paa Guineakysten og havde Fort der, til det Vestindisk-Guineiske Kompagni. Heller ikke i den nye Form gik Handelen særlig godt, og man maatte allerede 1675 slække Privilegiet ved at give de enkelte Aktionærer samt enkelte Udlændinge Ret til paa egen Haand at drive Handel. Det kneb med Indbetalingen af Aktiekapitalen; i 1675 truede man de Aktionærer, som ikke havde indbetalt det tegnede Beløb, med Konfiskation af deres Andel, og denne Trusel iværksattes 1680. Senere maatte man flere Gange paalægge Aktionærerne (i 1680 ogsaa andre velhavende Borgere) yderligere Tvangsindbetalinger.

Paa St. Thomas anlagde Kompagniet Plantager¹⁾; de fleste af disse blev afhændet til private, men Kompagniet beholdt dog enkelte. Dets Hovedvirksomhed var Handel, og man kom efterhaanden ind paa den faste Trafik at sende Skibe med danske Produkter til Guineakysten; der indtoges en Last Negre, som var velegnede til det haarde Landbrugsarbejde i det vestindiske Klima og derfor kunde sælges paa St. Thomas; herfra hjemførtes vest-

¹⁾ Den første Tælling paa St. Thomas holdtes 1688 (jvf. *Westergaard* (S. 121), der henviser til Land Lister for St. Thomas 1688; disse findes i Rigsarkivet). Der taltes 90 kortlagte Plantager med 422 Slaver. Den hvide Plantagebefolkning var paa 148 Personer, hvoraf 66 Hollændere, 31 Englændere, 17 Franskmand, 17 dansk-norske og 17 andre.

indiske Produkter¹⁾. Paa St. Thomas var der imidlertid ikke meget at hente, og det var paa Grund af Tidens Handelsrestriktioner vanskeligt at faa Varer fra andre Øer. I Aarhundredets sidste Aar fik St. Thomas Ry for at være Samlingsplads for en Del af Vestindiens Pirater, og særlig Brødrene Esmit havde som Guvernører Ord for paa denne Maade at skaffe Øen de ønskede Produkter til Afsætning i Europa. Alligevel gik Virksomheden økonomisk daarligt, og der blev indtil 1690 overhovedet ikke udbetalt noget Udbytte til Aktionærerne.

For at forbedre Virksomhedens Økonomi blev der 1685 sluttet Aftale med det Brandenburgske Afrikanske Kompagni om, at der skulde overlades det et Areal paa St. Thomas, hvor det kunde anlægge Handelsplads og drive en Plantage mod Betaling af visse Afgifter, dels som aarlig Leje, dels som Eksporttold. Brandenburgerne var noget mere driftige end det danske Kompagni og blev efterhaanden en farlig Konkurrent for dette, ikke mindst paa Negerhandelens Omraade. Da Kontrakten udløb 1715, sørgede man fra Kompagniets Side for, at den ikke blev fornyet.

Et andet Forsøg i samme Retning var, at Kompagniet i 1690 bortforpagtede hele St. Thomas til en Bergen-Købmand *Thor Möhlen*. Forsøget blev en stor Fiasko, og Thor Möhlen trak sig 1693 ud af Forretningen med store Tab. Men Kompagniets Aktionærer opnaaede 1691 og -92 for første Gang at faa udbetalt Udbytte.

I 1697 fik Kompagniet ny Octroy. Kapitalen var nu vokset til 84.883 Rld. d. C. I de følgende Aar gik det noget bedre, og særlig Handelen med Negerslaver blomstrede op. Skibsfarten blev større og regelmæssigere. Mens Kompagniet fra 1696 blev i Stand til at betale Gager til Direktørerne, kunde det dog først i 1714 udbetale Udbytte til Aktionærerne (12 %). Derefter kom der igen vanskelige Aar. *Westergaard* oplyser, at i Perioden 1697—1733 ejede Kompagniet 20 Skibe ialt, hvoraf det mistede de 8 ved Forlis og fremmed Beslaglæggelse. Den næste Udbyttebetaling fandt Sted 1721 (8 %), men var dog ikke Tegn til en varig Ændring, idet der allerede 1723 maatte kræves nye Tvangsindbetalinger; Kompagniet gav efterhaanden paa Grund af den daarlige Økonomi frivillig Afkald paa flere af sine Handelsprivilegier.

I 1729 udvidede Kompagniet sin Virksomhed ved at paabegynde

¹⁾ En tilsvarende Trekantshandel fandt Sted fra en Række andre europæiske Lande med Besiddelser i Afrika og Amerika.

Raffinering af det vestindiske Sukker paa eget Raffinaderi i København. I den Anledning udstedtes nye Aktier for at skaffe Kapital til dette Foretagende.

Naar Kompagniets Virksomhed gik saa slet som beskrevet, var det fordi St. Thomas var for lille som økonomisk Basis, og man forstod, at det var nødvendigt at udvide denne ved Okkupation eller Køb af andre Øer. Allerede i 1717 blev St. Jan, som man gennem længere Tid formelt havde gjort Krav paa, besat af en Styrke fra St. Thomas; men heller ikke denne Ø var tilstrækkelig som Basis for videre Virksomhed. Opmærksomheden henledtes da paa St. Croix, der tilhørte Frankrig, men som siden 1696 havde været ubeboet.

Forhandlinger med Frankrig blev indledt og førte til, at Kompagniet i 1733 købte St. Croix for 750.000 Livres (164.000 Rdl. d. C.¹⁾), hvoraf Halvdelen kontant. Midlerne hertil skaffedes delvis ved Laan fra den kongelige Kasse (30.000 Rdl.), saaledes at man fik Tid til at reorganisere Kapitalforholdene. Kompagniets samlede Kapital var efter Reorganiseringen følgende (efter *Westergaard*, S. 207):

73,5 gamle Kompagniaktier (nedskr.) à 500 Rdl.....	36.750 Rdl. d. C.
117,5 Sukkerraffinaderiaktier (opskr.) à 1000 Rdl.....	117.500 » »
147 nye St. Croix-Aktier à 500 Rdl.	73.500 » »

Tilsammen.... 227.750 Rdl. d. C.

For at begunstige Kompagniet bestemtes det, at danske Raffinaderier nu kun maatte raffinere vestindisk Sukker, og i 1737 overtog Kompagniet de bestaaende Raffinaderier, saaledes at det nu havde Monopol baade paa Raasukker og Raffinade.

Forudsætningen for en rentabel Udnyttelse af den i St. Croix investerede Kapital maatte være en hurtig Opdyrkning af Øens Jord, og man bestemte derfor, i Overensstemmelse med Tidens almindelige Praksis, at Aktionærerne ved Indskydelsen af den nye Kapital fik overdraget et Antal Plantager à 150 Agre (acres) efter Indskuddets Størrelse; disse Plantager maatte Aktionærerne enten selv opdyrke eller sælge gennem Kompagniet, dog kun til en Mindstepris af 1000 Rdl. for en Sukkerplantage og 500 Rdl. for en Bomuldsplantage (dertil behøvedes ikke saa god Jord og saa megen Regnmængde). Det viste sig imidlertid, at Afsætning og

¹⁾ Jvf. Det Vestindisk-guineiske Kompagnis Direktionsprotokol 1691—1734, S. 126 ff. (i Rigsarkivet).

Opdyrkning gik trægt, og i 1736 nedsattes derfor paa Initiativ af de engelske og hollandske Købere Prisen til 500 Rdl. for en Sukkerplantage og 120—240 for en Bomuldsplantage. Det var væsentlig Englændere, der foretog Opdyrkningen; i 1741 var der 5 Gange saa mange Englændere som danske paa St. Croix¹⁾.

I de Aar, der fulgte efter Reorganisationen, steg Kompagniets Overskud noget, men der kom ret snart Vanskeligheder ved at faa Plantagedriften i Gang, og man maatte give de nye Plantageejere ret betydelige Kreditter. Da der var en haard Konkurrence med hollandske Handelsfolk, foretog man i 1747 en Nyordning, hvorved de private danske Købmænd, som handlede paa Øerne, optoges i Kompagniet, samtidig med, at dets Kapital udvidedes til 625.000 Rdl. Der udstedtes en ny Octroy, og al privat Handel paa Øerne blev nu forbudt; men dette Forbud kunde dog ikke fuldtud gennemføres, da det var nødvendigt at tilføre Træ og visse Fødevarer fra andre Egne af Amerika. For yderligere at begunstige Kompagniets Virksomhed i København forbødes al Indførsel af raffineret Sukker til Kongeriget.

Trods den betydelige Støtte fra Staten, som Kompagniet fik, gik dets Virksomhed ikke tilfredsstillende. En Række af dets udestaaende Fordringer var ret usikre, og i 1754 kunde de inddrivelige Aktiver ikke dække de forfaldne Forpligtelser. Borgerraadet paa St. Croix androg om, at Monopolet maatte blive ophævet, og Generalforsamlingen besluttede at henvende sig til Kongen for at faa Kompagniet opløst. Da Staten ønskede Handelsforbindelsen med Vestindien fortsat og udvidet, overtog den samtlige Forpligtelser og Fordringer og udløste Aktionærerne med 1000 Rdl. pr. Aktie i Obligationer. Statens Udgifter herved var ialt 2,24 Mill. Rdl., heraf 1,25 Mill. til Aktionærerne. En Del af denne Udgift modsvarede dog af Overtagelsen af Aktiverne.

Kompagniets Betydning for Øernes Erhvervsliv og særligt for Sukkerplantagerne har skiftet gennem Tiden. I de første Aartier kan der næppe være Tvivl om, at det betød en Koncentration af Kapital og Initiativ, og man kan daarligt tænke sig, at Enkeltmænd under Datidens vanskelige og meget risikable Kommunikationsforhold havde turdet og kunnet paabegynde Plantagedrift og

¹⁾ Dette Forhold holdt sig gennem Tiden, saaledes at Planterbefolkningen til Stadighed mest bestod af Udlændinge, særlig Englændere, Irer og Skotter. Jvf. t. Eks. en Artikel i det liberale »Fædrelandet« 1840 (Nr. 314 og 316), der beklager sig over, at der aldrig har været Tale om en egentlig dansk Kolonisation.

fast Virksomhed paa Øerne. En særlig Betydning har Kompagniet haft for Opdyrkningen af St. Croix, idet det som Sælger af Grundene paa den ene Side viste sig meget large med at fastholde den lave Grundpris, der var fastsat i Begyndelsen, og ved at yde Planterne store Kreditter, paa den anden Side — efter at det havde vist sig, at mange havde købt Plantager i den udelukkende Hensigt at sælge det Træ, der fældedes, for derefter at forlade Øen — krævede, at enhver Køber af Plantagegrund inden tre Maaneder skulde »sætte Slaver paa Grunden til dens Opdyrkning«. Paa Kompagniets Debetside maa nævnes, at det som monopolistisk Køber kan have været hæmmende for Plantageejernes Initiativ og sikkert i den sidste Del af Perioden har virket begrænsende paa Handelen.

Handelen blev efter Opløsningen af Kompagniet frigivet for danske Købmænd, og disse fik fri Adgang til at raffinere det importerede Sukker.

Faktisk havde Kompagniet kun i kortere Aarrækker haft fuldstændigt Monopol, og allerede i Slutningen af det 17. Aarhundrede var der ved Siden af Kompagnihandelen en livlig privat Handel med Negre fra Guineakysten. Paa St. Thomas' Slavemarked blev der solgt saa mange Slaver, at man ikke alene kunde dække de danske Øers Behov, men ogsaa kunde genudføre et betydeligt Antal til andre Egne af Vestindien. Som Følge af denne lette Adgang til Arbejdskraft strømmede der mange europæiske Planter til, og ved deres Opkøb af Slaver voksede Befolkningen hurtigt.

Af Tabel 1 ses, at der har været en væsentlig forskellig Udvikling af Befolkningsforholdene paa de tre Øer. Befolkningen paa St. Croix var meget stærkt stigende gennem hele det 18. Aarhundrede; fra Slavehandelens Ophør 1802 og gennem hele Resten af Perioden var den i Tilbagegang. Paa St. Jan er Udviklingen noget lignende, blot naas Maksimum lidt tidligere. Paa St. Thomas var Befolkningstallet langt svagere voksende gennem det 18. Aarhundrede (i den første Tid efter Erhvervelsen af St. Croix gik det endda en Del tilbage); derimod ser vi en stærk Stigning i den første Halvdel af det 19. Aarhundrede, hvor Havnen Charlotte Amalie fik øget lokal Betydning ved, at mange Handelsrestriktioner ophævedes, og ved Skibsfartens stærke Vækst i dette Tidsrum.

Befolkningstætheden paa Øerne i Sammenligning med det egentlige Danmark fremgaar af Tabel 2, hvor det ses, at Befolkningstætheden omkring 1800 var endog meget større end i Danmark;

Tabel 1.

Øernes samlede Befolkning.

	St. Croix	St. Thomas	St. Jan	Ialt
1688.....	(fransk)	739	0	—
1720.....	0	4.752	(under 500)	—
1745.....	2.870	3.285	?	—
1755.....	10.200	4.412	2.243	16.875
1761.....	15.242	4.063	2.196	21.501
1773.....	21.809	4.371	2.402	28.582
1789.....	25.377	5.266	2.883	33.026
1796.....	28.803	5.734	2.120	36.657
1815.....	28.650	8.799	2.734	40.183
1835.....	26.681	14.022	2.475	43.178
1846.....	24.065	13.073	2.450	39.588
1850.....	23.720	13.666	2.228	39.614
1860.....	23.194	13.463	1.574	38.231
1870.....	22.760	14.007	1.054	37.821
1880.....	18.430	14.389	944	33.763
1890.....	19.783	12.019	984	32.786
1901.....	18.590	11.012	925	30.527
1911.....	15.467	10.678	941	27.086
1917.....	14.901	10.191	959	26.051

men denne Forskel aftager ved den helt forskelligartede Udvikling af Befolkningsforholdene.

Tabel 2.

Befolkningstætheden pr. km² paa Øerne.

	St. Croix	St. Thomas	St. Jan	Danmark
ca. 1796.....	135	82	43	24
1850.....	111	195	45	36
1911.....	73	152	19	71

Befolkningen paa Øerne¹⁾ er i Særdeleshed karakteriseret gennem Fordelingen i hvide og sorte eller mellem frie og Slaver. Det er den sidste Deling, der findes statistiske Oplysninger om, og man maa ved Studiet af Tabel 3 erindre, at de frie foruden Europæere bestod af en Del Blandinger og af frigivne Slaver.

Der har igennem hele Perioden været langt flere Slaver end frie, og dette gælder i Særdeleshed den ældre Tid²⁾, hvor Delingen mellem Slaver og frie nøje svarede til Delingen mellem sorte og hvide. Dette kunde være farligt for den hvide Befolkning, særlig da en

¹⁾ Jvf. foruden Matriklerne (som findes paa Rigsarkivet) og de offentlige Folketællinger særlig *Adolph Frederik Bergsøe*: Den danske Stats Statistik, 4. Bind (S. 599—624). Kbhvn. 1853.

²⁾ F. Eks. var (ifl. *Orholm*; se Noten S. 81) af Øernes samlede Befolkning i 1796 88 % Slaver.

stor Del af de importerede Negre kom fra krigerske Stammer paa Guineakysten. Man fik da ogsaa forskellige Uroligheder, af hvilke den alvorligste var Oprøret paa St. Jan 1733—34, hvor en stor Del af Øens hvide Befolkning blev myrdet, inden der kunde komme Hjælp fra St. Thomas¹⁾. Efterhaanden udgjorde dog Slaverne en

Tabel 3. *Antallet af Slaver paa de danske Øer.*

	St. Croix	St. Thomas	St. Jan	Ialt
1688.....	(fransk)	422	0	—
1720.....	0	4.187	ca. 100—200	ca. 4.300
1742.....	1.906	ca. 3.000	?	?
1755.....	8.897	3.949	2.031	14.877
1761.....	13.489	3.632	2.020	19.141
1773.....	21.698	3.980	2.293	27.971
1791.....	21.549	4.214	1.845	27.608
1802.....	27.006	5.737	2.492	35.235
1815.....	24.339	4.848	2.445	31.632
1826.....	21.356	4.548	2.206	28.110
1835.....	19.876	5.032	1.971	26.879
1846.....	16.706	3.494	1.790	21.990

aftagende Del af Øernes Befolkning, saaledes i 1846 56 %, og der var siden Begyndelsen af det 19. Aarhundrede i nogen Grad dannet en Mellemklasse af »frikulørte« (frigivne og frikøbte Slaver)²⁾.

Af Interesse er endvidere Befolkningens Fordeling imellem By- og Landdistrikter; Oplysninger herom findes dels hos *Bergsøe* og dels i den officielle Statistik og er for henholdsvis St. Thomas og St. Croix gengivet i Tabel 4 og Tabel 5.

Tabel 4. *Befolkningen paa St. Thomas.*

	Charlotte Amalie	Landdistr.	Ialt
1789.....	2.055	3.211	5.266
1815.....	5.891	3.108	8.799
1835.....	11.071	2.951	14.022
1846.....	10.560	2.513	13.073
1880.....	11.681	2.625	14.389
1901.....	8.540	2.472	11.012
1911.....	8.247	2.431	10.678

¹⁾ Oprøret er bl. a. beskrevet i *Georg Høst: Efterretning om Øen St. Thomas og dens Gouverneurer*. Khbvn. 1791.

²⁾ Ifølge Matriklerne var Antallet af frie Negre i 1815 2.413. I 1845 var det samlede Antal frie Personer 5.941; heraf var antagelig knap 2.000 hvide, saa at der da fandtes over 4.000 frie Negre (flest Kvinder).

Af Tabellen fremgaar, at Landbruget paa St. Thomas aldrig har haft nogen væsentlig Betydning, at der gennem det 19. Aarhundrede har været en jævn, men ikke særlig udpræget Tilbagegang.

Tabel 5. *Befolkningen paa St. Croix.*

	Chr.sted	Fred.sted	Landd.	Ialt
1789.....	4.849	1.051	19.471	25.377
1796.....	5.056	1.170	22.577	28.803
1815.....	5.427	1.800	21.423	28.650
1841.....	5.336	2.391	17.897	25.624
1850.....	5.370	2.886	15.464	23.720
1870.....	5.127	3.817	13.816	22.760
1880.....	4.939	3.480	10.011	18.430
1901.....	5.483	3.745	9.362	18.590
1911.....	4.592	3.203	7.672	15.467

Forholdene paa St. Croix har ligget væsentligt anderledes, idet denne Ø har været præget af sit Landbrug, medens Byerne kun har haft en mindre Betydning. Landdistrikternes Befolkning er fra 1796 til 1911 sunket fra 22.577 til 7.672, altsaa med mere end 60 %, og dette hænger, som det senere vil blive forklaret nærmere, sammen med Tilbagegangen i Øens Sukkerproduktion. I den første Halvdel af det nittende Aarhundrede var der Fremgang i Bybefolkningen samtidig med Tilbagegangen i Landbefolkningen, men fra Aarhundredets Slutning er der nu samlet Tilbagegang baade i By og paa Land.

Fordelingen af Befolkningen mellem Mænd og Kvinder fremgaar af Tabel 6, hvor Tallene fra St. Croix er givet.

Tabel 6. *Befolkningen paa St. Croix fordelt efter Køn.*

	Mænd	Kvinder	Ialt
1796.....	15.229	13.574	28.803
1815.....	14.120	14.530	28.650
1835.....	12.365	14.136	26.681
1850.....	10.834	12.866	23.720
1880.....	8.647	9.783	18.430
1911.....	7.563	7.904	15.467

Det fremgaar, at Indførselen af Slaver fortrinsvis har været Mænd; disse har særlig været knyttet til det haardeste Markarbejde, og deres Antal er gaaet ret hurtigt tilbage, saaledes at der i 1815 har været nogenlunde Ligevægt, medens Antallet af Kvinder har været i betydelig Overvægt fra 1835. For den senere Periode har Fordelingen mellem Mænd og Kvinder nærmet sig til Forhold, som er kendt andetsteds.

Denne Udvikling af Befolkningsforholdene maa ses i Forbindelse med, at der i 1792 udstedtes Forbud (gældende fra 1802) mod Indførsel af Neger-slaver. For Perioden herefter er Udviklingen af Befolkningstallene præget af den frivillige Vandring og af Forholdet mellem Fødsler og Dødsfald, idet man dog, hvis Udviklingen fra 1802 særlig undersøges, maa have i Erindring, at der i 1790'erne blev givet særlige offentlige Laan til Finansieringen af Indførselen af Slaver, hvorfor Slaveantallet ved Forbudets Begyndelse maa antages at have været større end økonomisk nødvendigt.

Det kan tænkes, at der allerede i Perioden før 1848 har været nogen Vandring særlig til og fra Havnen paa St. Thomas, men da Slaverne var den relativt store Del af Befolkningen, kan Vandringerne næppe antages at have haft større Betydning, i Særdeleshed ikke paa St. Croix. Efter Slaveriets Ophævelse 1848 har der været større Mulighed for Vandringer ogsaa blandt Negrene, men det kan antages, at Udvandringen i den første Tid efter Frigørelsen ikke har været stor. Der var nemlig en betydelig Mangel paa Arbejdskraft, og dette foranledigede Myndighederne til at skabe et Immigrationsfond, der finansierede Indvandring af Arbejdskraft fra de andre (særlig engelske og hollandske) Øer i Nærheden. Det fik dog ikke større praktisk Betydning, fordi en stor Del af de indvandrede eller importerede atter udvandrede.

Derimod var der en meget betydelig Udvandring fra Øerne henimod Slutningen af Perioden. Lønningerne var paa de danske Øer lavere end paa andre vestindiske Øer, og hertil kom Vanskelighederne ved at finde Beskæftigelse, efterhaanden som Sukkerproduktionen indskrænkedes. Da Arbejdet med Bygningen af Panama-kanalen skabte en stærkt stigende Efterspørgsel efter Arbejdskraft, tog Udvandringen fra Øerne Fart, og vi har heri en væsentlig Forklaring paa Nedgangen i Befolkningen mellem de sidste Tællinger.

For hele Perioden kan kun en mindre Del af Befolkningens Tilbagegang antagelig forklares ved Vandringer, og vi maa da se paa Forholdet mellem Fødsler og Dødsfald. Om dette nævner *Oxholm*¹⁾, at man hos Negerbefolkningen regnede med, at Antallet af Dødsfald oversteg Antallet af Fødsler betydeligt, saaledes at Befolkningen efter *Oxholms* Tal aftog med 1 % om Aaret, hvis der ikke indførtes Slaver²⁾.

¹⁾ *Peter Lotharius von Oxholm*: De danske vestindiske Øers Tilstand. København 1797. (S. 62).

²⁾ Spørgsmaalet om Fødselshyppigheden og Dødeligheden paa Øerne har været diskuteret af forskellige Forfattere, der er naaet til ret afvigende Re-

III. AREALET

Ved den danske Stats Overtagelse af Øerne henlaa disse i Naturtilstand, idet de Forsøg, der havde været, paa Opdyrkning (af Englænderne paa St. Thomas og af Franskmændene paa St. Croix) var opgivet, og de paagældende Arealer maa antages at være faldet tilbage i Naturtilstand. Den første Opgave for det danske Kompagni maatte derfor være Rydning af Urskoven. Dette skete efter *Haagensen*¹⁾ ved, at de værdifuldeste Træsorter (f. Eks. Pockenholt og Mahogni) blev sorteret fra og solgt, hvorefter Resten nedhuggedes og afbrændtes.

Det næste Skridt for Kompagniet maatte være en omhyggelig Opmaaling af det til Plantager egnede Areal og derefter en Udstykning af dette. Denne Opmaaling og Udstykning fandt Sted i Tiden fra 1735 til 1750'erne, og den blev udført saa grundigt, at den har dannet Basis for Ejendomsforholdene for hele Resten af den danske Tid. Ved Udstykningen blev den dyrkelige Del af St. Croix delt i Plantager, der i de fleste Tilfælde var paa 150 Agre. Hver Ager fastsattes til 40.000 □ Fod (0,7 Td. Land eller en engelsk

sultater. (Se bl. a. Prokurist *Sarauw*: Om Fødsels- og Dødsforhold i Slavepopulationen paa de dansk vestindiske Øer, i *Nyt statsoeconomisk Archiv* 1843, 1. Bind, med kritisk Efterskrift af Udgifveren, Prof. *David*. Endvidere *Bergsøe* i sin foran nævnte Bog, *Den danske Stats Statistik*, Bd. 4, S. 607 ff. Endelig en Række Udtalelser, afgivet af den i 1902 nedsatte Kommission og trykt i dens Betænkning over Forholdene paa de danske vestindiske Øer, Kbhvn. 1903).

Den store Uenighed skyldes Mangelen paa en paalidelig Statistik over Fødsler og Dødsfald (og delvis ogsaa over Indbyggertal). Indtil de offentlige Folketællinger paa Øerne indledtes (de første var 1835, 1846 og 1850), var Matriklerne det eneste væsentlige Materiale til Befolkningsstatistik, og disse led — foruden af almindelig Unøjagtighed — af den principielle Mangel, at de udelukkende førtes af beskatningsmæssige Grunde (hvad Befolkning angaar af Hensyn til Kopskatten paa Slaverne). Dette gjorde bl. a., at Statistik over »frikulorte« og over Spædbarnsdødelighed næsten helt mangler. Heller ikke Folketællingerne er ganske paalidelige eller udtømmende. Efter de foreliggende Oplysninger maa det dog betragtes som sikkert, at der for praktisk talt hele Tidsrummet har været større Dødelighed end Fødselshyppighed, stærkest dog i den ældste Tid.

Om Aldersfordelingen kan man ud fra samme Kilder danne sig et Skøn, der sammenlignet med Danmark viser en relativt større Ophobning omkring de mellemste, produktive Aldre (ca. 15—40 Aar især). Antallet af gamle er særlig ringe i den ældste Tid, hvad der hænger sammen med det haarde Arbejde og de uhygiejniske Forhold.

¹⁾ *Richard Haagensen*: Beskrivelse over Eylandet St. Croix i America i Vest-Indien. København 1758. (S. 5—6, 9 og 24).

Acre), saaledes at en Plantage normalt var paa godt 100 Tdr. Land dansk Maal (ca. 60 ha)¹⁾.

Plantagerne blev forholdsvis hurtigt efter Udstykningen dels overdraget til Kompagniets Aktionærer (der havde Ret til at afhænde dem), dels solgt til private Plantere for en Betaling af 500 Rdl. vestind. Courant fordelt i 6 lige store aarlige Rater (Haagensen S. 10). Prisen var ens uanset Jordens forskellige Bonitet, dog fastsattes der en særskilt (lavere) Pris for den Jord, der skønnedes kun at være egnet til Bomuldsdyrkning. Haagensen kritiserer (S. 10—11, jvf. S. 5—7) en saadan Prispolitik, der begunstiger de Købere, som kom først, idet han hævder, at der ogsaa indenfor det til Sukkeret egnede Areal var betydelige Kvalitetsforskelle, saaledes at Kompagniet afstod den bedste Jord til alt for lave Priser. Han gør yderligere opmærksom paa, at Ejendommene allerede paa Udstykningstidspunktet i Almindelighed havde en langt højere Værdi i Handel og Vandel end den af Kompagniet fastsatte; der fandt da ogsaa hurtigt Videresalg Sted, saaledes at mange Plantere kunde trække sig tilbage til deres Hjemland med god Fortjeneste uden at have paabegyndt nogen Opdyrkning af Jorden. 1756 udstedtes derfor en kgl. Forordning, som under Trusel om Konfiskation af Jorden krævede Opdyrkning af det anvendelige Areal inden 3 Aar paa alle Plantager, hvor dette endnu ikke var sket.

Den lave Pris medførte paa den anden Side en hurtig Udstykning. Paa Rigsarkivet findes en Opgørelse²⁾, hvorefter der ved Udgangen af 1754 (Kompagniets sidste Aar) var udstykket $214\frac{2}{3}$ »Sukkerplantager«, $87\frac{1}{6}$ »Bomuldsplantager« og $63\frac{3}{4}$ »Smaa-grunde« paa St. Croix. En Sukkerplantage (Bomuldspl.) betyder her en 150 Agres Grund beregnet til overvejende Sukkerdyrkning (Bomuldsdyrkn.). Efter Matriklen for 1754 var Øens samlede Plantageareal 49.100 Agre, d. v. s. at praktisk talt hele det anvendelige Areal var udstykket. Medens Plantagerne oprindelig i det væsentlige var af samme Størrelse, fandt der ret hurtigt Opkøb og Sammenlægning Sted, ligesom nogle Plantager deltes ved

¹⁾ Bergsøe nævner S. 629, at man i ældre Tid kaldte 150 Agre for en Plantage, og naar en Planter havde 600 Agre, sagde man, at han ejede 4 Plantager. Man maa derfor tage de efterfølgende Oplysninger om Plantagernes Antal og Størrelse, der er baserede paa Matriklerne, med et vist Forbehold, da det er muligt, at Ordet Plantage i nogle af Matriklerne kan være anvendt i denne Betydning, uden at dette klart fremgaar. Sædvanligvis vil det fremgaa af Opstillingen m. m., og i saa Fald er Matriklernes Inddeling korrigeret tilsvarende ved Opstillingen af Tabellerne 7—10.

²⁾ Vestindiske Kommissionsforretninger (Rentekammerets Arkiv) Nr. 1, som indeholder to, lidt afvigende Opgørelser.

Arv. Vi har derfor allerede ved Aarhundredets Slutning en Spredning i store og smaa Plantager. Dette fremgaar af de i Rigsarkivet opbevarede Matrikler, der var Grundlag for Beskatningen, og som gennem hele det nittende Aarhundrede giver nøjagtige Oplysninger om Ejendomsforholdene. Vi gengiver i Tabel 7 en Oversigt efter St. Croix' Matrikler i 1803 (den første med tilstrækkelig fyldestgørende Oplysninger herom) og 1915 (den næstsidste under dansk Styre), hvor vi har opført Antallet af Plantager fordelt efter Plantagernes samlede Areal og Sukkerareal. Af denne Tabel fremgaar, at Antallet af Plantager ikke er blevet forandret gennem Aarhundredet; derimod er der sket nogen Forandring i Størrelsesforholdene, idet Gruppen 100—199 Agre samlet Areal er blevet noget mindre og Antallet af saavel større som mindre Plantager noget større. Til Supplering af Tabellen maa nævnes, at medens der ikke i 1803 fandtes Smaaparceller, havde man i 1915 107 saadanne¹⁾.

Tabel 7. *Plantagernes Størrelse paa St. Croix.*

Antal Plantager m. samlet Areal paa:			Antal Plantager m. Sukkerareal paa:		
	1803	1915		1803	1915
0— 99 Agre.....	29	39	0 Agre.....	37	92
100—199 »	84	69	1— 49 »	16	50
200—299 »	34	47	50— 99 »	59	23
300—399 »	42	36	100—149 »	45	23
400—499 »	17	12	200—299 »	27	11
500—599 »	4	7	300 Agre og derover...	7	5
600 Agre og derover...	8	7			
Ialt....	218	217	Ialt....	218	217

Mens der i 1803 kun var 53 eller under en Fjerdedel, som havde mindre end 50 Agre med Sukkerrør, var der i 1915 ialt 142 eller $\frac{2}{3}$ af Plantagerne, hvor Sukkerarealet var saa beskedent. Det største Areal, der i 1803 paa en enkelt Plantage dyrkedes med Sukker, var mellem 400 og 500 Agre, mens det tilsvarende største Areal i 1915 var mellem 500 og 600.

Disse Oplysninger tyder paa, at Sukkerdyrkningen efterhaanden koncentreredes paa den frugtbareste Del af Øen, mens de mindre gunstigt beliggende Plantager helt opgav Sukkeravlén. Dette be-

¹⁾ I 1883 besluttedes det at udstykke nogle af de af Staten ejede Plantager; de enkelte Parceller fik en Størrelse paa 8 til 28 Agre, og Kommissionsbetænkningen af 1903 oplyser, at Parcellerne for en stor Del dyrkedes med Sukker (hvilket ogsaa fremgaar af Matriklerne).

kræftes ogsaa af Tabel 8, der paa Grundlag af Matriklernes Oplysninger viser Plantagernes Beliggenhed i Øens enkelte Distrikter.

Tabel 8. *Plantagernes Fordeling paa St. Croix.*

	Samlet Antal Plantager		Antal Plantager med Sukkerareal	
	1803	1915	1803	1915
Ostende A Quarter.....	34	32	21	5
Ostende B »	20	16	4	—
Kompagniets »	21	28	16	16
Dronningens »	28	26	28	25
Kongens »	19	18	18	16
Nordende B »	15	15	15	5
Nordende A »	23	23	22	14
Prinsens »	31	30	31	25
Vestende »	27	29	26	19
Ialt....	218	217	181	125

Vi ser, at Sukkerdyrkningen paa Østenden i 1915 var omtrent fuldstændig opgivet, ligesom der var betydelig Tilbagegang i Nordenden. Derimod blev der paa den midterste Del af Øen dyrket Sukkerrør paa omtrent alle Plantager baade i 1803 og i 1915. (Se Kortene Side 70 og 86).

Den Udvikling, som vi har konstateret for Yderpunkternes Vedkommende, kan vi i Tabel 9 yderligere belyse for en længere Aarrække. Tabellens enkelte Tal er hentet fra Matriklerne og i *Oxholms* og *Westergaards* Bøger, og Sammenstillingen i en enkelt Tabel er foretaget, fordi Oplysningerne er i Overensstemmelse med, hvad man ellers ved om Sukkerdyrkningen. Vi ser da, at Sukkerdyrkningen er fremkommet meget pludseligt. Vi kender ganske vist ikke de nøjagtige Sukkerarealer fra de to førstnævnte Aar, men vi ved, at allerede dengang var Sukkerproduktionen af overvejende Betydning. I Slutningen af Aarhundredet naar Sukkerarealet sit Maksimum med godt Halvdelen af Plantagernes samlede Areal.

Fra ca. 1800 gaar Sukkerarealet tilbage; denne Tilbagegang har været ret regelmæssig gennem hele Aarhundredet, og Sukkerarealet gik ned til under Halvdelen af, hvad det maksimalt var. Tallene viser desuden, at Sukkerarealet i 1915, paa sit laveste Niveau for den danske Tid, var omtrent en Fjerdedel af Plantagernes samlede Areal; man kan slutte heraf, at gennem hele Perioden har Sukkeret været af afgørende Betydning for Øerne, og Sukkerpriserne har været bestemmende for Øernes Velstand eller Fattigdom.

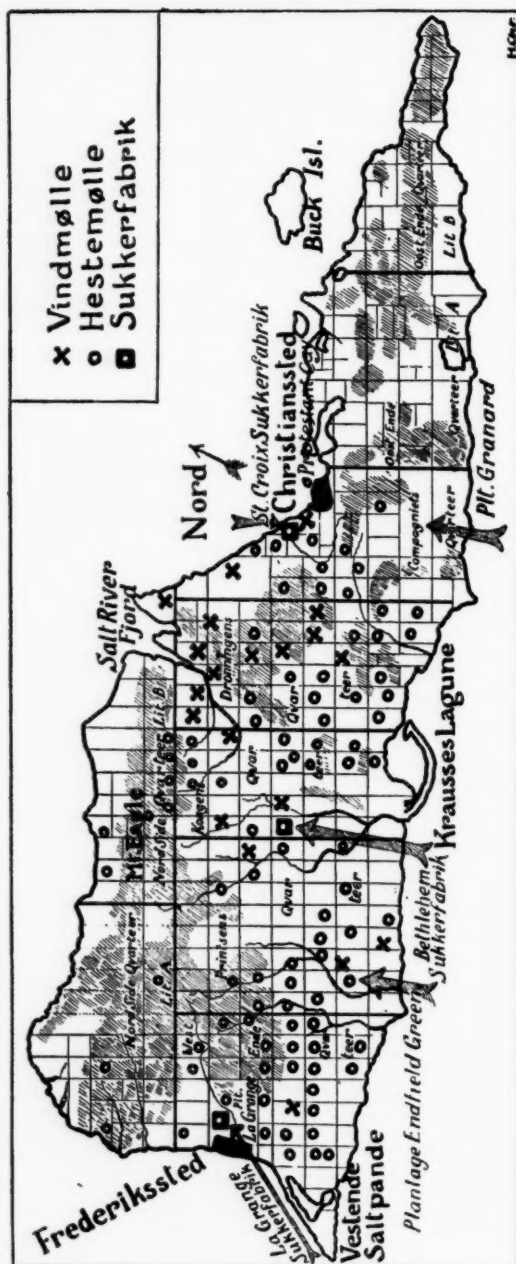

Fig. IV. Kort, der viser Inddelingen af St. Croix i Kvarterer samt hver enkelt Plantages Areal 1766. Antallet af Vind- og Hestemøller refererer sig ligeledes til dette Tidspunkt. De tre Sukkerfabrikker er derimod, som nærmere omtalt nedenfor, oprettet langt senere.

(Jfr. S. 100—104). Den lette Skravering angiver Højdedragene. Kortet er tegnet paa Grundlag af et Kort over St. Croix fra 1766, som findes paa det kgl. Bibliotek.

Tabel 9. *Sukkerdyrkningen paa St. Croix.*

Aar	Antal Plt. m. Sukker- areal	Samtlige Plt.'s samlede Areal (Agre)	deraf Sukker- areal	Sukkerareal i % af samlet Areal
1742.....	120*)	ca. 29.500	?	
1754.....		49.100	?	
1773.....	150*)			
1796.....		51.873	27.655	53,4
1805.....	177	52.388	23.734	45,2
1815.....	171	52.212	21.373	41,0
1825.....	162	51.054	23.272	45,6
1845.....	155	51.054	21.972	43,0
1865.....		51.170	17.602	34,4
1885.....	151	51.180	16.508	32,4
1905.....		51.427***)	15.194***)	29,6
1915.....	125**)	51.427***)	12.474***)	24,3

*) omfatter kun Plt., der hovedsagelig dyrker Sukker. Der opregnedes desuden 122 Bomuldsplantager i 1742.

**) eksklusive Husmandsbrug 1915: 107, hvoraf 41 med Sukkerdyrkning

***) inklusive Husmandsbrugenes Areal.

Medens Sukkerarealet paa St. Croix som nævnt naaede et Maksimum med ca. Halvdelen af Plantagernes Areal, var Forholdene paa de to andre Øer ganske anderledes, idet det dyrkede Areal paa Grund af disse Øers bjærgrige Natur var en langt ringere Del af disse Øers samlede Areal, og af det dyrkede Areal var igen en mindre Del effektivt opdyrket.

I Tabel 10 er tilsvarende Oplysninger for St. Thomas og St. Jan samlet (Tallene fra 1796 er fra *Oxholm*, de øvrige fra Matriklerne). Vi ser her, at mens der i den gyldne Tid omkring 1796 og 1805 dog var nogen Sukkerdyrkning paa de to Øer (ved Maksimum ca. en Fjerdedel af Arealet), gaar Sukkerdyrkningen derefter saa

Tabel 10. *Sukkerdyrkningen paa St. Thomas og St. Jan.*

	St. Thomas					St. Jan				
	An- tal Plt.	Suk- ker- Plt.	Samlet Plt.- areal (Agre)	Sukker- areal (Agre)	Sukker- areal i % af samlet	An- tal Plt.	Suk- ker- Plt.	Samlet Plt.- areal (Agre)	Sukker- areal (Agre)	Sukker- areal i % af samlet
1796.....			11.536	2.496	21,6			8.084	1.863	23,0
1805.....	65	36	16.619	2.292	13,8	62	21	12.544	1.788	14,2
1845.....			15.442	1.125	7,3			13.020	839	6,4
1915.....			16.083	8	0,05			13.404	10	0,07

meget tilbage, at der i 1915 kun var henholdsvis 8 og 10 Agre, det vil faktisk sige, at Sukkerdyrkningen var helt opgivet.

Ved en Sammenligning mellem Tabellerne 9 og 10 ser man, at i den gode Tid var mellem 80 og 90 % af Øernes samlede Sukkerareal paa St. Croix; senere endnu mere. Langt Størstedelen af Grundene paa St. Thomas og St. Jan er gennem det meste af Tiden matrikuleret som »Jord uden Nytte og Brug«. Imidlertid har Opførelsesmaaden ikke været helt ensartet paa de tre Øer¹⁾.

En mindre Del af Arealet anvendtes til de saakaldte »Provisioner« til Negrene; her kunde disse i Fritiden dyrke Afgrøder til egen Ernæring (f. Eks. Majs, Yams-Roer, Kartoffler). *Bergsøe* nævner (S. 626), at Provisionsarealet paa St. Croix i 1815 var 3.167 Agre; efter Matriklerne var der i 1860'erne henlagt ca. 700 Agre til Provisioner for Arbejderne. Endvidere dyrkedes der (som omtalt i Fodnoten nedenf.) paa mindre Stykker af den egentlige Plantagegrund de samme Produkter.

Selv om Sukkeret har været det ubetinget dominerende Produkt i Landbruget paa Øerne taget som Helhed, har der gennem Tiden ogsaa været forsøgt anden Udnyttelse af Jorden. I de første Aar tier efter Koloniseringen af St. Thomas forsøgte man med for-

¹⁾ *Bergsøe* bemærker (S. 625) om Fremgangsmaaden: »Paa St. Croix henregner Man al den gode Jord, som er skikket til Sukkerdyrkning og er renset, til »Land i Sukkerdyrkning«, hvad enten den i enkelte Aar er i samme, eller i Brak, eller i Provisions Dyrkning; hvorimod al anden afbenyttet eller afbenyttelig Jord henregnes til »Jord i anden Dyrkning«, saa at kun det aldeles ufrugtbare, ubrugelige og ubenyttede Land regnes til 3die Klasse eller »Jord uden Nytte og Brug«. Paa St. Thomas, hvor det til Sukkerdyrkning skikkede Land kun findes hist og her mellem eller paa Bakkerne i mindre Stykker, angives Arealet af Land i Sukkerdyrkning saavel som af Land in grass and provisions paa Slump, da en nøiagtig Opmaaling vilde være vanskelig og uforholdsmæssig bekostelig, og hele det Øvrige angives ligeledes paa Slump at være uden Nytte og Brug, skjøndt det for en Deel kunde opdyrkes, og for en Deel kunde bruges og tildeels virkelig bruges til Græsning af Kreaturer, Brænde hugst etc. Det Samme gjelder om Jorderne paa St. Jan, hvor der dog gives flere større, sammenhængende Jordstykker, der ere skikkede til Sukkerdyrkning. Heller ikke bør det tabes af Sigte, at Angivelsen af de 3 forskellige Klasser af Land kun er en Skatteangivelse og ikke en Bonitets Angivelse, og at Man paa St. Croix har ført strengere Tilsyn med Erlæggelsen af Grund-Agiften, (hvis Størrelse retter sig efter Benyttelsesmaaden), end paa de andre Øer. Forholdet mellem de forskellige Klasser af Jord paa St. Thomas og St. Jan synes derfor i Sammenligning med St. Croix ugunstigere end det i Virkeligheden er.«

skellige Planter, hvoraf Tobak var bedst egnet og dyrkedes i særlig Udstrækning¹⁾).

Tobaksavlens blev dog ret hurtigt opgivet, og Bomuldsdyrkningen kom en Tid til at spille en stor Rolle. I St. Croix' første Aar taltes der flere Bomuldsplantager end Sukkerplantager, og paa St. Thomas, hvor Betingelserne for Sukkerdyrkning er ringere, vedblev Bomulden i længere Tid at være en Afgrøde af Betydning. Størrelsen af det med Bomuld dyrkede Areal varierede med Forholdet mellem Bomulds- og Sukkerpriserne, saaledes at vi faar Perioder med lidt større Bomuldsdyrkning i 1770'erne og 80'erne (amerikanske Frihedskrig), under den amerikanske Borgerkrig og i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede²⁾).

Nogen varig Betydning har Bomuldsdyrkningen ikke faaet, dels var Jorden mindre godt egnet, og dels blev Bomuldsplanterne til Tider haardt angrebet af Snylttere, som det ikke lykkedes at faa udryddet.

Den resterende Del af det anvendelige Areal har for Størstedelen været henlagt til Græsning, dels til Trækdirenes Behov paa Sukkerplantagerne, dels til Husdyrbrug uafhængigt af Sukkerdyrkningen (særlig Hornkvæg og Faar). Der var særlig i de tørreste Egne Distrikter, hvor der ikke dyrkedes Sukker, men hvor Grunden hovedsagelig benyttedes til Kvægholdet. Mange Forfattere kalder alle Plantager, der ikke er Sukkerplantager, for Kvægplantager³⁾; af saadanne var der 1847 35 paa St. Croix, 16 paa St. Thomas og 32 paa St. Jan. Udnyttelsen af Jorden var selv paa de egentlige Kvægplantager væsentlig mindre intensiv end paa Sukkerplantagerne, hvilket ogsaa afspejler sig i Plantagernes Værdi.

¹⁾ Dette ses af, at det i en Forordning for St. Thomas af 1672 bestemmes, at Bøder og Afgifter skal betales i Tobak. Af Forordningen citerer vi: »Pkt. 10: Ingen Mand, eller nogen af hans Huses Folk maa understaae sig at handle eller købslaae noget med en anden Mands Folk eller Servinger, deres Mester uvidendes, under 500 Pd. til Straf, og den, som opholder eller bevarer en anden Mands Tjener, imod deres Mesters Villie, den skal for hver 24 Timers Ophold give til Straf 100 Pd. Tobak.«

²⁾ Bomuldsarealet paa St. Croix har gennemløbet følgende Udvikling: 1796: 1.388 Agre, 1861: 0, 1864: 434, 1885: 0, 1905: 437, 1915: 408 Agre.

³⁾ *Bergsøe* kritiserer (S. 631—33) denne Betegnelse, hvorefter Kvægplantager ogsaa kommer til at omfatte Grunde, »der kun ere at ansee som Vaaningssteder eller Huusmandsboliger«, samt øde henliggende Plantager. Af de 48 »Kvægplantager« paa St. Thomas og St. Jan er der kun 5—6, der nogenlunde kan fortjene dette Navn, tilføjer *Bergsøe*.

Tabel 11. *Besætninger paa St. Croix' Plantager.*

	1796	1850	1865		1885		1905	
			Ialt	deraf tilh. selve Plt. *)	Ialt	deraf tilh. selve Plt. *)	Ialt	deraf tilh. selve Plt. *)
Heste og Ponier ..	613	1.152	2.199	437	1.100	331	820	309
Muldyr (og Æsler .	3.256	3.105	2.059	2.023	1.463	1.442	1.212	1.101
Hornkvæg	3.220	5.247	6.528	6.524	5.841	5.649	3.892	3.715
Faar (og Geder) ..	7.077	7.232	6.147	5.472	7.427	6.613	2.515	1.905
Svin	?	6.536	6.656	92	2.585	93	1.046	80

*) Resten omfatter Besætning tilhørende Forvaltere og Underforvaltere (meget smaa Tal), Besætning tilhørende Arbejdere og andre paa Plantagen (næsten alle Svinene og en Del Heste og Ponier) samt Heste til Ejerens private Brug (for de tre sidstnævnte Aar henholdsvis 151, 115 og 83).

I Tabel 11 er givet en Oversigt over Plantagernes Besætninger paa St. Croix efter *Oxholm* (1796), *Bergsøe* (1850) og Matriklerne. Denne Tabel bør læses i Sammenhæng med Tabel 9 (som viser Nedgangen i Sukkerarealet og dermed Stigningen i Græsarealet), og vi ser da, at Kvægholdet i Begyndelsen udvidedes, efterhaanden som Sukkerdyrkningen indskrænkedes, mens der efter 1865 paa et voksende Græsareal holdtes stedse færre Dyr. Nedgangen gælder baade Hornkvæget, der tilhører Plantagerne (og i det væsentlige danner Basis for Kvægplantagens Økonomi), og de mindre Dyr, som overvejende tilhører Negerarbejderne.

Af det foregaaende ses det, at den dyrkelige Jord paa Øerne var delt i Ejendomme, der størrelsesmæssigt kan sammenlignes med ret store danske Bøndergaarde (100—150 Td. Land). De dyrkedes i overvejende Grad ensidigt med Sukker; der var kun i meget ringe Grad Vekseldrift (jfr. ogsaa Matriklernes Maade at inddele Jorden paa i tre Klasser). Hvor der overhovedet kunde dyrkes Sukker, fandt dette i den store Tid omkring 1800 ogsaa Sted. Det er i denne Forbindelse af Interesse at bemærke, at den Produktionsfaktor, der i særlig Grad var bestemmende for Jordens Egnethed, var Regnen¹⁾.

¹⁾ Allerede i 1738 nævner *Søren Sommer*, En kort Beskrivelse om St. Thomas og St. Croix. St. Thomas 1738. (Haandskrift paa det kgl. Bibliotek), om St. Thomas, at de fleste Sukkerplantager og -værker ligger paa Øens Nordside, endog paa »de højeste Bjerge er Sukker Plantagerne, hvor mand næsten seer ey andet end Steen« — altsaa endogsaa paa den ringeste Jord, blot det regner tilstrækkeligt. Samtidig nævner Sommer, at det er Bomulden, der dyrkes paa det flade Land; dette beror paa, at Regnen her er for ringe til, at det kan betale sig at dyrke Sukker.

IV. DEN PRIMITIVE TEKNIK

I Tiden fra Opdyrkningens Begyndelse og til Maskinteknikens Indførelse foregik Dyrkningen af Jorden og Bearbejdelsen af Rørene paa omtrent samme Maade. Den primitive Dyrkningsmaade er omtalt af *Søren Sommer* 1738, nærmere beskrevet af *Haagensen* 1758, af *Oxholm* 1797 og af en anonym Forfatter samtidig med denne¹⁾, af *Bergsøe* 1853 og endelig bekræftet af *Hagemann*, da han i 1870'erne gør sig til Talsmand for væsentlige Ændringer i Fremgangsmaaden.

Sommer nævner, at Bjærksukkeret er det bedste Sukker, og i Almindelighed gælder det for St. Thomas, at naar Sukkeret engang er plantet, kan det afkappes 8 à 14 Aar, førend Planterne har nødig at plante igen, idet der hvert Aar fremkom nye Sukkerør som Rodskud (Rattundyrkning).

Efter *Haagensen* (S. 25—26) indlededes Sukkerdyrkningen ved »holing« af Arealet, d. v. s. Bearbejdning med Hakker, hvorved der lavedes smaa firkantede Huller med Jordvolde imellem. Ved førstkommende Regn blev der lagt to Stykker Sukkerør i hvert Hul. Disse tildækkedes, og Sukkerplanterne voksede meget hurtigt til, efter 10 à 11 Maanedes Forløb var Rørdannelserne paa Planternes Stængel 4 à 6 Alen høje. Et Aarstid efter Plantningen høstedes Rørene ved Afskæring nær Roden. Disse Rør kalder *Haagensen* Planterør. De følgende 4 à 5 Aar skød nye Planter op fra Roden og høstedes paa samme Maade (Rattunrør). Herefter graves Sukkerplanten op, og nye Rørstumper blev lagt i Jorden, hvormed »Rotationen« begyndte forfra. Efter hvert Aars Høst plantedes mellem Stubbene efter de afskaarne Sukkerør Majs eller Bønner, der modnedes i Løbet af 6 à 8 Uger. Denne meget ensidige Udnyttelse af Arealet kunde med den jomfruelige Jord fortsættes Gang efter Gang. *Haagensen* nævner hverken noget om Hviletid for Jorden, om Vekseldrift eller om Gødning af Sukkerarealerne.

En saadan Udnyttelse maatte dog forringe Jordens Indhold af Næringsstoffer, og allerede *Oxholm* (1797) og en anonym Forfatter (samme Aar)¹⁾ omtaler, at Rørene ikke fuldt ud har samme Højde som tidligere, Rotationen (d. v. s. Udnyttelsen af samme Plante) er blevet kortere, og der lægges Vægt paa den regelmæssige Bearbejdning af Jorden samt paa, at der ydes Planterne en

¹⁾ Anonym Forfatter: Breve fra St. Croix (1796), i Politisk og fysisk Magazin, Marts og April 1797. Kbhvn.

passende Gødning. *Oxholm* skriver saaledes S. 50: »Nogle af de ældre beboede Øer ere vel ved saadan slet Jordbrug udmarvede, forinden man lærte at hielpe og nære Jorden; paa St. Thomas og St. Jan, som vare bebyggede længe førend St. Croix, gik man lige-saa slet tilværks, men paa denne sidste Øe begyndte man tidlig at være mere omhyggelig, og man omplanter nu og omarbejder Jorden hver 5 til 7 Aar, forbedrende den, af og til, med Giødning, som lægges rundt om de unge Opskud. Saaledes forekommes den Forringelse og Udmarvelse, som ellers vilde følge, og denne Kolonie forlænger derved sin Velstand«.

Den anonyme Skribent, der er særlig kritisk overfor St. Croix' Muligheder, fremhæver, at Længden af Rørene gennemgaaende kun er 2 til 4 Fod¹⁾, og at Jorden paa St. Croix ikke er i Stand til at give samme Sukkermængde som de store nærliggende Øer Cuba og Portorico, der paa det paagældende Tidsrum endnu ikke var opdyrket, vil kunne. Han siger bl. a. (S. 263): »Naar disse (Spanierne) begynde bedre at dyrke deres vidtløftige og frugtbare Eiendomme paa det faste Land, Øerne Cuba og Portorico, hvor Jordsmonnet er saa frugtbart, vil det umuligt kunne lønne at dyrke de karaibiske Klipper...«

De nærmere Enkeltheder ved Sukkerdyrkningen omkring Aar 1800 fremgaar af Fig. V, der er taget fra *Oxholms* Bog (Plan II). Paa Tegningen ser vi (Fig. 1) et Stykke Land, der er bestemt til at beplantes, og vi ser, at selve Plantningen gaar for sig paa samme Maade som beskrevet af *Haagen-sen*. Vi ser den simple Hakke (»Hauer«), som benyttes ved Jordbearbejdelsen (Fig. 2), og den Kniv (»Kapmesser«), hvormed Slaverne skærer Rørene over (Fig. 4). Endvidere er der en Tegning af Sukkerplanten (Fig. 3a), hvor man ser Sukkerrøret, Bladene og Toppen. Særligt vises (Fig. 3b) et Stykke Rør til Brug ved senere Plantning (det er dette, *Oxholm* i Teksten benævner »Toppen«). Endelig findes en Gengivelse af Skumske og Øse (Fig. 6 og 5), der benyttes ved Fremstillingen af Sukkeret.

Naar Rørene høstes, bundtes de sammen og transporteres i Vogne eller paa Muldyr til Møllen, der hører til Plantagens Bygninger og normalt er beliggende sammen med Hovedbygningen og Negrenes Hytter.

Oxholm giver i sin Plan I (Fig. VI) en skematisk Oversigt over en Plantage af normal Størrelse (2000×3000 Fod=150 Acre), hvoraf Fig. VI er et Udsnit.

Uden om Bygningerne ligger Grunden inddelt i Marker, der for Størstedelen — jfr. det foregaaende — var beplantet med Sukkerrør. Som Regel ligger Bygningerne i Plantagens Midte. Til venstre paa Tegningen ligger Hovedbygning (e) samt Tjenesteboliger (til Forvalter o.l.), mindre Stalde og Sygebarak (f og g). Lidt derfra ligger de smaa Negerhytter (h), mens selve Fabrikationsanlæggene ligger til højre paa Figuren. Vi ser baade en Vindmølle (a) og en Trædemølle (»Heste«- eller »Qvægmølle«) (b) samt selve Sukkeruset (c) og et »Magasshus« (i), hvor Rørene samles. Øverst til højre ligger Møddingen (m) samt Stalde og Indhegninger (i og k). Endelig ses en Køkkenhave (n) og en Brønd (d).

¹⁾ Vistnok maa han dog mene 2 til 4 Alen. *Oxholm* anfører 6 til 8 Fod »i Rør«.

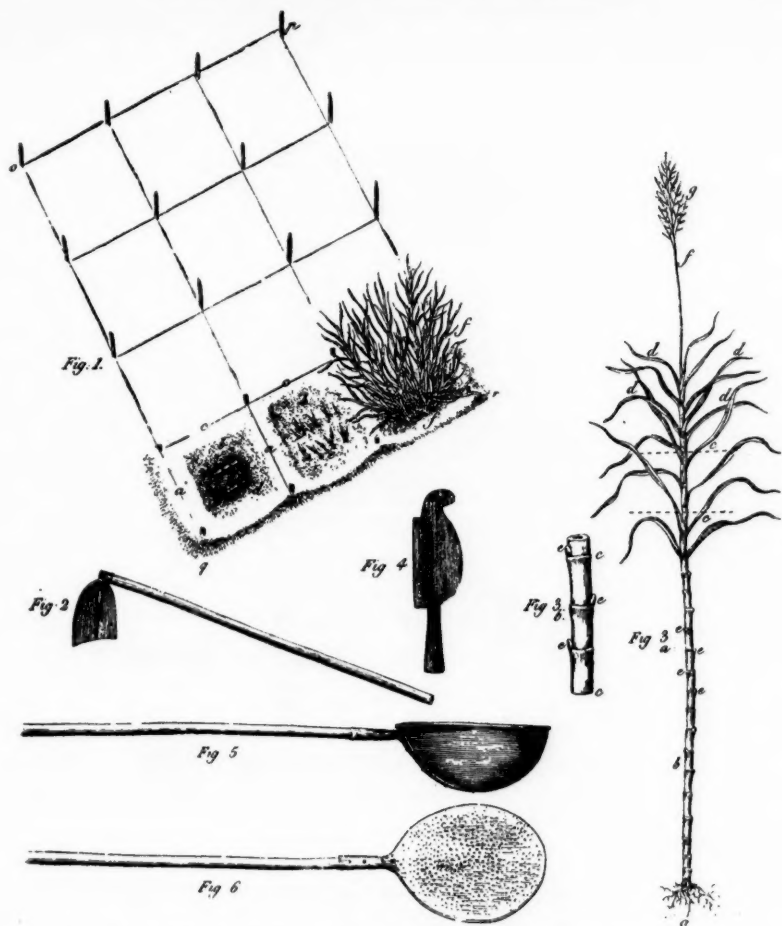

Fig. V. Sukkerrørsplanten samt forskellige Redskaber (se Omtalen S. 92).
(Fra *Oxholm*: De danske vestindiske Øers Tilstand, Kbhvn. 1797, Plan II).

Væsentlig Betydning for Forstaaelse af Tidens Teknik har Møllen, og vi gengiver derfor i Fig. VII et Snit fra *Oxholm* (Plan III). Vi ser (f, e, g) de »Ruller« af Jern, hvormed Sukkersaften presses ud af Rørene, og vi maa forestille os, at der hele Tiden staar Negre, som stopper Rør ind mellem Valserne. Saften løber ud gennem en Rende (h, i, k), medens de udpressede Rør, der to Gange har været mellem Ruller, tages fra til Brændsel (»Magass«).

Naar Saften løber fra Møllen, føres den over i Sukkerhuset, som er gengivet i Fig. VIII, *Oxholms* Plan IV (en Forstørrelse af c i Fig. VI). Dette bestaar af Kogehus, »Kyrehus« og Destillerhus. I Kogehuset, hvor Saften fra Møllen kommer ind (ved a) findes 1, 2 eller 3 Sæt Kedler à 4 Stk. (b—e). Saften koges successivt i hver af dem under Tilsætning af ulæsket Kalk. Ved hver Kogning skummes (med Skumskeen fra Fig. V) Urenheder

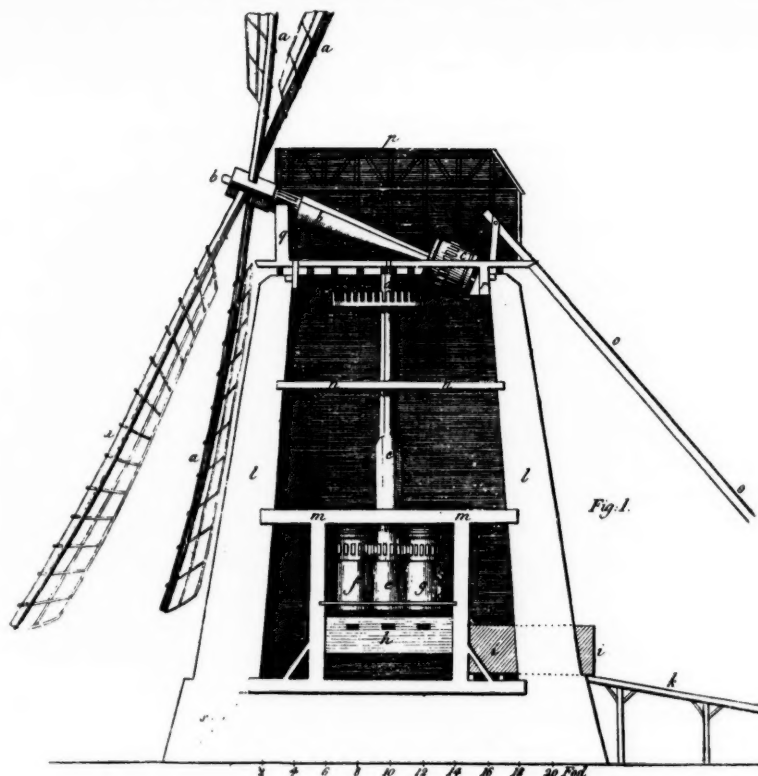

Fig. VII. Snit gennem en Vindmølle. Sukkerrørene presses mellem Jernrullerne e, f og g nederst paa Figuren. (Se S. 93).

(Fra *Oxholm*; De danske vestindiske Øers Tilstand. Kbhvn. 1797. Plan III).

af, og samtidig bliver Saften, der oprindelig var tynd, meget tyktflydende. Efter den fjerde Kogning føres den tyktflydende Sukkersaft i det Øjeblik, hvor Granuleringen (Omdannelsen til Sukker) begynder, over i store Fade (k paa Figuren), hvor den afkøles og stivner. Dette Produkt føres over i »Kyrehuset« (cure-house) (Fig. 2), hvor det henstaar i længere Tid, og hvor Siruppen efterhaanden drypper fra og opsamles i Melassebakken (l). Det resterende Sukker tørres paa 2 à 4 Uger og er da brunt Sukker. Den videre Bearbejdelse af Sukkeret foregik paa Raffinaderierne i Danmark. Dette stemte med Datidens merkantilistiske Politik, og vi ser da ogsaa af den senere omtalte Handelsstatistik, at der indførtes hvidt Sukker fra Danmark til Øerne.

Derimod fremstillede man paa Plantagerne den bekendte St. Croix-Rum, og dette er afbildet paa Fig. VIII's Fig. 3 (Destillerhuset). Grundmaterialet er Skummet fra Kogningen; dette blandes hver Morgen med en passende Mængde Melasse og med det Vand, som Kedlerne hver Aften er afkølet med. Denne Blanding henstaar paa Bukke (m) i Destillerhuset i 7 à 10 Dage; her begynder Blandingen at gære, og Saften aftappes da til Destillerkederne (n), hvorfra Rommen igen løber ind i Kamret (rr) og derfra til Romkælderen (under m). »De første Spandefulde, som afløbe, ere god Prøve-Rum; de senere, som for svage, samles indtil der er nok at fylde

en heel Stilkiedel, hvorpaa den destilleres anden Gang. De første Spandefulde ere reen stærk Spiritus, Resten Rum« (*Oxholm*, S. 49). Nylavet Rom kaldtes »kill-devil« og var meget billig (den hørte til Slavernes regelmæssige Tildelinger), men Størsteparten lagredes en Aarrække, hvorefter den kunde sælges til Eksport.

Paa Plantagerne udnyttedes Sukkerplanten fuldstændigt. *Oxholm* skriver herom S. 51: »Af Røret gaaer intet tilspilde. Kreaturerne fødes og trives af Bladene, Toppene tiene til Planter, Saften til Sukker, Røret til Brændsel, Affaldet af alt til Giødning efter at være blandet med Møg. Riig er Produkten i Handel, nærende i Føden for Mennesker og Qvæg. Sundhed og Glæde fremkaldes og fornyes i Høstens Tid — — — De mange murede Ildrør opjage i Luften en tyk Røg, svanger med de overblevne Sukker- og Saltpartikler, og vegetabilsk Støv, Brændselet giver af sig — — — Lugten af Sukkersaften, naar den er færdig at granulere og styrttes over til Afkiøleren, er som en Balsam, der indaandes paa en anseelig Afstand derfra og giver glad Mod i Brystet. Dampen i Kogehuset og den fixe Luft i Destillerhusene ere Lægedom for Engbrystige og Svindsotige«.

Efter *Oxholms* Tid findes der ingen indgaaende Beskrivelse af Fremgangsmaaden før hos *Bergsøe* (1853). Denne Forfatters Fremstilling viser, at Fremgangsmaaden i det væsentlige har været den samme; paa Marken er man begyndt at bruge Plove, særlig efter at Arbejdskraften ved Negrenes Frigørelse er blevet dyrere (dog nævner *Bergsøe* S. 651—52, at der paa de fleste Plantager endnu benyttes Haandkraft, fordi Terrænet er vanskeligt at bearbejde med Plov); ved Fabrikationen har man fra 1840'erne mange Steder indført Dampmøller (jfr. det følgende Kapitel).

I 1872 indførtes den første Dampplow til St. Croix¹⁾, idet en Sømmenslutning af Plantere havde opnaaet Laan fra Kolonialkassen til dens Anskaffelse. Dette er omtalt i »Berlingske Tidende« 1. Oktober 1872, hvor det nævnes, at der var stor Tilfredshed med den blandt Planterne.

Derefter har vi en Beskrivelse²⁾ af Ingeniør *J. Wulff*, der 1874 har opholdt sig paa St. Croix. Han giver en kort Beskrivelse af Landbruget og af, hvorledes Rørene bringes til Fabrikken paa Oksekærrer. Han nævner bl. a., at man nu kun høster tre Gange paa samme Rør, og at Jorden ligger et à to Aar i Brak, samt at der maa gødes kraftigere end tidligere, men det kan dog siges, at Fremgangsmaaden i det væsentlige er den samme som beskrevet af *Oxholm*. Beskrivelsen af Fabrikationen er mere indgaaende, og vi ser — bortset fra de allerede af *Bergsøe* omtalte Møller med Dampmaskiner — at der ikke har fundet tekniske Forandringer Sted gennem de 77 Aar. Det eneste nye er, at *Wulff* kritiserer

¹⁾ Fordelene ved Indførsel af Dampplowe havde lang Tid i Forvejen været diskuteret paa St. Croix, jvf. t. Eks. en Artikel i The St. Croix Agricultural Reporter, Oktober 1852.

²⁾ *J. Wulff*: Report on Sugar Manufacturing in St. Croix, etc. 1874.

Fremgangsmaaden som værende forældet, idet han bl. a. fremhæver (S. 4—5), 1) at der gaar for lang Tid mellem Rørenes Afskæring paa Marken og deres Presning (de taber Kraft og bliver sure i Enderne), 2) Valserne, der skal udpresse Saften, er for svage, 3) Afskumningen er for primitiv, idet der gaar for meget Sukker til Destillerhuset, 4) Kogningen foregaar i aabne Kar, hvilket hemmer den senere Krystallisering, og 5) Adskillelsen mellem Sukker og Melasse er meget ufuldstændig. I Modsætning hertil fremhæver *Wulff*, at der er sket betydelig flere tekniske Forbedringer paa andre vestindiske Øer, f. Eks. Portorico og Martinique.

Den seneste Skildring af den ældste Teknik er givet af *Henrik Cavling*, der i »Politiken« den 2. Juli 1894 giver en malende Skildring af Fremgangsmaaden paa Plantagen La Grange og fremhæver, at Produktionen her endnu foregaar paa næsten samme Maade som 100 Aar tidligere.

I det store og hele maa det dog antages, at den ældre Teknik ophørte omtrent samtidig med Oprøret 1878. Om dette nævnes i Guvernørens Indberetning¹⁾, at af 80 Plantager nedbrændte Værkerne paa de 43, mens 37 blev reddet, og der er ikke Grund til at antage, at der blev foretaget nogen Genopbygning i den gamle Teknik.

Vi har nu set, at Fremgangsmaaden ved Sukkerproduktionen lige fra Begyndelsen og til omtrent 1870'erne har været omtrent ens; man har paa hver enkelt Plantage fremstillet relativt smaa Mængder af det brune Sukker. Fra Plantagerne er den gennemsnitlige Afstand til Udslibningsstederne Christianssted og Frederikssted kun relativ kort, og dette betyder meget for de smaa Vogne, forspændt med Muldyr, som transporterer Sukkeret ad Datidens daarlige Veje. Allerede tidligt tog Myndighederne iøvrigt fat paa at skabe bedre Veje, og Vejen mellem de to Byer blev tidligt en af Kongerigets bedste.

I Havnene transporteredes Sukkeret fra Vognene i smaa Baade til Skibene, der laa paa Reden, og der var derfor et stort Arbejde forbundet hermed. Mere udviklet Teknik kunde ikke anvendes, alene fordi den transporterede Mængde ikke vilde gøre større tekniske Anlæg rentable. Fra Havnene paa St. Croix førtes Størstedelen af Sukkeret direkte til Danmark, og da specielt til København. Vi ser af Toldopgørelserne, at Skibenes Lasteevne kunde

¹⁾ Se »Berlingske Tidende« 30. Oktober 1878.

ligge paa under og omkring 100 tons, og til Skibe af denne Størrelsesorden passede de to Havne udmærket.

Det kan her sammenfattende bemærkes, at de tekniske Faktorer i Tiden, inden den industrielle Udvikling begyndte, harmonerede udmærket med hinanden. Datidens Plantagedrift omfattede baade, hvad man i Nutiden forstaar ved Landbrug og Industri. Jordens Udnyttelse var som omtalt koncentreret om Dyrkningen af Sukkerrørene, og Arbejdet hermed kunde udføres af de sorte Slaver under Tilsyn af hvide Forvaltere (i det mindste hvide Overforvaltere); den sorte Arbejdskraft var saa billig og større tekniske Anlæg (de var mulige hen mod Slutningen af Perioden) saa kostbare, at der ikke kunde findes nogen større økonomisk Begrundelse for Substitution af Produktionsfaktorer — vi saa da ogsaa, at Ploven først indførtes i større Omfang samtidig med Slavernes Frigørelse.

I denne Produktionsharmonie indgik ogsaa selve Sukkerfremstillingen. Rørenes Knusning og Saftens Inddampning kunde vel nok teknisk foregaa i større Enheder, men saadanne store Enheder vilde teknisk i det væsentlige kun blive en Gentagelse af det Produktionsstet, der fandtes i smaa Enheder. Selv om der maaske kunde opnaas en Smule Besparelse ved Anvendelse af større eller flere Kedler eller ved Anvendelse af flere Fade, maatte større Bedrifter paa den anden Side regne med større Omkostninger ved Transporten til og fra de fjernere beliggende Marker, saaledes at den Størrelse, der indførtes ved Jordens Udstykning i Tiden indtil 1750, i Forhold til det følgende Aarhundredes Teknik maa betegnes som hensigtsmæssig.

Om den ældre Teknik ved Sukkerdyrkning og Sukkerproduktion paa de øvrige smaa Antiller findes der i Litteraturen mange Oplysninger; saa vidt denne er os bekendt, har de tekniske Forhold paa alle Øerne været stærkt beslægtet; dog kan det bemærkes, at Overgangen til nyere Teknik paa nogle af de andre Øer er kommet tidligere end paa St. Croix. (Se herom hos *J. Wulff*, der fremhæver de tekniske Fremskridt paa Portorico, Martinique og Demerara).

V. DEN TEKNISKE UDVIKLING

Medens Øernes Sukkerproduktion i ret høj Grad var begunstiget af Naturforholdene under den primitive Teknik, kom Forholdene til at ligge anderledes, da den tekniske Udvikling for-

andrede Produktionsbetingelserne. Sukkerproducenterne maatte om end nødig følge med i Udviklingen. Det første Dampanlæg blev opført i 1814 (paa Plantagen Høgensborg), men det var ikke Vindmøllerne saa overlegent, at den nye Teknik hurtigt sejrede, idet det andet Dampanlæg først blev bygget i 1838. (Dette skyldtes dog særlig Planternes økonomiske Vanskeligheder gennem denne Tid). Fra dette Tidspunkt gik Antallet af Dampmøller hurtigt frem, hvilket fremgaar af Tabel 12, der viser Antallet af henholdsvis Hestemøller, Vindmøller og Dampmøller. Vi ser, at i Midten af 1850'erne var Hestemøllerne omtrent forsvundet, mens der endnu fandtes 106 Vindmøller, et Antal, der dog meget hurtigt sank. Antallet af Dampmøller naaede sit Maksimum i 1875, men paa dette Tidspunkt var Produktionen i saa smaa Enheder som de enkelte Plantager ikke længere rentabel, og der maatte fra de offentlige Myndigheder i stigende Grad ydes Planterne Laan mod Sikkerhed i Høsten. Efterhaanden forstod man fra Regeringens Side, at det var nødvendigt at støtte Overgangen til en ny Teknik, og denne fordrede, at Fabrikationen fandt Sted i større Enheder, hvor den nye Tids Teknik kunde finde Anvendelse.

Overgangen til den nye Teknik markeres af Oprettelsen af A/S St. Croix Fællessukkerkokeri i 1878. Dette byggedes (som nærmere omtalt i Afsnittet om Kapitalforholdene) med Statens Støtte, og det krævedes, at Arbejdet i videst muligt Omfang skulde være dansk, hvad der førte til forskellige Vanskeligheder, fordi dansk Industri ikke havde Erfaring for Bygning af en Sukkerfabrik i Troperne¹⁾. Den drivende Kraft i det nye Selskab var *G. A. Hagemann*, efter hvis Ideer det nye Anlæg blev bygget.

Det med Fællessukkerkokeriets Anlæg afgørende Brud med Fortiden var Produktionens Centralisering.

Grundelementerne i Fællessukkerkokeriet²⁾ var Saftstationerne (op-

¹⁾ Den modsatte Betragtning fremsættes i »Berlingske Tidende« den 16. September 1878. Artiklens Forfatter omtaler Vanskelighederne og hævder, at »Maskiner og Ledninger have i det Hele været tilfredsstillende, navnlig de af dem, som er udgaaede fra Burmeister og Wains Etablissement. Derimod har der hersket Utilfredshed tildeels med Centrifugalpumpen, der dog var leveret af den bedste Fabrik i London, men navnlig med Møllerne, der var fabrikerede i Glasgow, og Filtrene, der var fra Brunswig.«

²⁾ Jfr. nærmere *Emil Petersen*: Aktieselskabet St. Croix Sukkerfabrik. Kbhvn. 1921, samt *G. A. Hagemann*: Meddelelse om Fællessukkerkokeriet paa St. Croix, i Den tekniske Forenings Tidsskrift. Kbhvn. 1878, samt Bilag Nr. 22 (S. 327—51) i Betænkning over Forholdene paa de dansk-vestindiske Øer (afgivet af Kommissionen af 1902). Kbhvn. 1903.

Tabel 12.

Suktermøller paa St. Croix.

	Hestemøller	Vindmøller	Dampmøller
1754.....	?	8	0
1766.....	91	19(?)	0
1796.....	149	115	0
1855.....	12	106	50
1865.....	2	45	61
1875.....	2	20	67
1885.....	0	10	56
1895.....	0	6	37

rindelig 5), hvortil Rørene blev leveret fra de enkelte Plantager, og hvor Saften blev presset ud ved Hjælp af et Valseværk, hvis Kapacitet var større end de private Plantagers, og hvor man straks kunde faa 65 % Saft presset ud af Rørene (mod 50 à 55 % i de tidligere Plantageanlæg¹⁾). Efter at Saften var rensat og tilsat 1½ % brændt Kalk, blev den pumpet gennem Rørledninger til Saftcisternerne ved Fabrikken ved Christianssted. (Se Fig. IX, S. 103).

Fra Saftcisternerne blev Raasaften ført ind i Saturationskar, hvor den opløste Kalk og andre Urenheder udfældedes ved Hjælp af Kulsyre, og Saften yderligere blev affarvet og rensat ved Filtring med Benkul. Den saaledes rensede Saft blev derefter koncentreret ved Fordampning af dens Vandindhold i Fordamperapparater, som bestod af 3 med hverandre ved Ledninger forbundne lukkede Beholdere (Legemer), i hvilke Saften bragtes til Kogning i luftfortyndet Rum; i det første Legeme ved direkte Damp og i de to næste ved Saftdampe fra 1ste og 2det Legeme. Fra Fordamperapparaterne føres Saften, der har naaet en vis Koncentration (Tyksaft) til Vacuumpander, hvor Udkrystalliseringen af Sukkeret foregaar ved yderligere Indkogning.

Naar Kogningen her er tilendebragt, bestaar Indholdet af en tyk Grød af Sukkerkrystaller og Melasse (Fyldmassen), og den løber fra Vacuumpanden ned i store aabne Jærnbeholdere for at afkøles, inden den bringes til Centrifugerne, i hvilke Sukkerkrystallerne skilles fra Siruppen. Det her udvundne Sukker kaldes 1ste Produkt. Der findes imidlertid en Del Sukker i Siruppen; den udskilles ved yderligere Indkogning, og man faar paa den Maade 2det og 3die Produkt, der imidlertid er af væsentlig ringere Kvalitet, men dog har samme Renhedsgrad som det Sukker, der fremstilles direkte paa Plantagerne. Resten af Siruppen (Melassen) er nu saa udpint, at den ikke egner sig til Romfabrikation, men den anvendes i stor Udstrækning paa Øen til Foder for Kvæg og Heste, der gerne drikker Vand blandet med Melasse.

¹⁾ Wulff regner, at Sukkerrørene bestaar af 11 % Fibre, 16 % Sukker og 73 % Vand, altsaa 89 % Saft.

Fabrikkens samlede Kapacitet var omtrentlig een Mill. Pund Rør pr. Døgn, og da man regner Kampagnen til 100 Døgn, maa man hævde, at med en Produktion gennem Sukkerkogeriets første Aar af 100 Mill. Pd. var den tekniske Kapacitet udnyttet. Da imidlertid Rørleverandørerne fik deres Betaling efter Verdensmarkedets Priser (beregnet saaledes at 100 Pd. Rør gav $5\frac{1}{2}$ à 6 Pd. Sukker), og da disse faldt stærkt i 1880'erne som Følge af den haarde Konkurrence med Roesukkeret, blev Mængden af indleverede Rør efterhaanden mindre, og enkelte af Saftstationerne maatte nedlægges.

Fabrikationen blev ogsaa efter, at Sukkerkogeriet i 1887 var overtaget af Staten, drevet paa væsentlig samme Maade som ved Oprettelsen, uanset at de konkurrerende Sukkerfabrikker overalt i Verden netop i disse Aar gennemførte mange tekniske Forbedringer. Da den af Rigsdagen nedsatte Kommission i 1902 besøgte Øerne, blev Sukkerkogeriets Virksomhed gjort til Genstand for haard Kritik, og Kommissionen indhentede sagkyndige Udtalelser bl. a. fra Ingeniør *Lachmann*. *Lachmanns Kritik*¹⁾ gik væsentlig ud paa, af Saftstationsprincippet ikke egnede sig for Rørsukker, idet Saften blev forringet gennem det lange Ophold i Rørene og gennem Tilsætningen af Kalken, der gjorde det umuligt at anvende Melassen til Romdestillation, ligesom Sukkeret blev ilde lugtende og maatte udvaskes, hvis det skulde bruges til Konsumsukker. Yderligere kritiserede *Lachmann* Fælleskogeriets Økonomi, idet han hævdede, at der paa Hovedfabrikken brugtes for meget Kul; han oplyste, at man paa andre Sukkerfabrikker i Tropene i høj Grad brugte Rørfibrene (Megassen) som Brændsel, men dette kunde kun i ringe Grad gennemføres paa Fælleskogeriet, fordi Megassen blev paa Saftstationerne, hvor man ikke kunde bruge hele den fremstillede Mængde som Brændsel. Endvidere blev Sukkerkogeriets Kampagne kritiseret fra forskellige Sider, idet det blev hævdet, at den var for lang, og at man derved forhindrede, at den nye Dyrkning af Jorden kunde begynde rettidigt.

Kritikken medførte, at Staten overdrog Sukkerkogeriet til et nyt Selskab St. Croix Sukkerfabrik med en udvidet Kapital, og man overdrog De danske Sukkerfabrikker Ledelsen af det nye Selskab. Dette gik straks i Gang med en omfattende teknisk Modernisering. Saftstationerne blev helt omdannet, og deres Antal begrænset

¹⁾ Nærmere i Kommissionsbetænkningen 1903, S. 339 ff.

4. Hovedfabrikken. Grundplan.

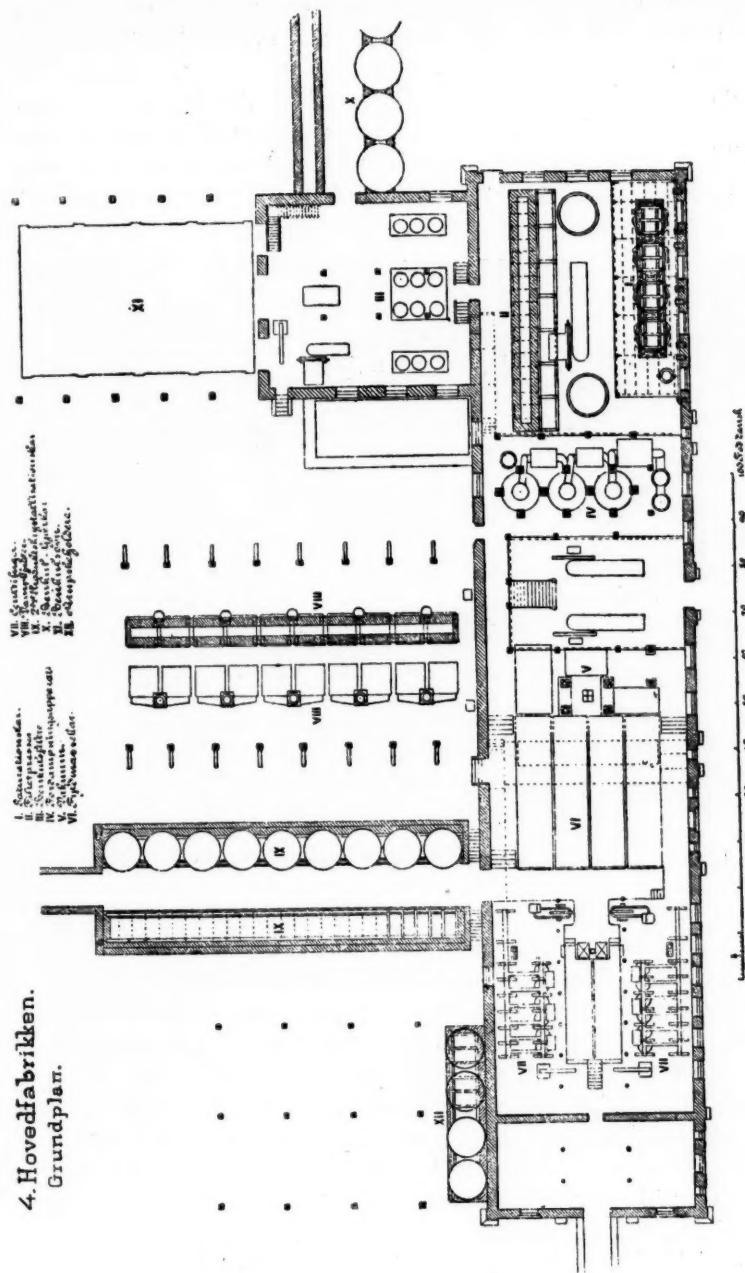

Fig. IX. Rids af St. Croix' Fællessukkerkøberi (»Central Factory.») (se S. 101).
(Fra en Artikel af G. A. Hagemann i Teknisk Forenings Tidsskrift 1878; 2. Aargang. Planche 6).

til 3. De gamle Anlæg erstattedes med nye og moderne tekniske Indretninger. Det væsentlige herved var, at man i Stedet for 1 Udpresning af Saften fik 3. For at kunne transportere Rørene fra de fjerneste Plantager til Saftstationen blev der bygget en smalsporet Bane, medens Rørledningerne fra Saftstationen til Hovedfabrikken blev moderniseret. Hovedfabrikkens tekniske Anlæg blev i 1904—05 moderniseret. Den kostbare Filtrering med Benkul

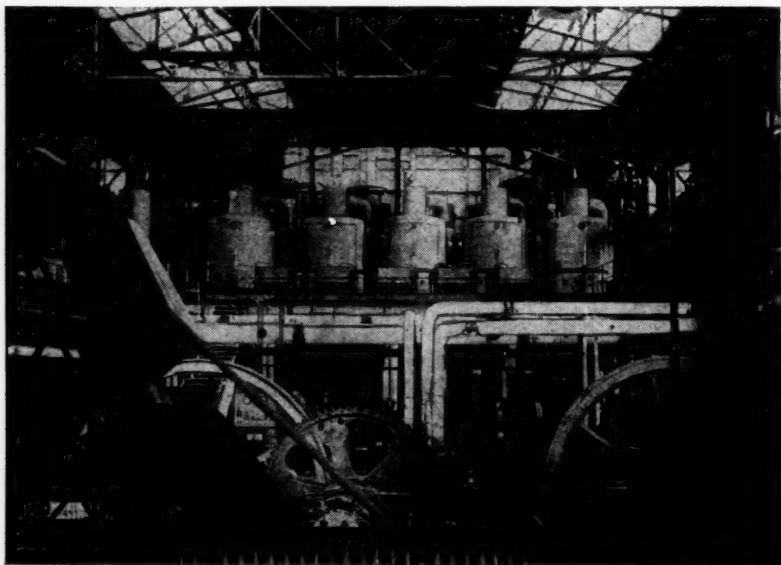

Fig. X. Fotografi fra Kogeriet i Sukkerfabrikken Bethlehem 1906 (se nedent.). Fotografiet er venligst stillet til Raadighed af Direktør Karl Lachmann.

blev erstattet med en 2. Rensning (Saturation), og Fordamperanlægene blev udvidet og gjort mere effektive.

Ved Siden af den tekniske Udvikling af Fælleskogeriet og St. Croix Sukkerfabrik maa nævnes, at man ogsaa fra anden Side gjorde en Indsats for den tekniske Modernisering. *Hagemann* opkøbte privat nogle Plantager og byggede et Fabriksanlæg (La Grange), hvortil knyttedes et Opsamlings- og Ledningsanlæg for Regnvand fra Bjergene. Lidt senere byggede *Lachmann* Fabrikken Bethlehem, der i Stedet for Saftstationsprincippet lod Rørene transportere til Fabrikken paa smalsporede Baner. Ved sin fordelagtige Beliggenhed i Midten af Sukkeromraadet paa St. Croix — modsat Fælleskogeriet; jvf. Kortet S. 86 — holdtes Transport-

omkostningerne, hvor Rørene betyder mere end det færdige Produkt, lavest muligt. Fabrikkens moderne Anlæg er gengivet i Fig. X.

Samtidig med at Sukkerproduktionens Teknik paa Fabrikkerne moderniseredes, fandt der ogsaa en Udvikling indenfor Landbruget Sted. Der blev oprettet en Forsøgsstation, som bl. a. havde til Opgave at fremskaffe nye Rørtyper, der var bedre egnet til Klimaet, og som havde et større Sukkerindhold. Ogsaa selve Jordens Dyrkning blev forbedret¹⁾.

Danske landbrugskyndige, som kom paa kortvarige Besøg paa Øerne, fremhævede stærkt det uheldige i den ensidige Dyrkning af Sukkerrør, og at der saa godt som intet har været gjort for at faa en Vekseldrift i Gang med andre Kulturer. Aarsagen hertil var imidlertid, at der ikke fandtes andre rentable Produktionsmuligheder. Mens Sukkeret ikke behøvede ret megen Gødning, var saadan nødvendig f. Eks. ved Bomuldsdyrkning. Kunstgødning kunde imidlertid gøre mere Skade end Gavn i de Aar, hvor der ikke kom Regn nok, og det hændte ret tit. St. Croix' Landbrug har derfor lige til Nutiden været ensidigt sukkerproducerende²⁾.

Den tekniske Udvikling medførte, at mens man tidligere fremstillede det brune Sukker i grove Kvaliteter som et Raaprodukt for Raffineringsvirksomheder andetsteds, kunde man nu fremstille finere Kvaliteter, der direkte kunde gaa ud paa Markedet.

Det vil fremgaa af denne Beskrivelse af den tekniske Udvikling,

¹⁾ Jfr. *Chr. Madsen*: Nutidens Landbrug i Dansk Vestindien, i *De danske Atlanterhavsoer* 1904, S. 811 ff.

²⁾ *Fremgangsmaaden ved Høsten af Sukkerrørene i den nyeste Tid* beskrives af *Hakon Mielche*: *Tre smaa Øer*. Kbhvn. 1939 (S. 187), paa følgende klare Maade: »Det er midt i Høsttiden, og ved man ikke andet om Sukkersituationen end det, man kan faa at vide ved at bruge sine Øjne, skulde man tro, at alt er godt.

Cullaiserne — de lange brede Hugknive — suser gennem Luften, bider sig ind i de glashaarde, gule, leddelte Sukkerrør lidt over Roden og skærer dem over i Hug med en skraa og fast Brudflade, i hvis Tværsnit man ser det ca. 5 cm tykke Straas Struktur med alle de smaabitte Rør, der utrætteligt har suget Næring op, indtil Straaet har naaet en Højde af 3—4 Meter.

Prustende, lade Okser af den smukke Mysorerace trækker tohjulede Kærre ind over Marken, hvor de afhuggede Sukkerrør er faldet. Brune Puerto-Ricohænder griber om Rørene og lægger dem paa Kærren, stabler dem op, indtil der ikke kan være et Rør mere. Saa sætter Kusken Okserne i Bevægelse, og Kærren skrumpler ud mod Vejen, hen mod Høstens Centrum de store Dynger, hvorfra Lastbilerne henter svingende Læs, som køres ind til de to Sukkerfabrikker, der er i Gang.«

at de forskellige Produktionsfaktorer nu ikke længere harmonerer saa godt sammen som under den primitive Teknik. Den billige, men lidet effektive Arbejdskraft egner sig mindre godt til Pasningen af moderne Arbejdsredskaber. Ved Anvendelsen af mere givende, men ogsaa mere krævende Rørtyper kommer Vanskeligheden ved at fremskaffe den fornødne Fugtighed yderligere stærkt til Udtryk. Hertil kommer, at de Fordele, som St. Croix tidligere havde i Transportforholdene, med Tiden er blevet et Minus, fordi de store Dampere ikke gaar til de daarlige Havne ved Christianssted og Frederikssted, og fordi de smaa Skibe, som man tidligere anvendte, nu er blevet i høj Grad urentable.

I Konkurrencen med Sukkerproduktionen paa de større Øer som f. Eks. Cuba maa Planterne paa St. Croix naturligt blive bagefter. Jorden paa Cuba er frugtbarere og ikke udpint gennem lange Tiders ensidige Drift, Fugtigheden er større og fremfor alt regelmæssigere, og der er paa Cuba langt flere Muligheder for at udnytte den moderne Teknik, dette gælder baade ved Fabrikationen paa Nutidens meget store Fabrikker, som der ganske simpelt ikke er Mulighed for at have noget tilsvarende til paa St. Croix, og m. H. t. Transporten, hvor de store Skibe hurtigt og billigt kan fyldes i Cuba's store moderne Havneanlæg.

VI. DEN PRIMITIVE ARBEJDSKRAFT

Da Jordens Udstykning særlig paa St. Croix foregik temmelig hurtigt, opstod Problemet om Fremskaffelse af den nødvendige Arbejdskraft. Dengang Sukkerdyrkningen begyndte i Amerika, forsøgte man sig med den stedlige Arbejdskraft — Indianerne —, men disse kunde ikke udføre det tunge og meget anstrengende Arbejde, og Virksomhederne kunde ikke udvikles paa dette Arbejdsgrundlag.

Da Danskerne i 1672 begyndte Opdyrkningen, fastsatte Kompagniet en Række Regler for Arbejdet; det var Tanken, at man i stor Udstrækning vilde klare sig med danske Straffefanger, men disse enten flygtede eller døde af Overanstrengelse og Tropesygdomme, og allerede 1674, da det dansk-vestindiske Kompagni blev sluttet sammen med det guineiske Kompagni, stod det klart, at Udviklingen af Øernes Agerbrug maatte baseres paa Tilførsel af sort Arbejdskraft, og denne Tilførsel maatte være relativ stor, jfr. den tekniske Beskrivelse af, hvor meget menneskeligt Arbejde, der i

den første Tid var nødvendigt ved Sukkerdyrkningen. Vi henviser i denne Forbindelse til Tabel 3 i Afsnit II, hvor det ses, at Antallet af Negerslaver har været i hurtig Vækst gennem hele det attende Aarhundrede.

De ældste Oplysninger om Negrenes Arbejdsforhold findes hos *Westergaard* (S. 157 ff.) og vedrører formentlig Tiden i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Arbejdstiden var fra Kl. 4 Morgen, afbrudt af et Par Pauser, til Solnedgang, i Høsttiden dog tit til 9 eller 10 Aften. Beständig bortløb Slaver, hvoraf en Del undslap til Portorico. Da der næsten aldrig foregik Flugt i den modsatte Retning, vilde Spanierne ikke udlevere de flygtede. I 1745 regnede det vestindiske Kompagni med, at Øerne paa denne Maade havde mistet ialt 300 Slaver.

En mere indgaaende Beskrivelse af Negrenes normale Arbejdsdag i Midten af det 18. Aarhundrede findes S. 53—54 hos *Haagensen* (1758). Efter denne kaldes Negrene op ved 3—4 Tiden om Morgenen og maa da straks ud paa Marken for at hente Græs til Dyrene. Disse fodres kort før Daggry (Kl. 5), og derefter begynder det egentlige Arbejde paa Sukkermarken. Arbejdet foregaar under Opsyn af en saakaldt Bomba (en Slags sort Ridefoged, der selv er Slave), og denne sørger for at holde Tempoet oppe eventuelt ved »10 à 12 gode Slag af sin Pidsk«. Ved 11—12 Tiden skæres paany Græs til Dyrene, og derefter er der Pause til 1½, hvor Arbejdssignalet atter lyder. Arbejdet i Sukkermarkerne slutter Kl. 6½, hvorefter Negrene atter gaar hjem med nyt Græs. Arbejdsdagen var for Slaverne saaledes 12 à 13 Timer for Ejeren samt den Tid, der maatte medgaa til Dyrkning af, hvad der var nødvendigt til Livets Ophold.

Negrenes Kost bestaar (efter *Haagensen*; S. 54 ff.) i det væsentlige af Yams (en Art Roer) og Majs, som de selv maa dyrke paa smaa Lodder, der tildeles dem af Ejeren, og dette Arbejde maa foregaa om Aftenen og om Søndagen samt ved Hjælp af den eventuelt hjemmenværende Familie. Herudover anser Ejeren sig ikke forpligtet til at skaffe dem Føde. I Tilfælde af Tørke yder han dog Arbejdskraften lidt Majs til Opretholdelsen af Livet.

Denne Behandling af Negerslaverne har aabenbart vist sig uøkonomisk, fordi Negeren var en Formueværdi, og det var et Tab, at Antallet af Dødsfald oversteg Antallet af Fødsler. *Oxholm* omtaler dette i 1797 paa følgende Maade: »Indsigtsfulde Mænd paa staae, at hvis Slavestanden og Slavers Tilførsel ophører, maae Koloniernes Dyrkning bortfalde, da denne ved egen Afkom neppe vil

kunne vedligeholdes, om man endog bestræbte sig nok saa meget derfor. Aarsagen søger jeg i det svære Arbejde, som Fruentimmerne maae deeltage udi. Skiøndt dette Kiøn i Europa ogsaa arbeider, er det ikke saa vedvarende og saa heftigt. I Efteraaret, hvor Jorden holes til at beplantes, arbeide de med Hakken hele Dagen igiennem, uden anden Bevægelse end langsom tilbage fra Hul til Hul — hele Vægten liggende paa Armene, som bestandig løfte et tungt Redskab, der med Magt skal drives ind i Jorden, hvilket gjør stort Indtryk paa Legemet, især paa Moderen, hvorved enten Undfangelsen gøres besværlig, eller Fosterne i Begyndelsen tabes . . . » (S. 57).

Hertil kommer ifølge *Oldendorps Missionshistorie*¹⁾, at Markarbejdet og Transporten af Rørene og Sukkeret, særlig i de bjergrige Egne, samt Arbejdet i Møllen og Kogehuset ikke blot var haardt, men tit ogsaa livsfarligt. *Oldendorp* fremhæver særligt Faren ved Vindmøllerne under Presningen af Rørene. Hvis de Slaver, som stikker Rørene ind mellem Rullerne, ikke nøje passer paa, kan de faa en Finger eller Flig af deres Klæder i Klemme, hvorved de trækkes ind og knuses. Derfor, tilføjer *Oldendorp*, er der ved Vindmøllen »altid en skarp Økse ved Haanden, hvormed den saakaldte Boatsman, der har Tilsyn med dette Arbejde, søger at redde den ulykkelige Liv, selv om det skal ske med Tabet af en Arm« (S. 161—62).

Da man ud fra den liberale Tankegang, der ved Aarhundredets Slutning var dominerende i København, i 1792 havde forbudt Indførsel af Neger-slaver til Øerne fra 1802²⁾, var det nødvendigt eller i hvert Fald økonomisk fordelagtigt for Plantageejerne at give deres Slavebestand en noget bedre Behandling. Det maa antagelig være denne, der beskrives af *West* i 1793³⁾. (Det bør bemærkes, at *West* kom til Vestindien som Leder af en Skole for Plantageejernes Børn og maaske ikke har følt sig helt uafhængig). Efter denne Beskrivelse begynder Arbejdstiden nu først Kl. 5 à 6, og der er indført Pause ved 8—9 Tiden om Morgen. Efter den fortsattes

¹⁾ G. A. *Oldendorp*: Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan, Bd. I. Barby 1777.

²⁾ Dette Forbud mod Negerhandel, som Danmark var den første Stat til at gennemføre, er indgaaende behandlet i en Artikel i Historisk Tidsskrift (7. Række, V) 1905 af C. A. Trier: Det dansk-vestindiske Negerindførselsforbud af 1792.

³⁾ *Hans West*: Bidrag til Beskrivelse over St. Croix. Kbhvn. 1793. (S. 69—72).

Arbejdet til Kl. 12, hvor en Middagspause paa 2 Timer begynder, saaledes at Eftermiddagens Arbejde for Ejeren er indskrænket til Tiden 2—6. Udenfor denne 10—11 Timers Arbejdstid havde Negerne fri til Dyrkning af deres egne smaa Lodder. De mest energiske kunde herudover og om Søndagen udføre f. Eks. Havearbejde for andre, saaledes at de kunde tjene indtil 40—48 Skilling om Dagen. Endvidere nævner *West* (S. 73—81), at Negerne kunde have Biindtægter ved at bringe Græs, Frugter og Fjerkræ til Byerne, og det var ikke udelukket, at en Neger ad disse Veje kunde samle et saa stort Beløb, at han kunde købe sig Friheden. Man maa dog i Almindelighed antage, at dette Ekstraarbejde ikke har haft noget stort Omfang. Yderligere ses det af *West's* Bog, at Kostforholdene var blevet noget forbedret, idet Plantageejerne nu fast ydede Slaverne ugentlig 20—25 Potter Majsmel samt nu og da lidt Flæsk, Kød og Sild. (*West* S. 72—73).

En stærk Hemsko for Forbedring af Arbejdsmetoderne var Negerenes Konservatisme overfor nye Redskaber og Metoder. *Oxholm* skriver herom (S. 58): »... Negerenes Uvillighed i at betiene sig af mekaniske Hielpemidler — thi de ville brække en Hiulbør i Stykker for ei at bruge den — nødsager dem at bære al Last paa Hovedet. Hvad Virkning dette maa have, naar en Fod glider, eller naar Lastens hele Vægt ikkun trykker hele Legemet tilsammen, er alt for vel bekiendt til at sige noget mere derom.«

Det fremgaar af Slaveforholdet, at Ejeren i det store og hele kunde behandle Slaven efter Forgodtbefindende, og egentlige juridiske Regler var derfor ikke nødvendige. Det kunde dog ikke undgaas, at der i en Befolkning, hvor der fandtes et stort Flertal af sorte Slaver, var Mulighed for, at disse med Magt søgte at frigøre sig, og den hvide Befolknings første Behov for en Støtte fra Statsmyndighedernes Side maatte være Bestemmelser, der paa bedste Maade sikrede mod Voldshandlinger og Oprør.

1733 gennemførte Kompagniet en Forordning indeholdende en Række Sikkerheds- og Straffebestemmelser. Af disse kan nævnes § 9, hvorefter »den Neger, som i Onde løfter sin Haand imod en Blank eller truer ham eller giver ham knubbede Ord, skal uden Naade knibes 3 Gange og derefter hænges, om den Blanke det forlanger. Hvis ikke, da skal han miste sin Haand.« Endvidere § 10, hvorefter »en retskaffen Blanks Vidne skal være nok imod en Neger, og om der var Formodninger i Sagen, maa Negeren sættes paa Tortur«. Disse og lignende Bestemmelser kunde dog ikke forhindre, men var maaske snarere medvirkende til, det store Neger-

oprør paa St. Jan 1733—34, hvor en stor Del af Befolkningen myrdedes.

Haagensen omtaler dette Oprør og forskellige andre (paa andre Øer) og tilføjer nogle Bemærkninger, som giver et godt Indtryk af Planternes Opfattelse af Retsbestemmelserne: »Af dette sees deres (Slavernes) morderagtige Sind, og at de tragte efter Frihed naar Leylighed gives. Saaledes har jeg og seet 1 à 2 gange at Slaverne paa de Danske Skibe har rebelleret og søgt at overrumple Skibs-Folkene, om mueligt, dersom de ikke havde været i Jern og som Hunde sammenlængede og var det ikke at Landet nu er temmelig beboet med Borgere og det Høyl. Compagnie havde anvendt Omkostninger paa Castellet og Amunition, som altid holdes vedlige med vagthavende Mandskab Dag og Nat, kunde ingen uden Frygt leve iblant dem. Derfor er det den høye Nødvendighed, at disse Slaver blive holdt i den yderste Tvang til Arbejde og under haard Justicie, thi var det ikke saa, torde ingen leve i Landet. Det er derfor reguleret ved Placat, at hvilken Slave, som løfter sin Haand imod en Christen til Vreede, skal miste den ved Bødelen; saa skal og en Slave, der løber bort, og ey indfinder sig igien inden 3 Maaneder ved Bødelen miste sin Fod, derfor ere de og meget underdanige samt tjenstfærdige imod enhver Blank.« (S. 52—53).

Den Bestemmelse om Retsordenen, *Haagensen* omtaler, udstedtes 1755 (efter Statens Overtagelse af Øerne). Ud over Straffebestemmelserne gik den i Hovedsagen ud paa at sikre Slaverne mod vilkaarlig Mishandling samt at skaffe dem forbedrede Arbejdsbetingelser; men kun et mindre Afsnit af Bestemmelserne blev offentliggjort paa Øerne, og det kan ikke antages, at de har haft større Betydning.

Disse Forhold svarede nogenlunde til Negerslavernes Kaar paa de øvrige vestindiske Øer. Særlig var dog Behandlingen af Slaverne paa de hollandske Øer meget brutal¹⁾.

Forbedringen i Negrenes Kaar kom kun i mindre Grad som Følge af offentlige Bestemmelser, men skyldtes mere den voksende liberale Tankegang fra dansk Side (jvf. f. Eks. Generalguvernør *v. Scholtens*²⁾ negervenlige Indstilling) og Negrenes betydelige Værdi for Plantageejerne gennem den ved Forbudet mod Negerindførslen fremkaldte Knapthed.

¹⁾ Jvf. *Albert Olsen*: Kampen om Kolonierne. Kbhvn. 1939 (S. 79—80), hvor nogle Eksempler paa Slavernes Retsstilling paa andre Øer er givet.

²⁾ Jvf. *H. Lawaetz*: Peter von Scholten. Kbhvn. 1940.

Alligevel har Neger-slavernes Levevilkaar i den første Halvdel af det 19. Aarhundrede næppe ligget langt fra Eksistensminimet. En Beskrivelse fra denne Tid er givet af Kommandør *Dahlerup*¹⁾, der iøvrigt ikke var Tilhænger af Slaveriets øjeblikkelige Ophævelse, og vi skal heraf citere følgende: »Den gamle Negerhytte bestaaer af flettede Riisvægge, overklædte med Leer, og Taget bedækket med tykke Lag af det saakaldte »Trash«, de tørre Blade af Sukkerrøret. De have et usselt Udseende og ligne i Afstand forfaldne Bistader med det nedhængende graa Halmdække; noget mere Fattigt kan man ikke tænke sig i Udseende som menneskelig Vaaning betragtet. ... Der gaar snart Orm i Straatagenes uordentlige Lag, hvorved de blive utætte til Skade for Negrenes Sundhed, der ved Intet lider meer end ved Fugtighed«. *Dahlerup* oplyser, at det ved denne Tid tilpligtedes Plantageejerne »efterhaanden at ombygge Negerhusene« og erstatte dem med Stenhuse med Tag af Træspaaner.

En anden Forfatter fra samme Tid, *G. W. Alexander*²⁾, giver ligeledes en Beskrivelse af Negrenes Leve- og Arbejdsvilkaar. Man faar herigennem trods det mørke Billede, der tegnes, et Indtryk af Bedringen i Kaarene i Forhold til Slutningen af det foregaaende Aarhundrede, idet Arbejdstiden er lempet en lille Smule, og den korporlige Revselse er begrænset i Forhold til tidligere. 1840 kom der en Forordning, hvorefter en Slave havde Ret til at købe sig fri mod at betale den fulde Værdi, og en Ejers Ret til korporlig Straf begrænsedes.

Nævnte Opfattelse bestyrkes yderligere gennem en Række Regnskaber fra 1830'erne fra nogle af Staten overtagne Plantager³⁾. Selv om Oplysningerne er ret spredte, tør man antage, at de har været typiske for Forholdene. Efter disse Regnskaber yder Plantageejeren nu regelmæssigt sine Slaver en stor Del Levnedsmidler, saasom Hvedemel, Majs og Bønner, Flæsk og saltet Kød, Sild (jvf. nærmere Tabel 27 i Afsnittet om Rentabilitet).

Dette hænger øjensynligt sammen med en mildere Kurs hos de øverste Myndigheder. Generalguvernør *von Scholten* var kendt

¹⁾ *H. B. Dahlerup*: Skitser fra et kort Besøg paa vore vestindiske Øer i Sommeren 1841. I *Nyt Archiv for Søvæsenet*, Bind 1. (S. 32). Kbhvn. 1842.

²⁾ *G. W. Alexander*: Om den moralske Forpligtelse til og det Hensigtsmæssige af strax og fuldkommen at ophæve Slaveriet i de dansk-vestindiske Kolonier. København 1843.

³⁾ Nogle af disse Regnskaber (som er opbevaret i Rigsarkivet) er udføreligere behandlet i Tabel 27, Side 150.

som en Mand, der ønskede Slaveriet successivt ophævet, og det har heller ikke været uden Betydning, at Slaveriet efter en Bestemmelse 1834 blev ophævet paa de nærliggende engelske Øer. Denne Udvikling indenfor den engelske Koloniverden styrkede de liberale borgerlige Kresse i København, og disse ønskede, at Slaveriet skulde ophæves hurtigst muligt. Paa den anden Side stod Plantageejerne, der nødig vilde give Afkald paa de store Formueværdier uden fuld Erstatning, men alligevel ikke var helt upaavirket af de nye Tanker, idet man netop i 1840'erne kan konstatere relativt mange Frigivelser.

Imellem de to Standpunkter staar Regeringen. Saa vel Generalguvernøren som Kong Kristian den Ottende var Tilhængere af en gradvis Frigørelse, og man gennemførte efterhaanden nogen Lempelse i Negrenes Kaar. Ved en Forordning af 18. Februar 1843 bestemtes det saaledes, at Slaverne skulde holde fri ogsaa om Lørdagen (Romboden skulde holdes lukket til Kl. 2 om Eftermiddagen), og det Marked, hvor Negrene solgte deres Produkter, blev flyttet fra Søndag til Lørdag, idet Negrenes Arbejde for egen Føde og Regning blev henlagt til sidstnævnte Dag.

Den 28. Juli 1847¹⁾ udstedtes et Reskript, der bestemte, at alle nyfødte Negre skulde være frie, medens alle, der var Slaver, skulde frigives successivt i Løbet af 12 Aar. Formaålet hermed var en Imødekommenhed til begge Sider, men ingen af Parterne var tilfredse, og særlig syntes Negrene, at en Ventetid paa 12 Aar var ganske uoverskuelig. Stemningen var saaledes urolig, og Meddelelserne om Begivenhederne i Europa og særlig forskellige Negeruroligheder paa de andre Antiller fængede til et Oprør i Begyndelsen af Juli 1848. *Von Scholten* vilde ikke lade det komme til væbnet Kamp og udstedte under 3. Juli en Proklamation, hvorefter alle Negrene straks var frie og kunde forlade deres Plantager uden Erstatning til Ejeren. Proklamationen havde følgende Ordlyd: »1) Alle ufrie paa de dansk-vestindiske Øer ere fra Dags Dato frigivne, 2) Negrene paa Plantagerne beholde i tre Maaneder fra Dato Brugen af de Huse og Provisionsgrunde, hvoraf de nu ere i Besiddelse, 3) Arbejdet betales i Fremtiden efter Overenskomst, hvorimod allowances²⁾ ophører, 4) Underholdningen af Gamle og Svage, som ere ude af Stand til at arbejde, afholdes indtil nærmere Bestemmelse af deres forrige Ejere«.

¹⁾ Jfr. for den følgende Fremstilling *Bernhard v. Petersen*: En historisk Beretning om de Danske Vestindiske Øer. Kbhvn. 1855, samt *Kay Larsen* og *Lawaetz*.

²⁾ D. v. s. Tildeling af Levnedsmidler.

Da Forholdene herefter hurtigt faldt til Ro, gjaldt det om at skabe Regler for Arbejdsforholdet paa det nye Grundlag, og ret hurtigt gennemførtes forskellige Bestemmelser, der skulde regulere Forholdene og faktisk begrænsede Friheden. Ved en Anordning udstedt af den vestindiske Regering d. 29. Juli 1848 bestemtes det, at Landbefolkningen skulde være forpligtet til at søge lovligt Erhverv ved fast Arbejde, at Kontrakter herom skulde have Varighed i mindst eet Aar, og at enhver, der havde fast Arbejde paa en Plantage, skulde have Bopæl paa denne; hvis en af Parterne opsigde Kontrakten, skulde dette indberettes til Politimesteren, der, hvis den paagældende ikke kunde dokumentere at have faaet andet Arbejde, skulde anvise ham saadant paa de Betingelser, der kunde opnaas.

Disse foreløbige Bestemmelser blev uddybet ved en Anordning af 26. Januar 1849 (sædvanlig kaldet Arbejderreglementet). Herefter var enhver Form for korporlig Revselse forbudt Arbejdsgiveren. Arbejdstiden var fastsat til 9 Timer daglig i Ugens første 5 Dage (Lørdag og Søndag fri). Med Hensyn til Lønnen deltes Arbejderne i tre Klasser, idet man til første Klasse henførte det meste Haandværksarbejde og det sværeste Markarbejde, medens man til tredje Klasse henførte væsentlig Børn og gamle. Arbejdslønnen var for første Klasse 15 cts. om Dagen, for anden Klasse 10 cts. og for tredje 5 cts. Desuden skulde der ydes Arbejdere af de to første Klasser frit Hus og et Areal paa 30 à 50 Kvadratfod. Denne Løn skulde udbetales for hele det Aar, der var kontraheret om, hvad enten der faktisk var Arbejde eller ej. Hvis Arbejderen fik sin Kost hos Arbejdsgiveren, kunde der fradrages 5 cts. daglig.

Ved Hjælp af disse Bestemmelser kunde Arbejdet ved Sukkerproduktionen fortsættes nogenlunde som tidligere; *Bernh. von Petersen* udtaler i sin Afhandling 1855, at Kontrakterne nærmest maatte opfattes som en Fortsættelse af Slaveriet.

I 1853 fastsattes en Erstatning til Planterne paa 50\$ pr. Neger (uden Hensyn til Alder og Køn), som de ved Frigivelsen havde mistet Ejendomsretten over, saaledes at Planterne fik en delvis Erstatning¹⁾.

¹⁾ Lov af 23. Juli 1853. Af Sagens Behandling i Rigsdagen fremgaar det, at Planterne krævede fuld Erstatning som en Ret, men at Rigsdagen ikke delte dette Synspunkt og nærmest betragtede den delvise Erstatning, der ydedes, som en Begunstigelse (jvf. Rigsdagstidende for 1852 Bd. III, Sp. 1245).

En Sammenligning mellem Forholdene før og efter 1848¹⁾ viser, at Negrene i nogen Grad opnaaede personlig Frihed og visse personlige Indtægtsmuligheder, men at deres Levevilkaar ikke var saa sikre i Forhold til tidligere. Ingen Plantageejere behøvede længere at beholde den Arbejdskraft, der ikke var effektiv, og der var for de paagældende ingen sociale Bestemmelser at falde tilbage paa. De vanskelige Kaar for Negrene maa nu ses i Sammenhæng med de økonomiske Muligheder for Plantagerne, og da Sukkerpriserne som Følge af den voksende Konkurrence dels med det europæiske Roesukker og dels med en voksende Opdyrkning paa de andre vestindiske Øer var faldende, blev Negrenes økonomiske Kaar realiter nærmest slettere. Hertil virkede ogsaa den Omstændighed, at mange Plantageejere efter Frigørelsen kom ind paa at importere Arbejdskraft (bl. a. Kulier og Negre fra Barbados, som paa Grund af deres større Effektivitet var billigere end Øernes egne Negre) paa 1-aarige Kontrakter. Jvf. saaledes en Liste over importeret Arbejdskraft til St. Croix i Aaret 1863 i The St. Croix Agricultural Reporter Juli 1864 (S. 15—16). Forringelsen i Negrenes Kaar førte til sidst til det store Oprør²⁾ i 1878 paa St. Croix, som vel blev slaaet ned, men som fik den danske Regering til at interessere sig mere for Øernes sociale Forhold.

I Kommissionsbetænkningen af 1903 oplyses, at Lønnen for en første Klasses Markarbejder var 20 cts. om Dagen plus fri Bolig (hvor der ikke ydedes Bolig, var Lønnen 25 cts. om Dagen). Efterhaanden begyndte Negrene at organisere sig, og det lykkedes dem da ogsaa at naa en Dagløn af 25 cts. plus fri Bolig (ansat til 5 cts.). Da Sukkerpriserne stadig laa meget lavt, blev Følgen, at flere og flere Plantager gik ud af Dyrkning, hvorved Arbejdsmulighederne forringedes. For at komme over denne Vanskelighed gik man i nogen Udstrækning over til Akkordarbejde (som ved tidligere Bestemmelser havde været forbudt). Det oplyses i Betænkningen af 1916, at Arbejdsfortjenesten ved Akkord kunde blive 40—55 cts. daglig (beregnet for Arbejdere uden fast Bopæl paa Plantagen).

De vanskelige Arbejdsforhold paa Øerne er omtalt i Kommissionsbetænkningen af 1916, hvor en Række specielt sagkyndige har udtalt sig. Vi skal her nævne en Udtalelse af Guvernør *Helweg-*

¹⁾ Betydningen af det skete for Plantagernes Drift vil blive nærmere omtalt i Afsnittet om Plantagernes Rentabilitet.

²⁾ Beskrevet af talrige Forfattere, bl. a. af *Kay Larsen* og af *C. E. Taylor*: Leaflets from the Danish West Indies. London 1888. Jvf. ogsaa en Række Artikler i »Berl. Tid.», Oktober Kvartal 1878.

Larsen (S. 124), der stærkt pointerer, at det hidtil gældende Kontraktsystem havde overlevet sig selv, og at det gjaldt om at træffe en Ordning, som gjorde Tilværelsen for Landarbejderen paa St. Croix saa god, at Spørgsmaalet om Udvandring ikke kom til at foreligge for ham, og dette skulde først og fremmest ske ved, at Landarbejderen selv kom til at raade over sin Arbejdskraft og ikke blev tvunget til at bo i de Planterne tilhørende Boliger. Udviklingen løb imidlertid hurtigt fra den lokale Regering, idet Arbejderne organiserede sig og stillede Krav, der set fra et socialt Synspunkt ikke kan synes urimelige, men som dog var saaledes, at Planterne truede med at opgive Sukkerdyrkning i stor Udstrækning, hvis de gennemførtes. Dette vanskelige Problem var ikke endelig ordnet, da Afstaaelsen blev vedtaget i 1916.

Vender vi os nu til Arbejdsbetingelser og Levevilkkaar for den arbejdende Befolkning i mere vid Betydning, maa det bemærkes, at den danske Stat omkring det sidste Aarhundredeskifte viste en stigende Interesse for de sociale Forhold paa Øerne, og bl. a. den i Tilknytning til Salgsforhandlingerne i 1902 nedsatte Kommission fik gennemført nogle Forbedringer og lovede Gennemførelse af endnu flere. I sundhedsmæssig Henseende gjordes der en Indsats for at skaffe Byernes Beboere bedre Drikkevand, da de tidligere benyttede Brønde havde været en farlig Smittekilde¹).

Sygdomsbehandlingen havde i Slavetiden (set med Datidens Øjne) været nogenlunde, idet der paa Plantagerne var et vist Lægetilsyn, og Ejerne var af økonomiske Grunde interesseret i, at smitsomme Sygdomme ikke bredte sig; dette gælder i Særdeleshed Spedalskheden, der kom til Øerne med Slaveimporten fra Afrika — man kan gaa ud fra, at smittede Slaver var en Vare uden Handelsværdi, og desuden kunde de »fordærve de andre Varer«. I den første Tid efter Frigørelsen fortsattes Tilsynet nogenlunde uforandret, idet der i Arbejderregulativet var en Bestemmelse om et mindre Fradrag i Lønnen til Lægetilsyn og Medicin. Efter Oprøret 1878 ændredes Forholdene, og det tvungne Lægetilsyn opførte paa mange Plantager. For de spedalske blev der ikke sørges før 1888, hvor der oprettedes en Anstalt for spedalske paa St. Croix²). Kommissionen af 1902 erklærer, at den var en Blanding

¹) Kommissionsbetænkningen af 1903 optrykker S. 290—93 en meget oplysende Rapport herom fra Landfysikus *Mortensen*, afgivet 1889 (og stadig aktuel i 1903).

²) En uhyggelig Beskrivelse af denne Anstalt er givet af Prof. *Ehlers* i Kommissionsbetænkningen af 1903 (Bilag 20, S. 265—74).

af Fængsel, Sindssygeasyl, Fattiggaard og Spedalskhedsasyl. I 1909 lagdes Grundstenen til et nyt Spedalskhedsasyl, og Ehlers kunde til Kommissionen af 1916 udtale, at Forholdene paa St. Croix nu var bedre end paa de fremmede Øer, og at man med den gældende Ordning kunde vente, at St. Croix i Løbet af en Menneskealder vilde være rensset for Spedalskhed¹⁾.

Det vil føre for langt her at komme ind paa de andre sygdomsbekæmpende Foranstaltninger og de Forandringer, der blev gennemført i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede.

Stor Betydning for den arbejdende Befolknings Kaar har Skolevæsenet haft. I Slavetiden har der formentlig ikke været nogen Undervisning af Børnene.

I den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede gennemførtes videregaaende Bestemmelser ved Forordningerne af 1876 og 1884; da Kommissionen kom til Øerne i 1902, fandt man Anledning til adskillig Kritik. En Del af de uheldige Forhold blev i de følgende Aar forbedret, og en Række Udtalelser til Kommissionen af 1916 gaar ud paa, at Skoleforholdene var tilfredsstillende.

Kommissionen af 1902 var ogsaa interesseret i at forbedre Arbejdsforholdene gennem Oprettelse af nye Smaabrug. Saadanne havde ikke været kendt i ældre Tid, hvor der var et skarpt Skel mellem den hvide Overklasse og den sorte Arbejderklasse, og det første Skridt i Retning af Skabelse af en Mellemklasse paa Landet er, at det offentlige i 1883 beslutter at udstykke nogle Statsplantager (jvf. S. 84). Disse Husmandsbrug kunde nu levere deres Rør til Fællessukkerkogeriet, og det oplyses for Kommissionen, at Høsten pr. Ager var større paa Husmandsbrugene end paa de større Plantager. Omfanget af disse Brug fremgaar af, at der i Aaret 1901 til Fælleskogeriet blev leveret 26 % af hele Leverancen fra saadanne Smaabrug. Kommissionen af 1902 var interesseret i en Fortsættelse af denne Udviklingslinie, men der blev i de følgende Aar ikke taget kraftigt fat paa Udstykningen, og i 1916 synes Interessen at have tabt sig noget. Sukkerpriserne var meget smaa, og de fleste Husmænd havde ikke tilstrækkelig Kapital og Initiativ til at skaffe sig de nødvendige Arbejdsredskaber.

Det vil yderligere have Interesse for Forstaaelse af Forholdene at kende Antallet af Arbejdere og disses Værdi paa de enkelte Plantager til forskellige Tider. Herom findes kun en Række

¹⁾ I 1939 giver *Mielche* i »Tre smaa Øer« en sympatisk Beskrivelse af det af Odd-Fellow Brødrene oprettede Tilflugtssted for St. Croix' spedalske.

spredte Oplysninger, der dog skal gengives her, da de antagelig har været typiske for Forholdene og den stedfundne Udvikling.

Søren Sommer (1738) nævner i *Forbigaaende*, at en Sukkerplantage »i Almindelighed« (sandsynligvis paa St. Thomas, men Forskellen er næppe stor paa dette tidlige Tidspunkt) beskæftiger 20—30 Neger-slaver.

Haagensen (1758) oplyser mere udførligt (S. 32—34), at der til en normal Plantage paa 150 Agre ved fuld Drift hørte 48 Negre, der fordeltes paa følgende Maade:

- 16 til at kappe Rørene,
- 8 til at lægge i Knipper og binde dem sammen,
- 8 til at transportere til Møllen,
- 4 til at passe Vogne eller Okser,
- 4 til at arbejde ved Møllen,
- 4 ved Kogehuset,
- 2 Bødkere,
- 2 Kvægpassere.

Slavernes Værdi synes paa den Tid at have ligget mellem 200 og 300 Rdl. i Gennemsnit.

Fra en Række Taksationsforretninger¹⁾, der fandt Sted 1786—88, findes der specificerede Oplysninger over Arbejdsstyrken paa de enkelte Plantager. Vi skal her som Eksempel give Oplysninger fra en enkelt, *Hermitage* (1786), beliggende i Kongens og Prinsens Kvarter, d. v. s. midt imellem de to Byer i det frugtbare Sukkeromraade. Denne Plantage havde 300 Agre, hvoraf 240 var beplantet med Sukker. Den ved Taksationen fastsatte Værdi af Slaverne giver et Gennemsnit af 300 Rdl. v. C. pr. Slave.

1 Bomba (Opsyn m. Markarb.)	700	Rdl. Vestind. Cour.
2 Tømmermænd	à 1.125	» » »
1 Murer	600	» » »
2 Bødkere	à 475	» » »
1 Møllersvend	500	» » »
2 Kuske	à 475	» » »
1 Vagtmand	100	» » »
3 Sukkerkogere	à 350	» » »
2 Destillerere	à 300	» » »
1 Fyrbøder	300	» » »
1 Sygepasser	350	» » »

Tils. 17 specificerede Slaver til en Værdi af.. 8.400 Rdl. Vestind. Cour.

¹⁾ Den vestindiske Gælds Liquidations Commission: Taksationsforretninger 1786—88 (i Rigsarkivet).

17 specif. Slaver (overført fra S. 117) ... 8.400 Rdl. Vestind. Cour.

Hertil kommer

23 Mænd uden anført Arbejde (formentlig overvejende Markarbejdere)	5.850	»	»	»
11 Drengene	2.050	»	»	»
39 Kvinder	10.050	»	»	»
13 Piger	1.900	»	»	»

Ialt 103 Negre til en Værdi af 28.250 Rdl. Vestind. Cour.

Henimod Negerslaveriets Ophævelse 1848 regnede man med, at en Plantageneger gennemsnitlig havde en Værdi i Handel og Vandel af ca. 200 Rdl. v. C. (*Bergsøe*, S. 622).

Antallet af beskæftigede paa Plantagerne i den sidste Del af det 19. Aarhundrede illustreres ved Tabel 13, hvis Tal er hentet fra Matriklerne.

Tabel 13. *Beskæftigelsen af de paa St. Croix' Plantager boende Personer*)*
1865—1905.

	1865		1885		1905	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Markarbejdere og Kreaturvogtere:						
1ste Klasse	2.757	1.973	2.147	1.345	942	461
2den Klasse	783	1.079	323	604	119	270
3die Klasse, voksne	113	298	33	100	3	2
do. Børn	583	419	183	148	59	45
Ialt....	4.236	3.769	2.686	2.197	1.123	778
Diverse		162		110		52
Ialt....		8.167		4.993		1.953
Andre Arbejdere:	M.	K.	M.	K.	M.	K.
1ste Klasse	315	10	217	—	165	7
2den Klasse	24	19	8	—	14	—
3die Klasse, voksne	10	30	—	—	—	1
do. Børn	14	11	—	—	—	—
Ialt....	363	70	225	—	179	8
Andre (Haandværk., Tyende m. v.)	962		450		185	
Beskæftigede ialt....	9.562		5.668		2.325	
Antal gifte Par boende paa Plantagerne	749		449		158	
Antal, der fik Betaling i Penge alene	205		2.989		1.726	
Betaling i Penge og Provisioner..	8.800		610		—	

*) Ejere og overordnet Personale ikke indbefattet.

Vi ser af Tabellen, at der paa alle Omraader har været en ret betydelig Nedgang i Antallet. Dette skyldes antagelig i høj Grad, at en stor Del af dem, der arbejdede paa Plantagerne, efterhaanden var flyttet ind til Byerne. Ved Siden heraf maa det antages, at der med den voksende Mekanisering og formindskede Produktion har været en reel Nedgang i Antallet af arbejdende paa Plantagerne. Af Tabellens sidste Linier ses talmæssigt den stærke Overgang fra Betaling i Provisioner og Penge til Betaling i Penge alene, og denne Overgang viser sig i det væsentlige at være fuldbyrdet inden 1885.

Det karakteristiske for Arbejdsforholdene i Plantagesamfundet paa de danske som paa de øvrige vestindiske Øer var saaledes en meget stor Underklasse af Slaver (senere Lønarbejdere), der levede omtrent paa Eksistensminimumet, og en faatallig, hvid Overklasse, der var fuldstændig afsondret fra den øvrige Befolkning. Oprindelig fandtes der saa godt som ingen Mellemklasse (Forvaltere, Underforvaltere og Haandværkere var oprindelig blot dygtige, eventuelt hensynsløse Slaver); i Tidens Løb fremkom der, da Ejerne ofte boede andetsteds, en mindre Gruppe af hvide Forvaltere og Underforvaltere, men det stærke Skel mellem hvide og farvede vedblev at bestaa, saaledes at der aldrig er fremkommet en Mellemklasse, der har kunnet præge Befolkningens Sammensætning. Den sorte Haandværkerklasse af frie Negre, der i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede udskilte sig fra den egentlige Slavebefolkning, holdt for en Del til i Byerne, hvorfra mange af dem atter udvandrede.

VII. PLANTAGERNES KAPITALFORHOLD

Før vi nærmere redegør for Kapitalforholdene, vil vi kort anføre de vigtigste Oplysninger om de anvendte Møntenheder paa Øerne¹⁾.

Møntvæsenet paa de dansk-vestindiske Øer er ret kompliceret, idet der gennem Tiden har cirkuleret en Mængde forskellige Mønter, udstedt i forskellige Lande og tildels med varierende Værdi i Forhold til hinanden. I Tider med Mangel paa Mønt har man regnet i Tobak, Sukker og andre nogenlunde fungible Varer.

¹⁾ Jvf. særlig J. Wilcke: Kurantmønten 1726—1788 (S. 271—84). Kbhvn. 1927. Endvidere Oldendorp, West og Bergsøe samt Fr. Thaarup: Versuch einer Statistik der dänischen Monarchie (2. Del, 2. Afsnit). Kbhvn. 1796.

De spanske Pesos, der cirkulerede i hele Vestindien, benyttedes ogsaa meget paa de danske Øer, ogsaa efter at Kompagniet i 1740 havde faaet Ret til at udmønte en særlig Mønt for Øerne (i Beg. 12- og 2-Skillinger). Disse vestindiske Skillinger var undervægtige i Forhold til de danske og sank derfor hurtigt i Værdi overfor disse. Ved en Forordning 1770 fastsloges det saaledes skabte Forhold, idet 100 Rdl. vestindisk Courant officielt fastsloges at være lig 80 Rdl. dansk Courant. Fra Slutningen af det 18. Aarhundrede benytter de fleste Opgivelser Rdl. v. C. og Pesos i Flæng (»Pieces of eight«)¹⁾.

Fra 1814 regnes 100 Rdl. v. C. lig 128 danske Rigsbankdaler, men det bliver fra denne Tid mere og mere almindeligt at regne i (vestindiske) Dollars, idet 100\$ regnes lig 156¼ Rdl. v. C. Denne Regnemaade blev officiel fra 1849. I den sidste Del af den danske Periode regnedes en vestindisk Dollar lig 5 Francs lig 3,60 Kr.

De ældste tilgængelige Oplysninger om Plantagernes Kapitalforhold er samlet af *Westergaard*, der S. 132 giver nogle summariske Oplysninger for Tiden 1690—1704, af hvilke synes at fremgaa, at den i Plantager investerede Kapital endnu var ringe. Det kan saaledes nævnes, at Kompagniets 3 Plantager paa St. Thomas i 1690 havde en samlet Værdi af 18.424 Rdl. v. C., hvoraf de 10.957 var Værdien af 122 Slaver, medens Resten, 7.467 Rdl., var Værdien af Bygninger (og Grunde). I 1700 var Værdien af de samme tre Plantager 17.457 Rdl., hvor de 9.504 Rdl. var Værdien af 180 Negre, og 7.953 var Bygningers (og Grundes) Værdi. Negrenes faldende Værdi skyldes de store Tilførsler, særlig fra 1696.

For Aaret 1735 oplyser *Westergaard* (S. 218) om to Sukkerplanter, der tilhørte Kompagniet og var beliggende paa St. Thomas, at den samlede Værdi var henholdsvis 14.121 og 14.520 Rdl. d. C.; heraf udgjorde Negrenes Værdi henholdsvis 7.755 og 9.305 Rdl., mens Besætningens Værdi kun var nogle faa Hundrede Rigsdaler. Bygninger, Lager og Jordværdi udgjorde Resten. I dette Eksempel er Slavernes Værdi ca. 60 % af Totalværdien, medens Jordværdien formentlig endnu var meget lille. 1754 havde Kompagniet tilsammen solgt ca. 42.000 Agre Plantagegrund til private for ialt ca. 86.000 Rdl. (d. C. ?); smlgn. Grundværdierne i Tabel 15, S. 124.

De næste Oplysninger findes hos *Haagensen* (særlig S. 27—28), der giver en Række konkrete Tal for Udgifterne til Investering i en Sukkerplantage af normal Størrelse (150 Agre).

¹⁾ 1 Rdl. v. C. = 8 Realer = 48 Styver = 96 Skilling.

Jorden overtaget fra Kompagniet	500 Rdl. v. C.
Kogehus	400 Rdl. v. C.
3—4 Jernkedler	130 » » »
Suktermølle (Hestemølle) m. Tilbehør ..	580 » » »
8 Muldyr	800 » » »
3 Okser eller Stude	180 » » » 2.090 » » »
48 Slaver à 300 Rdl.	14.400 » » »
Tilsammen.... 16.990 Rdl. v. C.	

Iøvrigt fremhæves det, at Udgifterne til Bygninger o. lign. paa enkelte, større Plantager kunde være op til det 5—6-dobbelte.

Af Oversigten fremgaar, at den overvejende Del af Værdien er Slavebesætningen; det maa dog bemærkes, at man for Jordværdien har indført Overtagelsesprisen fra Kompagniet 500 Rdl.¹⁾, skønt Jordpriserne kort efter Overtagelserne har været stærkt stigende. *Haagensen* nævner saaledes (S. 11) som Eksempel, at en Plantage, der var afkøbt Kompagniet for 500 Rdl., i 1747 blev solgt for 1701 Rdl., skønt der fra Plantagen var bortsolgt for over 1000 Rdl. Tømmer, og ingen Forberedelse til Dyrkning af Jorden havde fundet Sted. Og dette Eksempel synes efter den givne Fremstilling langt fra at være enestaaende.

I en omtrent samtidig Redegørelse (1759)²⁾ om to kongelige Plantager paa St. Croix findes nogle tilsvarende Kalkulationer over Nyanskaffelser, hvoraf vi skal anføre:

Vindmølle	2.000 Rdl.	4 Sukkerkedler	900 Rdl.
Kyrehus	600 »	Mandlige Slaver	à 200 »
Destillerhus	400 »	Kvindelige »	à 160 »
2 Destillerkedler (600 og 1200 l)	2.000 »		

Det maa bemærkes, at de meget lave Beløb for Bygninger i disse Opstillinger fremkommer ved, at der i Almindelighed hverken beregnes Udgift til Træ (som kunde hentes i Skoven) eller til Arbejdsløn (kun til særligt Haandværkerarbejde, ellers brugtes Plantagens Slaver). De væsentligste Udgiftsposter for Bygningerne synes da at have været Fremskaffelse og Brænding af Kalk (fra Revene ved Kysten) samt Køb af særlige Materialer (»Planker, Singler (s: Tagspaaner), Søm, Laase, Hængsler og videre Beslag«, til Tider Cement).

For en noget senere Periode (øjensynlig særlig Slutningen af

¹⁾ Jord til en Bomuldsplantage kostede hos Kompagniet kun 150 Rdl., men vistnok for et halvt saa stort Areal (3000×1000 Fod).

²⁾ Vestindiske Kommissionsforretninger Nr. 2 og 3 (i Rigsarkivet).

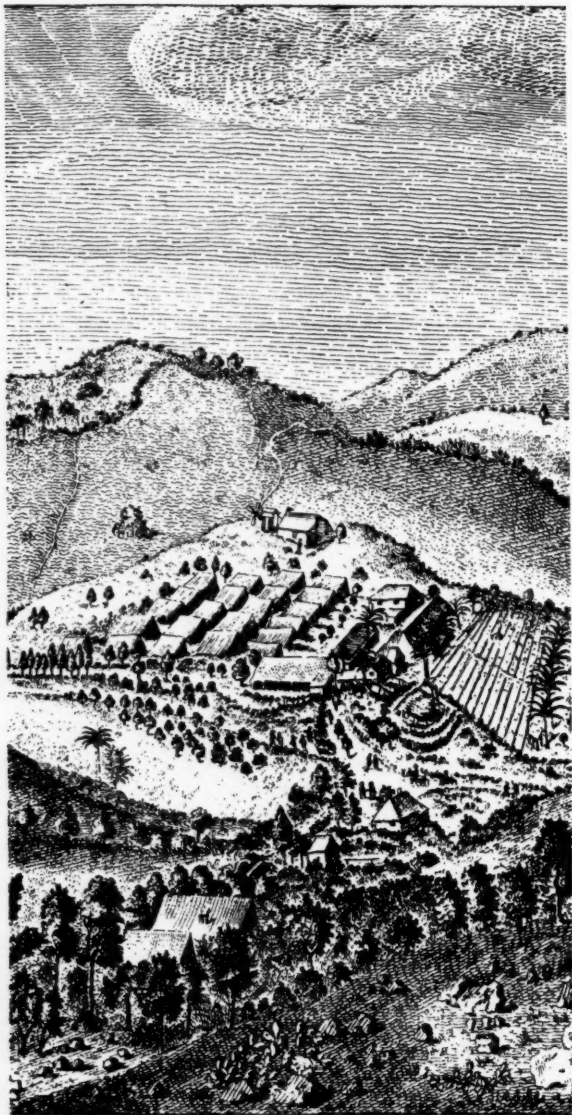

Fig. XI.

Udsigt over de mähriske Brødres Plantage »Ny Herrnhut« paa St. Thomas i 1760'erne. Øverst paa Bakketoppen midt i Billedet ses Sukkermøllen og ved Siden af den »Køge- og Kyrehuset«, hvor den egentlige Sukkerfabrikation foregaar. Neden for det ligger Negerhytterne og til højre for dem forskellige Stenhuse, hvoriblandt »Negerkirken« og Boliger for de hvide. Under det store Halvtag forrest i denne Gruppe af Huse findes Stalden til Trækdýrene og til højre for den en Indhegning til Faar. Den terrasseformede Skraaning yderst til højre er Køkkenhave til »Provisioner«. Det lille Hus med Skorstens længere fremme, hvor Vejen drejer, er Plantagens Smedje. Foran den paa Billedet ses Destillerhuset (ifølge den ledsagende Tekst; det plejer ellers altid at ligge ved de andre Sukkerværker). De forreste Huse paa Billedet hører til en anden Plantage.

(Fra et Kobberstik i G. A. Oldendorps: Geschichte der Mission der ewangelischen Brüder auf S. Thomas, S. Croix etc. Bd. 1).

1760'erne) findes en Række Oplysninger hos *Oldendorp* (S. 253—55). Denne meddeler, at en Plantages Værdi gennemgaaende er 50—70.000 Stück von Achten (formentlig Pieces of eight, lig Rdl. v. C.¹⁾). Forklaringen er særlig det større Antal Negre pr. Plantage og den langt højere Jordværdi som Følge af den større Produktion (og delvis ogsaa højere Priser). Bygningerne er dog formentlig nu mere omfattende end tidligere, saaledes er nu langt flere Plantager forsynet med Vindmøller. *Oldendorp* oplyser, at en Vindmølle koster 9.000 Stück, medens en Hestemølle koster 1.000 plus forøgede Udgifter til Muldyr og Heste, og man forstaar, at Overgang til Vindmøller i ret stor Udstrækning har fundet Sted; han bemærker yderligere, at Vindmøllens Kapacitet er langt større end Hestemøllens, og at man derfor med denne bedre kan passe et større Sukkerareal. Koge-, Kyre- og Destillerhus koster nu til sammen 4—5.000 Stück. Sukkerkedlerne 1.000.

I den følgende, gode Tid steg Priserne paa Plantagerne atter stærkt, og vi har fra de offentlige Vurderinger i 1786—87, da den danske Stat overtog et meget stort hollandsk Laan til Planterne (det Ter Bork'ske Laan) nærmere Oplysninger fra en lang Række Plantager²⁾. Vi vælger heraf fire, som er typiske for de større Sukkerplantager paa St. Croix.

Tabel 14. Samlet Værdi af fire lakserede Plantager paa St. Croix 1786—87.

	Vurderings- aar	Areal i Agre ialt i Sukker	Samlet Værdi (Rdl. v. C.)	Værdi pr. Ager (Rdl. v. C.)	
Langford	1786	679	400	206.535	304
Hermitage	1786	300	240	163.168	544
Endfield Green	1787	375	260	171.028	456
Granard	1786	750	400	309.500	414

¹⁾ Da Forfatteren skriver paa tysk, maa det antages, at han har oversat Udtrykket »pieces of eight«; der fandtes ganske vist den ret sjældne Mønt Stück von Achten, men det er usandsynligt, at *Oldendorp* skulde have omregnet alle de Værdier, han omtaler, fra den gængse Mønt pieces of eight til denne sjældnere benyttede Mønt (jvf. ogsaa hans Omtale af Mønterne S. 245). Dette understreges ved, at den store Værdistigning paa St. Croix, hvis man regner med Stück von Achten, vilde ligge i de faa Aar fra *Haagensen* 1758 til *Oldendorp* (der har sine Erfaringer fra 1760'erne), medens alle Erfaringer synes at vise, at Værdistigningen er fordelt over hele Perioden *Haagensen* (1758) til *Oxholm* (1797).

²⁾ Jvf. Fodnoten S. 117.

Det bør anføres, at disse Vurderinger, i Almindelighed foretaget af Planternes Naboer eller andre inden for deres Omgangskreds, maa antages at udvise en for høj Værdi — i hvert Fald maksimal Værdi (se herom de anonyme Breve i Politisk og fysisk Magazin 1797 S. 267—68).

Tabel 15. *Vurderinger af to Sukkerplantager paa St. Croix 1786 og 1787.*

	Chr. mcEwoy's Plt. »Granard« i Kompagn.s Kvarter, St. Croix. Vurderingsaar: 1786		Patrick Ferral's Arv.s Plt. »Endfield Green« i Printsens Kv., St. Croix. Vurderingsaar: 1787	
	Bemærk- ninger	Værdi i Rdl. v. C.	Bemærk- ninger	Værdi i Rdl. v. C.
Plantagens samlede Grund.....	750 acres	120.000	375 acres	73.500
ekstra Værdi for Beplantn. med Sukkerrør	400 acres	16.000	260 acres	9.100
ekstra Værdi for anden Beplantn.*)	40 acres	1.100	38 acres	725
<i>Samlet Grundværdi</i>		<i>137.100</i>		<i>83.325</i>
<i>Værdi af forventet Sukkerhøst...</i>	450 Fade à 60 Rdl.	27.000	200 Fade à 60 Rdl.	12.000
Mur og Gærde		750		—
Cisterne (»Regnbakke«).....		2.500		500
Brønd	2 Stk.	1.350		—
Trædemølle (»Heste«- ell. »Kvæg- mølle«) m. Tilbeh. og Reserved.		1.500		1.800
Vindmølle m. Tilbeh. og Res.....	muret	10.000		—
Køge-, Kyre- og Destillerhus**) m. Tilbehør og Reserved.		40.330		13.500
Smedeværksted		2.000		—
Diverse Plantageredskaber		2.000		—
Magasshus		—		300
»Stalde« (som Regel lukkede Ind- hegninger uden Tag) o. l. tils...	incl. 2 mur. Negerhuse	3.000		475
Vogne (hovedsagel. Arbejdsvogne til Sukkertransport).....	7 Stk.	1.450	3 Stk.	380
Negerhytter (à 80 Rdl.).....	53 Stk., deraf 3 murede	4.240	40 Stk.	3.200
Sygebarak (til Slaver).....		—		350
»Necessary house«		—		100
Forvalterhus		—		1.200
Køkken	—***)		incl. »stew- ard room«	2.000
Beboelseshus	—***)			10.000
<i>Samlet Værdi af Bygn. og Løsøre..</i>		<i>69.120</i>		<i>33.805</i>
Muldyr (og Æsler)	40 Stk.	5.500	22 Stk.	3.025
Heste	8 Stk.	500	10 Stk.	600
Hornkvæg	100 Stk., der- af 46 Okser	4.750	39 Stk., der- af 13 Okser	2.115
Faar		—	143 Stk.	858
<i>Samlet Værdi af Besætning.....</i>		<i>10.750</i>		<i>6.598</i>
Slaver: Mænd m. anført Arbejde..	46 Slaver	22.250	23 Slaver	9.400
Mænd iøvrigt	} 67 Slaver	17.880	29 Slaver	9.450
Drenge			20 Slaver	3.150
Kvinder	} 90 Slaver	25.400	32 Slaver	10.600
Piger			15 Slaver	2.700
<i>Samlet Værdi af Neger-slaver.....</i>	203 Slaver	65.530	119 Slaver	35.300
<i>Plantagens totale Værdi****)....</i>		<i>309.500</i>		<i>171.028</i>

*) Beplantn. med »Provisioner«, d. v. s. Yams, Hirse, Bønner, Majs o. s. v. til Slavernes Føde.

**) Destillerhuset er gerne det dyreste; men de opgives for det meste under eet.

***) McEwoys Beboelseshus ligger paa Naboplantagen »Langford«, som ogsaa tilhører ham. Dets Værdi er 3.500 Rdl., Køkkenets Værdi 700 Rdl.

*****) Takseringen af Plt. »Endfield Green« staar ved en Sammenlægningsfejl 171.198 Rdl.

Naar Værdierne er saa forskellige, skyldes det især den forskellige Beliggenhed, og dette understreges yderligere ved, at de Plantager, der har den bedste Jord, ogsaa har det største Sukkerareal. Set pr. Ager og under Hensyntagen til Sukkerarealet kan disse Plantager formentlig antages for typiske for Forholdene i de nævnte Aar. Det maa derfor anses for berettiget, at vi til en nærmere Analyse af Kapitalens Investeringsform i Tabel 15 gengiver Vurderingerne fra Plantagerne Endfield Green og Granard. Den største Post for begge Plantagerne er nu Jordværdien (henholdsvis 49 og 44 % af Totalværdien). Afgrødens Værdi er ca. 8 % og Besætningernes 3 à 4 %. Resten af Værdierne er delt næsten ligeligt mellem Negre paa den ene Side og Bygninger og Løspørene paa den anden Side. Af Bygningerne har Koge-, Kyre- og Destillerhuset (den egentlige Fabrik) langt den største Værdi; ogsaa Vindmøllen eller Beboelseshus for Ejeren kan være en ret stor Post i denne Gruppe. Derimod betyder Negerhytter, der gerne er sat til 80 Rdl. pr. Stk., ikke meget. Negrenes Værdi (godt 300 Rdl. pr. Stk.) kan ikke direkte sammenlignes med *Haagensens* Tal, da der kun skønsmæssigt kunde angives et Gennemsnit ud fra dem. Selvom Slavebesætningernes Værdi procentvis har været faldende siden *Haagensens* Tid, har den dog absolut set været stigende.

Der findes endvidere Oplysninger¹⁾ om Totaltallene for de 81 Plantager, hvis Gæld til Holland blev overtaget af den danske Stat. Paa Grundlag heraf er Tabel 16, der angiver de samlede Tal og Procenttallene for hver af de tre Øer, udarbejdet.

De her omhandlede Plantager omfattede et samlet Areal paa 23.457 Agre (deraf Sukkerareal 11.904 Agre), saaledes at Værdien pr. Ager nu udgør 418 Rdl. v. C.; for St. Croix alene 16.303 Agre (hvoraf 10.100 i Sukkerrør) med en Værdi pr. Ager af 523 Rdl. v. C.

Tabel 16. Taksationsforretningernes Hovedresultater (1786—88).

A.	Ant. Plt.	Areal (i Agre)				Antal Slaver
		Ialt	Sukker	Bomuld	Pro- visioner	
St. Croix	58	16.303	10.100	50	913	6.048
St. Thomas.....	12	3.850	885	60	260	668
St. Jan	11	3.304	919	40	250	574
Tilsammen.....	81	23.457	11.904	150	1.423	7.290

¹⁾ Summarisk Extract af Taxationerne over Panterne til de af Kongl. May:t indkøbte hollandske Laan 1786 (i Rigsarkivet).

B.	Værdi i Rdl. vestindisk Courant af					Den samlede Værdi
	Grunde og Beplantn.	forventet Høst	Bygninger og Løsøre	Besætninger	Neger-Slaver	
St.Croix ...	3.440.832	664.460	2.350.041	212.715	1.858.815	8.526.863
St.Thomas .	184.605	58.636	173.389	28.392	192.614	637.696
St.Jan	268.260	48.518	137.362	18.575	177.265	649.980
Tilsammen	3.893.697	771.614	2.660.792	259.682	2.228.754	9.814.539

C.	Arealets $\frac{1}{10}$ -vise Benyttelse			Værdiens $\frac{1}{10}$ -vise Fordeling over					Ialt
	Sukk.	Bom.	Prov.	Gr. og Bepln.	forv. Høst	Bygn. Løsøre	Besætning	Slaver	
St. Croix	67,4	0,3	5,6	40,3	7,4	27,6	2,5	22,2	100,0
St. Thomas	23,0	1,6	6,8	28,9	9,2	27,2	4,5	30,2	100,0
St. Jan.	27,4	1,2	7,6	41,3	7,5	21,1	2,8	27,3	100,0
Tilsammen	50,8	0,6	6,1	39,6	7,9	27,2	2,6	22,7	100,0

A n m.: De takserede Plantagers Sukkerareal var ca. Halvdelen af Øernes samlede Sukkerareal. De var næsten alle overvejende sukkerdyrkende; ingen var overvejende Bomuldsplantager. Særlig for St. Croix kan disse Plantager antages at give et Billede af de typiske Forhold. For St. Thomas (og delvis St. Jan) viser de ikke de rene Kvægplantagers virkelige Betydning, da disse ikke var meget forgældede.

Sammenligner vi disse Tal med Tallene hos *Haagensen* og *Oltendorp*, konstaterer vi, at Negrene udgør en procentvis mindre Del af Værdien trods den forøgede Slavebestand. En stor Værdistigning skyldes de mange Bygninger, som nu findes paa en Plantage. Endnu stærkere er Værdistigningen for Jorden, og man bør her have i Erindring, at Jorden objektivt set er ringere, idet der med Sukkeret er bortført flere Næringsstoffer, end der er tilført ved Gødning. Den stærke Værdistigning maa derfor især skyldes Plantagernes Rentabilitet, der meget hurtigt har bundfældet sig som Jordværdi.

De hidtil givne Oplysninger har kun haft Relation til Kapitalbalancens Aktivside, og vi maa da for at supplere Billedet give nogle Oplysninger om Passiverne. Oprindelig udgjorde Egenkapitalen omtrent hele Passivside, men relativt hurtigt fik Plantagerne en ret betydelig Gæld, hvoraf de vigtigste Former var følgende: Panthæftelse i fast Ejendom, Panthæftelse i Slaver og løs Købmandsgæld og lignende.

Den oprindelige Panthæftelse var til Kompagniet, dog var Pant hæftelserne i Slaver til Slavehandlerne (d. v. s. dels Kompagniet, dels en Række private Handlende). *Westergaard* oplyser (S. 236), at i 1747 var Planternes Gæld til Kompagniet 136.000 Rdl., me-

dens den i 1753 var steget til 562.000 Rdl. Da Staten opløste Kompagniet i 1754 og overtog dets Aktiver og Passiver, tog man med haard Haand fat paa at inddrive Gælden, og det resulterede i en Del Tvangsauktioner, idet Staten ikke ønskede selv at overtage Plantagerne.

I den følgende Tid (jfr. ovenfor Perioden mellem *Haagensen* og Statsvurderingerne) steg Plantagernes Værdi paany stærkt. Mange Plantere solgte deres Ejendomme med stor Fortjeneste og drog med denne tilbage til Europa (som Regel England eller Irland, eventuelt Holland) for der at købe en Ejendom og slaa sig ned. De nye Købere maatte i stigende Grad optage Laan for at kunne betale Overtagelsen og finansiere Driften i den første Tid. Disse nye Laan fik Planterne for en stor Del hos Bankiers i Amsterdam mod at udstede 6 %'s Obligationer til disse; herom findes en Redegørelse i Hamborgs politiske Journal, aftrykt med nogle Kommentarer i Tidsskriftet »Handelsefterretninger« i København 24. Februar 1786¹⁾. Om de Forpligtelser, de dansk-vestindiske Plantageejere paatog sig overfor Hollænderne, oplyses det i Artiklen: »Debitorerne skulle svare 6, ikke 8 %, men de nødes desuden til at consignere af deres Varer til Creditorerne for Betalingen af Renterne, og Afbetaling af Capitalen. I saa Fald maa de af disse Varer betale 2 % Provision, og det endog om de blive sendte til og afsatte i Kiøbenhavn, da Creditorerne beregne sig denne Commission, som de vilde have fortient, om Varerne vare dem tilsendte«.

Den stigende Udskibning af Sukker til Holland bevirkede, at Københavns Monopolstilling i Sukkerhandelen paa dansk Vestindien blev svækket, og da man samtidig i Danmark var ængstelig for Hollændernes voksende Indflydelse paa Øerne, idet de økonomiske Forbindelseslinjer kunde befrygtes at blive til politiske Interesser, søgte man fra dansk Side at gennemføre en fuldstændig Ændring af Laaneforholdene.

Da Staten ikke havde Midler til selv at yde Planterne de nødvendige Laan, optog den et stort Laan paa relativt gunstige Betingelser. Dette Laans Provenu blev anvendt til at købe de hollandske Fordringer. De dansk-vestindiske Plantagers Obligationer stod paa det Tidspunkt meget lavt i Kurs (de noteredes i 53 i Holland), hvad der lettede Transaktionen for Regeringen. Artiklen i »Handelsefterretninger« oplyser til Forklaring paa denne lave

¹⁾ Efterretninger om den inden- og udenlandske Handel etc. 5. Aarg. S. 122 ff. Kbhvn. 1786.

Kurs følgende: »Obligationerne vare faldne af den Aarsag, at Plantagerne ansaaes at være for høit taxerede, at de Negre, der skulde være som Besætning paa dem, ikke vare der, siden man skal være kommet efter, at undertiden en Planter, naar hans Plantage skulde vurderes, havde laant Negre fra sin Nabo, o. s. v. Der skulde afbetales 10 % aarlig af Capitalen, hvilket ikke var skeet, og Renterne ere vel heller ikke altid til rette Tid under forbedrede Omstændigheder erlagte«.

Resultatet var, at den danske Regering gennem sine udsendte Opkøbere i Holland købte alle disse Obligationer paa ialt 9,9 Mill. Gylden for 6,3 Mill. Gylden, altsaa til en gennemsnitlig Kurs af godt 60, idet Kursen efterhaanden steg ved Opkøbene. Den danske Stat nedskrev Fordringerne paa de enkelte Plantager tilsvarende. Ved Statens Overtagelse blev Renten nedsat til 2 %, saaledes at Plantagerne fik en Lettelse baade med Hensyn til Hovedstol og Rentebyrde.

Denne Finanstransaktion blev stærkt diskuteret og kritiseret, bl. a. i de tidligere omtalte anonyme »Breve fra St. Croix« 1796¹⁾, hvori det hævdes, at der er disponeret ud fra Troen paa en Højkonjunkturs Vedvaren. Som Svar paa denne Kritik opgjorde *Oxholm* (S. 65—72) Øernes Værdi paa følgende Maade (1797): Af en Plantages Værdi antoges for St. Croix Grunden at være 40 %, Bygninger 35 % og Slaver 25 %. Da der paa Øen var 20.776 Plantagenegre til en Gennemsnitsværdi af 350 Rdl. vestind. Cour., faar man en samlet Slaveværdi af 7,3 Mill. Rdl. Multipliceret med fire faas en samlet Værdi af Plantagerne paa 29,1 Mill. Rdl. v. C. For at støtte denne Beregning foretager *Oxholm* en tilsvarende med Udgangspunkt i, at Gennemsnitsværdien pr. Ager var 220 Rdl., og kommer herudfra til samme Resultat. Paa samme Maade beregnes Værdien af Plantagerne paa St. Thomas og St. Jan til henholdsvis 2,8 og 1,9 Mill. Rdl. v. C. (og lægger man hertil Værdien af Byer, Havne og Skibe, bliver Øernes samlede Værdi 40,5 Mill. Rdl. v. C. eller 30 Millioner Rigsdaler dansk Courant). Af de 33,8 Mill. Rdl. v. C., som efter denne Opgørelse var Plantagernes samlede Værdi, vedrørte de 13,5 Mill. Plantager, hvori den danske Stat havde Pant. *Oxholm* mener, at Plantagernes Nettoantegæld til Staten i 1796 var 3,5 Mill. Rdl. d. C. (de 6,3 Mill. Gylden omregnet til Rdl. d. C. minus Afdrag og plus nye Laan) eller ca. 4,4 Mill. Rdl. v. C. Ud fra Skatten paa Pantehypoteker

¹⁾ Se Fodnoten S. 91.

($\frac{1}{4}$ % aarlig) beregner *Oxholm* S. 26—27 den samlede Pant-hæftelse paa Øerne til 13,5 Mill. Rdl., hvilket er ca. 40 % af Plan-tagerne Værdi (vistnok hvilede praktisk talt hele Pantegælden paa Landejendommene, jvf. senere).

Heroverfor gør en anonym Forfatter¹⁾ gældende, at de om-handlede Plantager næppe vilde kunne holde deres Værdi i Freds-tid, og han gør yderligere opmærksom paa, at de paagældende Plantager ogsaa havde anden Gæld til Staten; han opgør (S. 8—10) Statens Tilgodehavender hos de paagældende Plantere til 6,75 Mill. Rdl. d. C. eller ca. 7,8 Mill. Rdl. v. C. Lægges dertil privat Gæld, maa Behæftelsen i hvert Fald overskride 60 %. Foruden den faste Gæld hævder han, at Planterne har en betydelig Købmands-gæld, og dette kan man f. Eks. se ved indrykkede Annoncer i den officielle Avis (Eksportører fra U. S. A. meddeler paa denne Maade, at nu vil de have deres Tilgodehavender fra forrige Aar etc.). Ogsaa til Handelshuse i København var der en ikke ube-tydelig Gæld (f. Eks. til Handelshuset von Hemmert, hvis Gæld, da Forbindelsen afbrødes, blev overtaget af Staten).

I de Aar, hvorom der her er Tale (Slutningen af det 18. Aar-hundrede), paavirkedes Forholdene gennem det tidligere omtalte Forbud mod Indførsel af Negerslaver. Bekendtgørelsen herom er fra 1792, men skulde af Hensyn til Plantageejerne først træde i Kraft fra 1802, idet Regeringen vilde aabne en Mulighed for, at Antallet af Slaver paa Plantagerne kunde suppleres i det Om-fang, der var ønskeligt. Plantageejerne gjorde herover gældende, at de manglede den fornødne Kapital, og Regeringen ydede da i Løbet af Aarene 1792—1801 (inkl.) 1,3 Mill. Rdl. v. C. som Laan til Indførsel af Negre fra Guineakysten mod første Prioritet i de indkøbte Negre.

Foruden de her nævnte faste Laan blev der fra »den kongelige Kasse« paa St. Croix ydet korte Laan mod de saakaldte Majveksler. Disse skulde normalt indløses efter Høsten, men et enkelt Aar (1798) havde Høsten været saa slet, at Vekslerne ikke kunde ind-løses, og de blev da forlænget eet Aar. Dette gentog sig næste Aar, og da den kongelige Kasse stadig ikke kunde faa Beløbet indbe-talt, krævede den Sikkerhed i Plantagerne, og Laanet blev om-dannet til et fast Laan.

¹⁾ Anonym Forfatter: Berigtigelser ved S. T. Hr. Major *Oxholms* Skrift om de danske vestindiske Øers Tilstand. Kbhvn. 1798. Kfr. *Oxholms* Mod-svar: Urigtighederne i de saakaldte Berigtigelser etc. Kbhvn. 1798, der bl. a. polemiserer mod den anonyme Forf.s Opgørelse af Gælden.

De mange Laan skulde afdrages i den følgende Periode, og det lykkedes da ogsaa at opnaa saa store Indbetalinger, at St. Croix Plantagernes samlede Laanegæld hos den danske Stat den 1. April 1815¹⁾ var nedbragt til 3,6 Mill. Rdl. v. C. I de følgende Aar blev adskillige Fordringer afskrevet som uerholdelige, men trods Indbetalinger paa 2 Mill. Rdl. i Tiden 1815—28 er Gælden til det offentlige pr. 1. Januar 1829 vokset til 4,7 Mill. Rdl. v. C., saaledes at der ogsaa under de nu nedadgaaende Konjunkturer maa være ydet betydelige nye Laan. Foruden Gælden til det offentlige havde Planterne en stor Pantegæld til private. Bogholder *Erichson* opgør i 1829 Pantegælden paa følgende Maade (S. 31):

Pant i Plantagerne i Favør af Hans Majestæt Kongen..	4,8	Mill.	Rdl.	v. C.
do. do. private Kreditorer	9,4	»	»	»
do. i Huse og Bygninger i Christianssted.....	0,55	»	»	»
do. » » » Frederikssted.....	0,25	»	»	»
Summa....	15,0	Mill.	Rdl.	v. C.

Plantagernes relativt store Gældsbyrder var ikke vanskelige at bære, saa længe Krigene holdt Priserne oppe og derved gav Mulighed for at forrente de store Laan. Efter at Øerne var givet tilbage til Danmark i 1815, var Sukkerprisen endnu relativ høj, og det gik nogenlunde med Kapitalens Forrentning. Efter nogle Aar begyndte Priserne at falde jævnt, blandt andet som Følge af Fredstilstanden og af Roesukkerets Fremkomst paa Markedet; men Planterne paa St. Croix indskrænkede ikke deres personlige Forbrug i nævneværdig Grad, og de faldende Indtægter maatte derfor føre til, at Planterne havde Vanskelighed ved at betale Renter og særlig deres Afdrag, og de enkelte Plantere søgte at komme gennem de forskellige Vanskeligheder ved Hjælp af nye Kreditter. Da de nedadgaaende Priser imidlertid ikke viste sig at være et forbigaaende Fænomen, maatte de daarligst beliggende og mest forgældede Plantager give op; nogle af Plantagerne blev helt forladt, medens andre blev overtaget af Staten som ufyldestgjort Panthaver. *Erichson* opregner saaledes S. 51, at der i Perioden 1814—29 var nedlagt 14 Sukkerplantager med et samlet Areal paa 2.053 Agre og deraf et Sukkerareal paa 702 Agre.

¹⁾ Opgjort af kongelig Bogholder *C. G. Erichson* i: Statistisk Oversigt for Øen St. Croix i Amerika udarbejdet 1829 (haandskrevet i fire Bind, hvoraf de 3 sidste i Hovedsagen blot henviser til det første. Sidehenvisningerne i det følgende refererer sig alle til det første Bind. Værket findes i Statistisk Departements Bibliotek).

Den samlede Nedgang i Værdier faas ved at sammenstille *Oxholms* foran nævnte Kalkulation for Plantagerne paa St. Croix med en Kalkulation opstillet af *Erichson* (S. 57—58). Denne Sammenligning viser følgende Forskydninger:

Tabel 17. *Værdien af Plantagerne paa St. Croix. 1797—1829.*

	Oxholm 1797		Erichson 1829		Nedgang 1797-1829	
	Mill. Rdl. v. C.	%	Mill. Rdl. v. C.	%	Mill. Rdl. v. C.	%
Grundværdi	11,6	40	8,1	44	3,5	31
Bygninger m. m.	10,2	35	4,9	26	5,3	52
Slaver	7,3	25	5,6	30	1,7	23
Ialt	29,1	100	18,6	100	10,5	36

Angaaende *Erichsons* Opgørelse kan man bemærke, at Grundværdien er fremkommet ved, at Øens 51.054 Agre er delt i 3 lige store Dele, og Værdien af de enkelte Agre er sat til henholdsvis 250, 150 og 75 Rdl. v. C. Det er saaledes kun en meget grov Beregning, og man maa i Særdeleshed ikke lægge for megen Vægt paa Delingen af Ejendommenes Værdi i Grund og Bygninger. Derimod kan det skønnes, at det samlede Tal er nogenlunde rigtigt, og hvis man sammenholder det med de i den foregaaende Tabel givne Oplysninger om Gælden, er det klart, at Øens Planter paa dette Tidspunkt ogsaa procentvis har været meget stærkt forgældet.

Det har yderligere Interesse, at *Erichson* i denne Kalkule nævner, at af Bygningernes samlede Værdi falder 4,8 Mill. (98 %) paa Sukkerplantager og 0,1 Mill. paa »Kvæg«plantager, og vi er paa Grundlag af *Erichsons* Oplysninger i Stand til at give en Række Sammenligninger mellem Sukker- og »Kvæg«plantagerne i Aaret 1829¹⁾.

Tabel 18. *Sukker- og »Kvæg«plantager paa St. Croix 1829.*

	Sukkerplantager		»Kvæg«plantager	
Plantagernes Antal	160		35	
Gennemsnitsareal (Agre)	278		183	
Negre pr. Plantage	115		9	
Grundværdi pr. Ager	171	Rdl. v. C.	75	Rdl. v. C.
» pr. Plantage	47.457	» »	13.725	» »
Bygningsværdi pr. Plantage	30.000	» »	3.000	» »
Slaveværdi pr. Plantage	34.500	» »	2.700	» »
Samlet Værdi pr. Plantage....	111.957	Rdl. v. C.	19.425	Rdl. v. C.

¹⁾ Idet Kvægplantager her tages i Betydningen alle Plantager, der ikke er sukkerdyrkende.

Vi har i ovenstaaende beregnet, at »Kvæg«plantagerne ligger paa den ringeste Trediedel af Øen, at Gennemsnitsværdien af Slaverne er lidt højere paa Sukkerplantagerne end paa »Kvæg«plantager, da der paa de første er flest af de værdifuldere Haandværkere. Af de gjorte Beregninger ser vi, hvor stærkt Sukkerplantagerne er de økonomisk dominerende. Det maa iøvrigt bemærkes, at Grundværdien pr. Plantage utvivlsomt er skønnet for højt af *Erichson* for de daarligst beliggende »Kvæg«plantager.

Den store Gæld, som Plantagerne havde i Danmark, er fra kritisk Side sat i Forbindelse med, at Planterne faa Aar senere androg Regeringen om Ophævelse af Udførselsrestriktionerne fra St. Croix, idet det har været hævdet, at Planterne hellere vilde sende deres Sukker til U. S. A. og faa kontant Betaling, end sende det til København som Betaling af Renter og Afdrag paa Gælden.

I de følgende Aar forringedes Plantagernes Kapitalforhold trods Handelens Frigørelse, og der var stedsde flere Plantager, som maatte opgives eller overtages af det offentlige. En Belysning af Situationen findes i en Artikkel i det liberale Blad »Fædrelandet« i 1841, hvoraf følgende citeres: »Af 151 Sukkerplantager ere nu allerede 76 uden Herskaber; 16 ere nemlig blevne Statens Eendom og 60 ere tilfaldne udenlandske Kreditorer, enten som Eendom eller som Pant, og administreres paa deres Regning. De resterende 75 Plantager ere for en Deel ihænde paa Eiene, der afvexlende leve i Europa og i Kolonierne, men af disse 75 ere i det mindste 25 aldeles forgjeldede og følgelig deres Eiene aldeles afhængige af Generalgouverneuren. En medvirkende Aarsag til, at disse Plantager blive forgjeldede, var, at de købtes den Gang Sukkerpriserne var uhyre høie, og nu ved de saa lave Priser ikke kunne svare Renterne. Nogle, for ei aldeles at ruineres, fik Til-ladelse til at lægge Restancegjelden til Kapitalskylden, men det bliver dem fast umuligt at svare de saa forøgede aarlige Renter. Andre ere afhængige, fordi deres Restancer ved speciel Gunst ere blevne dem aldeles eftergivne¹⁾).

De her nævnte finansielle Vanskeligheder for de enkelte Plantager blev forstærket ved Slavefrigørelsen i 1848, idet Aktiverne nu blev formindsket med Slaveværdien (der som tidligere omtalt var ca. 200 Rdl. pr. Stk.). Denne Værdinedgang i Forbindelse med den almindelige Tilbagegang belyses gennem en ud-

¹⁾ Citeret efter *Alexander*: Om den moralske Forpligtelse etc. S. 17—18 (jvf. Noten S. 111).

førlig Artikel i St. Croix Agricultural Reporter¹⁾, April 1851, S. 12, hvor der findes følgende Opgørelse over Værdien af samtlige Sukker- og »Kvæg«plantager paa St. Croix 1851.

20.196 acres i Sukkerdyrkning à 60 Dollars	\$ 1.211.760
25.412 » i anden Dyrkning (navnlig Græs) à 4 Dollars....	\$ 101.648
129 Sæt Sukkerplantage-Værker, Bygninger og Negerhuse	
à 7.500 Dollars pr. Plantage	\$ 967.500
32 Dampmaskiner à 6.000 Dollars	\$ 192.000
Besætninger (heraf Muldyr og Æsler: \$ 248.400)	\$ 417.220
Tilsammen....	\$ 2.891.128

Hertil knytter *Bergsøe* i Den danske Stats Statistik, 4. Bind (S. 636) den Bemærkning, at naar »Kvæg«plantagerne anslaaes at have en Værdi af gennemsnitlig 2.000 Dollars, bliver Sukkerplantagerne Gennemsnitsværdi 22.000 Dollars og deres samlede Værdi 2,84 Mill. Dollars.

Selv om den af Agricultural Reporter foretagne Opgørelse er Udtryk for forsigtigere Vurderinger end *Erichsons* i 1829, var den reelle Formuenedgang dog saa stor, at Regeringen indsaa, at der maatte ydes en Erstatning for den tabte Slaveværdi, og denne blev som omtalt fastsat til 50 Dollars pr. Slave.

For de følgende Aar kan vi gaa ud fra, at Tilbagegangen er fortsat²⁾, idet Verdensmarkedets Priser, som senere vil blive omtalt, har været faldende, bl. a. paa Grund af Konkurrencen fra Roesukkeret³⁾. For Tiden omkring 1870 er det oplyst, at Sukkerproduktionen med stærke Skridt var gaaet tilbage siden Slaveiets Ophør. Forøgede Omkostninger, dalende Sukkerpriser og manglende Regn havde efterhaanden ødelagt de resterende Plantagers Kreditmuligheder og gjort Flertallet af Planterne insolvente.

Udviklingen af Kapitalforholdene paa Plantagerne gennem længere Tid kan bedst belyses fra en Artikel i St. Croix Avis for 19. Juni 1907, hvor Forfatteren gennemgaar Værdien af en Række særlig nævnte Plantager til forskellige Tidspunkter. Det drejede sig antagelig om en ved Salg konstateret Værdi. Vi gengiver Artiklens Tal i Tabel 19.

¹⁾ Tidsskriftet The St. Croix Agricultural Reporter blev udgivet paa St. Croix af *Richard Hatchett* 1851—53 samt af *P. B. Hatchett* 1864—65.

²⁾ Guvernøren slutter sig i sin Rapport 1870 til den Anskuelse, men det betvivles fra anden Side; jvf. »Berl. Tid.« 1. Februar 1871.

³⁾ En udførlig Beskrivelse af Roesukkerets Fremkomst og Betydning for det internationale Sukkermarked findes i *L. V. Birck: Sukkerets Historie. København 1909.*

Tabel 19. *Værdien af nogle Plantager paa St. Croix 1800—1900.*

Plantage	Aar	Værdi \$	Aar	Værdi \$	Aar	Værdi \$	Aar	Værdi \$
St. George	1820	128.000	1873	85.000	1897	27.000	—	
Endfield Green ..	1815	85.000	1868	70.000	1882	41.000	1899	10.000
la Reine	1825	150.000	1845	40.000	1887	10.000	—	
Lower Love	1807	200.000	1870	45.000	1882	25.000	1886	15.000
Bethlehem	1798	245.000	1870	70.000	1903	45.000	—	
Barren Spot	1804	180.000	1859	90.000	1880	30.000	—	

Disse Tal giver formentlig et typisk Billede af Aktivernes Værdi; naar man erindrer de tidligere givne Oplysninger om Passiverne, forstaar man, at de fleste Plantageejere henimod 1870 har været insolvente.

Der var, efter at Salgsforhandlinger med Amerika om St. Thomas og St. Jan i 1866 var endt resultatløse, stærke Ønsker fremme om, at der skulde ydes Støtte til Planterne fra den danske Stats Side, og et Forslag om direkte Subsidier fremsattes i Folketinget 1870—71, men blev forkastet. Der blev nedsat en Kommission til at undersøge Forholdene, og som Resultat af dennes Arbejde foreslog Regeringen 1875—76 Oprettelse af et Fællessukkerkokeri paa St. Croix. Dette skulde oprettes som et privat Selskab (A/S St. Croix Fællessukkerkogerier), til hvilket den danske Stat mod St. Croix' Kolonikasses Garanti skulde yde et Laan, der ikke maatte være over 2 Mill. Kr. og ikke være større, end hvad der betaltes fra privat Side. For at fremme Tegningen af Aktier bestemtes det, at St. Croix' Kolonikasse skulde garantere Aktionærerne 5 % Udbytte af Kapitalen. Alligevel gik det trægt med Aktietegningen, idet der ved Selskabets konstituerende Generalforsamling 1876 kun var tegnet $\frac{3}{4}$ Million. I Løbet af det følgende Aar tegnedes der yderligere $\frac{1}{4}$ Mill. Kr. Fabrikken blev dog bygget og kunde i 1878 paabegynde Arbejdet.

Efter at Begyndervanskelighederne var overvundet, havde Fællessukkerkokeriet nogle nogenlunde gode Aar. Man havde sikret sig 10aarige Kontrakter med Planterne, saaledes at Rørene skulde betales i Forhold til Sukkerprisen i London (100 Pd. Rør sættes lig $5\frac{1}{2}$ Pd. brunt Sukker, idet der dog skulde ydes Efterbetaling i Tilfælde af, at Aktionærernes Udbytte oversteg 10 %). Da Fællessukkerkokeriet kunde presse forholdsvis megen Saft ud af Rørene, fik det nogle økonomisk ikke helt slette Aar, men Forholdene ændredes hurtigt som Følge af Tørkeperioder og faldende Sukkerpriser.

Da Selskabet ikke kunde opfylde sine Forpligtelser overfor Statskassen, lod denne i 1887 Fabrikken overtage ved Fogedforretning, og det overvejedes at udløse Aktionærerne til en Kurs af 30. Dette blev imidlertid aldrig gennemført, og Staten drev i de følgende Aar Fabrikken. Man var ængstelig for ikke strengt nødvendige Udgifter, og dette bevirkede, at Fælleskogeriet ikke holdt Trit med den tekniske Udvikling og efterhaanden blev forældet. De økonomiske Forhold blev efterhaanden elendige, Sukkerarealerne indskrænkedes, og der fandt en betydelig Bortvandring fra Øerne Sted. Der indlededes paany Salgsforhandlinger med Amerika, men da Forslag om Salg forkastedes af Landstinget 1902, mente Staten det nødvendigt at gøre en ny Indsats.

Man mente det ikke forsvarligt fortsat at lade Staten drive Virksomheden, og der dannedes derfor i 1903 et nyt Selskab A/S St. Croix Sukkerfabrik med en Aktiekapital paa 3 Mill. Kr., hvoraf Halvdelen ejedes af Staten, Halvdelen af de gamle Aktionærer. For at skaffe den mest sagkyndige Ledelse af Virksomheden og den nødvendige Driftskapital, blev Administrationen overladt til A/S De danske Sukkerfabrikker; derefter gennemførtes Moderniseringen, saaledes som omtalt i det tekniske Afsnit af Fremstillingen, idet der udstedtes nye Præferenceaktier paa $\frac{3}{4}$ Mill. Kr.

Allerede noget tidligere var der fra anden Side tilført Øerne ny Kapital til Bygning af Sukkerfabrikker. Det vil være naturligt her særlig at nævne *G. A. Hagemanns* Navn, idet denne fremragende Tekniker lige fra 1870erne havde vist Interesse for Øernes Økonomi, og i 1890erne udvidedes hans Initiativ ved Sammenlægning af flere Plantager til Fabrikken La Grange, som *Hagemann* personligt ejede, og som blev drevet efter moderne tekniske Principper (jfr. bl. a. det tidligere omtalte Vandingsanlæg). Yderligere maa nævnes, at der ogsaa fra anden Side blev gjort en Indsats for at fremme det danske Arbejde paa Øerne (f. Eks. af *Lachmann* paa Fabrikken Bethlehem).

Man var dog efterhaanden klar over, at St. Croix og de andre Øers Økonomi ikke kunde hvile ensidigt paa Sukkerdyrkning. Efter at Salgsforhandlingerne var strandet i 1902, dannedes Plantageselskabet »Det danske Vestindien«. Dette havde maksimalt en Kapital paa 1,3 Mill. Kr. og saa det som en Hovedopgave at forsøge nye Veje til Ophjælpning af Øernes Økonomi. Man arbejdede saaledes for en Udvidelse af Bomuldsdyrkningen og for Indførelse af nye Planter og Kvægracer, saaledes at der kunde

opnaas en effektivere Udnyttelse af Jorden. Selskabets Virksomhed var ikke rentabel; det samlede Underskud i Perioden 1904—14 var 0,6 Mill. Kr.

VIII. PRODUKTIVITET

I de foregaaende Kapitler er de enkelte Produktionsfaktorer beskrevet, saavel mere i Almindelighed som m. H. t. de Forandringer, Faktorerne har undergaaet i den mere end tohundredaarige Udvikling, vi beskriver. Det bliver nu Opgaven at undersøge Resultatet af Produktionsfaktorernes Samvirken i Produktionen. Inden vi gaar ind paa dette i Enkeltheder, skal det bemærkes, — som det ogsaa fremgaar af forrige Kapitel —, at Oplysningerne om Produktionsfaktoren Kapital faktisk oftere drejer sig om den kapitaliserede Værdi af Fremtidsforventninger end om den foretagne Investering, og der er Anledning her til at beklage, at Oplysningerne om Investeringerne har været saa sparsomme.

Udgangspunktet for den følgende Undersøgelse er Tabel 20, der viser den faktiske Sukkerproduktion paa St. Croix; om Produktionen paa de andre Øer, der paa Grund af deres ringe Størrelse i Forhold til St. Croix ikke har saa stor Interesse, skal kun i Korthed oplyses, at Bevægelsen omtrent er tilsvarende som paa St. Croix. For St. Thomas' Vedkommende naaedes den maksimale Produktion dog allerede i første Halvdel af det 18. Aarhundrede; allerede i Aaret 1755 var Produktionen paa St. Croix højere end den højeste Aarsproduktion, der er naaet paa St. Thomas. Paa St. Jan var Produktionen af lignende Størrelse som paa St. Thomas.

Produktionen var omtrent den samme som Udførslen, idet den hvide Befolkning brugte hvidt Sukker fra Danmark, medens Sla-

Tabel 20. *Aarlig Sukkerproduktion paa St. Croix*).*

1755.....	1,5 mill. lbs	1840.....	20,0 mill. lbs.
1770.....	17,0 » »	1850—55.....	15,0 » »
ca. 1781.....	25,0 » »	1856—60.....	13,4 » »
ca. 1786.....	16,6 » »	1862—70.....	13,2 » »
1792—95.....	18,7 » »	1871—77***).....	11,7 » »
ca. 1800.....	32,5 » »	1881—90.....	21,7 » »
1812**).....	46,0 » »	1891—1900.....	22,5 » »
1820.....	24,3 » »	1901—10.....	16,7 » »
1830.....	23,7 » »	1911—16.....	8,6 » »

*) Der er nogen Usikkerhed for de enkelte Opgivelser m. H. t., om de er i lbs. eller Pd. De ældste Tal er fra Westergaards Bog, S. 255. Tallene for Perioden 1862—1902 er fra Statistics concerning sugar production in St. Croix 1862—1889 og 1890—1902. De sidste er fra Matriklerne. W. har Tal helt op til 1910; men de afviger en Del fra de officielle Opgivelser og synes efter Erfaringerne levrigt angaaende Produktionens Størrelse ikke paalidelige. Man bør derfor ikke umiddelbart sammenligne Westergaard-Opgivelserne (op til 1860) med Tallene derefter.

**) Produktionen i 1812 er den højeste, der naaedes, begunstiget af meget heldige Vejrforhold.

***) 1878 begynder Fællessukkerkogeriet Driften. Samme Aar Negeroprør.

vernes Forbrug antagelig er dækket direkte fra Rørene¹⁾. De to væsentlige Forbehold overfor at sætte Produktion lig Udførsel: Transithandel med Sukker og Udsmugling, tenderer til at ophæve hinanden. Der foregik særlig i det attende Aarhundrede en ret omfattende Udsmugling, specielt fra Bjærgegnene paa Øens Nordside; forsigtige Forfattere har sat Udsmuglingen til 10 % af Produktionen, men enkelte Forfattere har været oppe paa at nævne over 30 %²⁾. Efter 1833, da St. Croix havde fri Handel med Omverdenen, er der sikkert ikke forekommet Smugling af Betydning. Den anden vigtige Forskel mellem Produktion og Udførsel i den ældste Tid er den betydelige Transitudførsel af Sukker, en Fejlkilde af samme Størrelsesorden, som virker i modsat Retning af Udsmuglingen ved at forhøje Tallene for Sukkerekспорт. Andre Forskelle kan skyldes Lagring af Sukker, men for St. Croix' Vedkommende kan heller ikke dette have stor Betydning, idet der ikke har været Lagerpladser til Spekulationslagre.

Udførselsstatistikken maa derfor formentlig kunne tages som Udtryk for meget store Svingninger i Produktionen fra det ene Aar til det andet. Vi har belyst dette i Tabel 21, hvor vi fra Agricultural Reporter³⁾ August 1864, eksempelvis gengiver den aarlige Udførsel i Perioden 1785—94⁴⁾.

Tabel 21. Eksporten af Sukker over Toldstederne paa St. Croix 1785—94.

Aar	Udførsel i Mill. Pd.	Aar	Udførsel i Mill. Pd.
1785.....	22,3	1790.....	12,7
1786.....	18,5	1791.....	6,0
1787.....	19,1	1792.....	13,6
1788.....	23,0	1793.....	26,3
1789.....	10,5	1794.....	16,5

Det har som tidligere omtalt væsentlig været Regnmængden, der bestemte Korttidssvingningerne, men ogsaa Plantesygdomme har haft en vis Betydning. Naar man har set disse aarlige Svingninger, forstaas det bedre, at det totale Maksimum, der naaedes 1812, og som var langt større end andre »store« Aar, skyldes et Sammentræf af særlige gunstige Omstændigheder, og da særlig

¹⁾ Agricultural Reporter, April 1851 (S. 11), beregner Øernes aarlige Forbrug ved at sætte dette til 20 Pd. pr. Individ eller ialt 475.000 Pd. for St. Croix i Midten af det 19. Aarhundrede.

²⁾ Se de anonyme Berigtigelser v. S. T. Hr. Major Oxholms Skrift (S. 21—26).

³⁾ Bergsøe giver nogle tilsvarende Tal; disse er lidt højere og angiver Bruttovægten (Fadene er vejlet med).

⁴⁾ Smlgn. ogsaa Kurven for Sukkerproduktionen paa Fig. XII, S. 139.

at Regnen kom paa de rigtige Tidspunkter og i passende Mængde.

Endnu større Interesse end de absolutte har de relative Tal, og vi gaar derfor over til at undersøge Øernes Produktivitet ved Sukkerproduktionen. Denne kan undersøges i tre Relationer, nemlig pr. Arealenhed, pr. Arbejdsenhed og pr. Kapitalenhed, og vi skal her belyse de nævnte Relationer i det Omfang, dette er muligt.

I den allerældste Tid var Sukkerudbyttet pr. Arealenhed ikke saa stort som efter nogle Aars Dyrkning. Dette hænger sammen med, at den jomfruelige Jord ligefrem var alt for fed for Sukker-rørsdyrkningen. *Haagensen* (1758) har givet en interessant Beskrivelse heraf, hvorfra vi skal citere følgende: »... mange Plan-teurer have maattet beklage sig, at Jorden har været saa riig og feed, at hvad han derudi saaede fik saadan Overgrød, at han ey kunde føre sig samme til Nytte, som for Exempel med Sukker-Rør, derudi saadanne feede Grunde opvoxte til den Høyde og Tyk-kelse, at de maa bukke og falde omkuld, ja brække fra Roden, hvilke Rør, formedelst den store Grøde der er udi, ey giver andet end Vand fra sig, og er utienlig til Sukker, hvorfor og en Mand af saadanne overmaade feede Grunde ey gjør meget Sukker de første 2 å 4 Aar, fordi den meeste Saft er Vand, og ved Kaagningen bliver til intet.«¹⁾ (S. 12).

Sukkerproduktionen pr. Arealenhed kan yderligere belyses gennem en Række spredte Oplysninger fra forskellige Sider i Slutningen af det attende Aarhundrede og fra 1803 ved at sammenstille Matriklernes Arealopgivelser med den samlede Produktion. De saaledes indvundne Oplysninger er samlet i Tabel 22, der angiver Foldudbyttet paa St. Croix²⁾.

¹⁾ Jvf. at Sukkeret er Sukkerrørsplantens Reserve næringsstof, som ikke dannes paa den fedeste Jord, der indeholder alle nødvendige Næringsstoffer.

²⁾ Opmærksomheden henledes paa, at Statistikken — der ikke umiddelbart maa sammenlignes med Foldstatistik fra andre Sukkerregne — omfatter alle Agre, som er beskattede som Sukkeragre, uanset om Rotationen har foraarsaget, at der i det paagældende Aar ikke er blevet høstet paa dem (eller de har været benyttet til Provisioner). Dette bevirker, at de faktiske Tal for Foldudbyttet set i Forhold til det h ø s t e d e Areal maa være noget større, hvad der betyder mest i de senere Aar, hvor en relativt større Del af Sukkerjorden har ligget i Hvile. (Paa *Oxholms* Tid har ca. $\frac{1}{4}$ af Sukkerjorden ligget brak aarlig; i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede ca. $\frac{1}{4}$). Betragter man Foldudbyttet over en længere Periode, synes der, da der i Hviletiden ikke dyrkes nogen anden Afgrøde af praktisk økonomisk Værdi, dog at være en vis Rimelighed i at tale om Foldudbytte set i Forhold til hele det a n v e n d t e (beskattede) Areal.

Udbyttet af Rom og Melasse pr. Ager er ikke inkluderet i Tabellen.

Tabel 22.

Foldudbyttet af Sukker paa St. Croix.

Aar	Pd. pr. Ager	Aar	Pd. pr. Ager
1786—87.....	993 ^{*)}	1881—90.....	1.023
1796.....	811	1891—1900.....	1.383
1820—29.....	995 ^{**)}	1901—10.....	1.097
1862—70.....	835	1911—16.....	666
1871—77.....	685		

^{*)} Gennemsnitlig for 14 Ejendomme i Aarene 1786 og 1787 (Taksationsforretningerne).

^{**)} Omregnet fra Fade, idet et Fad er sat = 1200 Pd.

Af Tabellen fremgaar, at Produktiviteten i Forhold til Arealet i det store og hele har været aftagende, saa længe den ældre Teknik har været anvendt. Der maa antages i det lange Løb at have været nogen Tilbagegang paa Grund af Jordens Udpining og nogen Fremgang paa Grund af, at man efterhaanden kun dyrkede den bedste Jord. Fra 1878 har der været nogen Stigning. Den skyldes i nogen Grad, at man paa Sukkerkogeriets Safftstation bedre har kunnet presse Saften ud af Rørene; men iflg. *Westergaard* (S. 256) er der desuden en Stigning i Mængden af høstede Sukkerrør fra 18.638 lbs. gennemsnitlig i Aarene 1878—83 til 26.020 lbs. i 1897—1902.

Denne Regelmæssighed er dog kun opnaaet ved at betragte Produktiviteten over en længere Periode, saaledes at de Svingninger, der fremkommer som Følge af Aarsvariationer, er udlignet.

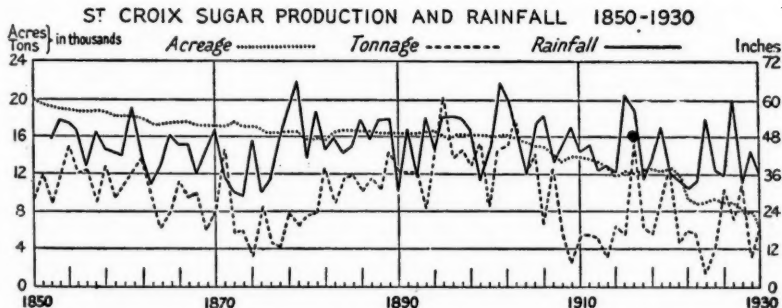

Fig. XII. Diagram over Sukkerareal, Sukkerhøst og Regnfald paa St. Croix (se nedenf.).
(Fra *The Geographical Review*, Juli 1933, S. 415).

For at undersøge Aarsvariationerne og deres Hovedårsag giver vi fra den tidligere omtalte Artikel i *Geographical Review* 1933 et Diagram, hvor man har sammenstillet den gennemsnitlige Regnmængde fra St. Croix med det samme Aars Sukkerproduk-

tion og Sukkerareal. Vi ser, at Kurverne for Regn og Produktion følger hinanden meget nøje (saaledes at en stor Regnmængde i et Aar følges af en stor Sukkerproduktion det følgende Aar), dog ikke f. Eks. efter Oprøret 1878, hvor en stor Regnmængde ikke resulterede i et stort Høstudbytte (store Sukkerarealer afbrændtes). Ser vi nærmere paa de to Kurver, konstaterer vi en Stigning i Udbyttet pr. Arealenhed efter Fælleskogeriets Opretelse, idet Langtidstendensen for Produktionsmængden er svagt stigende, medens Areallets Størrelse i samme Tidsrum er faldende.

I sin Bog om Sukkerets Historie sammenligner *L. V. Birck* Udbyttet paa St. Croix med Udbyttet i en Række andre rørsukkerproducerende Omraader samt med Roesukkerudbyttet for nogle Lande og kommer til det Resultat, at St. Croix paa det Tidspunkt hørte til de ringeste Rørsukkeromraader, og at de bedste Roesukkeromraader nu gav større Udbytte (jvf. dog hvad der i Fodnoten S. 138 er sagt om Arealoppgørelsen paa St. Croix).

Paa Grundlag af forskellige Forfatteres Beskrivelser af Sukkeravlen kan man opstille en Oversigt over hvor mange Aar i Træk, der kunde høstes efter een Plantning. Det er gjort i Tabel 23.

Tabel 23. Antal Afgrøder pr. Plantning paa St. Croix.

Forfatter	Aar	normalt Antal Afgrøder
<i>Sommer</i>	1738	12—14
<i>Oldendorp</i>	1760'erne	7—11
<i>Oxholm</i> og den anonyme Forfatter..	1790'erne	4— 6
<i>Lowell Phillips</i>	1840'erne	4
<i>Wulff</i>	1870'erne	3
Landbrugskandidat <i>Madsen</i> (i De danske Atlanterhavsoer)	1904	2— 3

Tabellen viser tydeligt, hvordan Antallet har været stadig faldende indtil ca. 1850, hvorefter det har holdt sig nogenlunde konstant. I den ældste Tid fandtes der enkelte Plantager, der var i Stand til at høste en lang Aarrække (*Oldendorp* nævner eksempelvis 24 Aar) efter samme Plantning; men i Tiden efter 1800 høres der ikke om saadanne Tilfælde længere. Interessant er et Foredrag, holdt paa St. Croix 1851 af *P. Lowell Phillips*¹⁾, hvor

¹⁾ *P. Lowell Phillips*: Om Agerdyrkningen og Sukkerfabrikationen paa St. Croix, trykt i Dansk Tidsskrift, Januar 1851, Kbhvn. En indgaaende Behandling af dette Foredrag er givet i Agricultural Reporter, Juli 1851 (S. 7—10).

denne bl. a. nævner, at af de Agre, der er dyrket i Sukkerrør, er gennemsnitlig $\frac{1}{4}$ i nye Rør (»Planterør«), mens $\frac{1}{4}$ er »første Aars Rattun«, $\frac{1}{4}$ andet Aars og $\frac{1}{4}$ tredje Aars. *Lowell Phillips* kritiserer denne Udnyttelse, idet han hævder, at Udbyttet i Sukker falder saa stærkt for hvert Aar, samme Plante udnyttes, at det bedre vilde kunne betale sig at dyrke en større Del af Arealet i Planterør og ikke høste mere end 2 eller 3 Aar efter hver Plantning.

Sukkerproduktionen pr. Negerarbejder er det vanskeligt at give en Tabel for, idet der har været en principiel Forskel mellem Opgørelserne til forskellige Tider¹⁾.

Oplysningerne synes at vise, at Produktiviteten pr. Arbejder i det lange Løb har holdt sig nogenlunde konstant indtil Fælleskogeriets Oprettelse. Fra dette Tidspunkt er den stigende²⁾, om end Stigningen næppe kan antages at være saa stor som paa de øvrige sukkerproducerende Øer. Det vilde have været interessant at undersøge Marknegrenes Produktivitet gennem en Sammenstilling af deres Antal og Rørproduktionen, men tilstrækkeligt Talmateriale hertil findes ikke. Det kan dog siges, at Stigningen i Markarbejdernes Produktivitet maa være mindre end Tallene umiddel-

¹⁾ Vi har fra ældre Tid Oplysning saavel om det samlede Antal af Slaver som om Antallet af beskattede Slaver; Beskatningsgrundlaget er imidlertid blevet forskudt, idet man i den ældre Tid kun beskattede de mandlige Slaver, der var over 12 Aar, medens man senere ogsaa indbefattede Kvinder over 12 Aar i Antallet af beskattede; endvidere blev de invalide Slaver ikke beskattet. Det er derfor nødvendigt for vort Formaal at omregne Antallet af beskattede Slaver for den ældre Tid til Totaltal for arbejdende Slaver ved Multiplikation med en Faktor bestemt af Forholdet mellem mandlige og kvindelige Negre for den paagældende Periode. For hele Tiden før Frigørelsen maa der gøres et Fradrag for Tjenestetyende og andre Arbejdere, der ikke anvendes ved Sukkerproduktionen. For Tjenestetyende m. m. findes der Oplysninger i de senere Aars Matrikler; heraf kan det procentvise Forhold beregnes, idet vi saa antager, at Procenten har været tilsvarende i den ældre Periode. Der mangler yderligere en Deling mellem Markarbejdere ved Sukkerdyrkning og anden Dyrkning, men da anden Dyrkning ikke har haft nogen væsentlig Betydning med Hensyn til Arbejdskraften, fremkommer der ikke nogen større Fejl ved at sætte Sukkerproduktionen i Forhold til Totaltallet for Markarbejdere og Arbejdere ved Værkerne.

Vi faar paa denne Maade Mulighed for at beregne Sukkerproduktionen pr. Arbejder, men denne Mulighed er behæftet med saa mange Usikkerhedsmomenter, at vi ikke tør gengive Resultaterne i Tabelform.

²⁾ Tilnærmelsesvis Tal for Stigningen faas ved at sammenligne Antallet af Markarbejdere (Tabel 13) med den producerede Sukkermængde (Tabel 20).

bart tyder paa, fordi det store tekniske Fremskridt ligger paa Fabrikproduktionens Omraade (herunder at man fik mere Sukker ud af Rørene end tidligere).

Hvad angaar Produktiviteten pr. anvendt Kapitalenhed, er det ikke muligt at give videregaaende Oplysninger, fordi vi savner Tal for den egentlige Kapitalinvestering; men de spredte Oplysninger herom tyder paa, at man ved en saadan Opgørelsesmaade vilde naa til et endog meget stort Udbytte for den ældre Tid og et noget bedre Udbytte gennem de sidste 100 Aar, end Rentabilitetsberegningerne i det følgende Afsnit udviser. Vi kan dog give et Bidrag til Belysning af Produktionsudbyttet gennem Tabel 24, der viser Udnyttelsen af Sukkerrørene for de Plantager, der knyttedes til Fælleskogeriet før og efter dettes Oprettelse (efter Wulff).

Tabel 24. *Udbyttet af Sukkerrørene paa St. Croix.*

	Af 100 lbs Rør faas:	
	før Fælleskogeriets Oprettelse 1878	efter Fælleskogeriets Oprettelse
Saft.....	55 lbs.	63 lbs.
hvoraf Sukker	4,93 „	8,66 „
og Melasse.....	3,30 „	1,94 „

IX. RENTABILITET

Vi gaar derefter over til at undersøge Sukkerproduktionens Rentabilitet, og Udgangspunktet herfor maa være de opnaaede Sukkerpriser.

Oplysning om Priserne findes i Tabel 25. Tallene er hentet fra en Række forskellige Kilder, særlig *J. P. Nissen*¹⁾ og for de senere Aar Statistics concerning sugar production in St. Croix 1862—1902. Eksportenheden var Fade; men disse var ikke af samme Størrelse²⁾. Man kan derfor ikke bruge Fadene som Enhed ved

¹⁾ *Johan Peter Nissen: Reminiscences of a 46 years residence in the Island of St. Thomas in the West Indies. Nazareth (i U. S. A.) 1838.*

²⁾ Fadene havde i Midten af det 18. Aarhundrede et Sukkerindhold af 820 lbs. (der var paa dette Tidspunkt endnu rigeligt med Træ paa Øerne). Gennem Aarhundredets sidste Halvdel (hvor Træet indføres) stiger Fadenes Sukkerindhold, saaledes at man fra omkring 1786 regner med 1.000—1.100 lbs. pr. Fad. I den følgende Menneskealder steg Størrelsen yderligere, saaledes at man i 1850'erne maa regne 1.200—1.400 lbs. pr. Fad eller mere. For 1860'erne er det oplyst i *Agricultural Reporter* Juni 1864, S. 9, at et Sukkerfad var 1.500 lbs. netto. Heller ikke paa det enkelte Tidspunkt har alle Fade været lige store, idet de forskellige Kilder giver ret varierende Oplysninger. Jvf. *Bergsøes* Redegørelse S. 654.

Sammenligning, men maa anvende 100 engelske eller danske Pund. Medens der i Tabellen er foretaget Omregning til samme Møntenhed, er der ikke foretaget Omregning mellem Pund og pounds, da der ikke altid foreligger tilstrækkelige sikre Oplysninger om, hvilken af disse Maaleenheder der er benyttet (og Forskellen mellem dem kun er ringe).

Tabel 25. Sukkerekseportpris, St. Croix eller St. Thomas*).

Pris pr. 100 lbs, (eller ₧) omregnet til Vestindiske Dollars.		Kilde
ca. 1716....	3	Westergaard
1733....	2—3	
1739....	2	
1758....	3	Haagensen
1768....	ca. 3 ¹ / ₂	Oldendorp
1792....	ca. 4	Anonym Frf. jvf. Oxholm
1796....	9	Oxholm
1797....	12	
1799....	11—13	Nissen
1803....	7—8	
1809....	5	
1818....	8—9	
1822....	4—5 ¹ / ₂	
1829....	4 ¹ / ₂ —5	Erichson
1836....	8	Nissen
1850....	4	Agricultural Reporter
1862....	3	Statistics concerning sugar production in St. Croix (1862—89 og 1890—1902)
1864....	6	
1868....	4	
1876....	3	
1877....	6	
1878....	4	
1885....	2	
1889....	4	
1897....	2	
1902....	1	

A n m.: Fra Slutningen af det 19. Aarhundrede fremstilledes paa St. Croix 2 Kvaliteter Sukker: Krystal-Sukker og Muscovado-Sukker. Det er Priserne paa den sidste (billigste) Sort, som er oplyst i Tabellen.

*) Ovennævnte Priser maa i de fleste Tilfælde antages at være f. o. b. Mængdeenheden er i engelske Kilder angivet som lbs., i de danske som Pund. Det maa antages, at den engelske Mængdeenhed som Regel er anvendt paa Øerne.

I den ældste Tid var det Sukker, der fra Plantagerne indbragtes til Havnene, tit af meget uensartet Kvalitet (der nævnes Forskelle paa op til 100 % i Værdi), bl. a. paa Grund af forskellig

Fugtighedsgrad, hvad der gav Anledning til Usikkerhed i Prisfastsættelsen og mange Stridsspørgsmaal mellem Plantere og Købmænd. I det lange Løb virkede denne Usikkerhed trykkende paa de Priser, Planterne kunde opnaa for Raasukkeret. Ydermere var det ikke ualmindeligt, at Plantere satte ekstra Bundstykker af tungt Træ i deres Fade med Sukker, saa at Opkøberne ogsaa maatte regne med en stor Risiko for, at de blev snydt med Vægten.

For at modvirke disse Forhold fik en Række Købmænd paa St. Croix den danske Regering til 1767 at udnævne en autoriseret »Sukker-Vrager« for Øen, hvis Opgave var at fastslaa Kvalitetsforskellene i Sukkerleveringerne og de hertil svarende Rabatter paa Prisen. Ordningen var frivillig for de handlende, og for hvert Fad Sukker, Vrageren vurderede for private (ikke for de kgl. Plantager), skulde disse betale ham 12 Skilling¹⁾.

Gennem de to Aarhundreder, som Tabellen omfatter, har Sukkerkvaliteten været Genstand for en betydelig Udvikling. De Urenheder og Mangler i Sukkeret, der er omtalt ovenfor, formindskes successivt med den forbedrede Teknik. Særlig Fælleskogeriets Oprettelse betød i Henseende til Kvalitetens Ensartethed en afgørende Forbedring, og hen imod 1900 kunde man paa St. Croix — saafremt det var rentabelt — fremstille Sukker, der umiddelbart var egnet for Konsum i Danmark eller Amerika. Bestræbelserne for Forbedring af Kvaliteten af St. Croix Sukker maa dog gennem det meste af det 19. Aarhundrede antages at have været noget bag efter Udviklingen paa de andre vestindiske Øer.

Priserne har gennem det 18. Aarhundrede en jævnt stigende Tendens, dog afbrudt af Krigsperioder med højere Priser og som Regel Prisfald ved Fredsslutningen.

I den ældste Tid fastsattes Prisen med det offentliges Godkendelse; *Oldendorp* giver S. 246 følgende Beskrivelse: »Sukkeret sælges i Partier paa 100 Pund, og dets Pris bliver paa St. Croix fastsat een Gang om Aaret, i Marts Maaned, af en Forsamling bestaaende af Plantere, Købmænd og det samlede secrete Raad, hvorpaa den stadfæstes af Guvernøren. Prisen er altid ret uforandret; Forskellen bestaar blot i nogle Realer. . . . Under den fastsatte Pris sælges intet Sukker, heller ikke over denne afsættes noget, for saa vidt det gaar til Betalinger til Kongen eller af anden Gæld. Men for den, der sælger mod kontant Betaling, er det til-

¹⁾ Jvf. om dette Forhold en interessant Korrespondance i Protokollen »Vestindiske Sager Nr. 3 (1746—71)« pag. 451 v (i Rigsarkivet).

ladt, alt efter Kvaliteten af hans Sukker, at beregne sig nogle Skillinger over Taksten. Paa St. Thomas er det altid dyrere end paa St. Croix, da St. Thomas Sukker anses for at være bedre i Krystallerne.

Den første store Prisstigning paa Sukker indtræffer ca. 1780, men afløses allerede fra 1783 af et lige saa stærkt Prisfald. Men i Begyndelsen af 1790'erne sætter den store Prisstigning ind, som skaber Sukkerplantagernes største Blomstringsperiode. Den tidtligere omtalte anonyme Forfatter af Brevene fra St. Croix (1797) nævner (S. 267), at Sukkerprisen mere end fordobledes i Aarene 1792—96. Denne usædvanlige Højkonjunktur, der dels skyldtes Krige og dels et Negeroprør paa Sukkerøen St. Domingo, varede kun ret kort, da et nyt Prisfald paa vestindiske Produkter satte ind fra 1800 og ramte saavel Plantere som Købmænd haardt. *Nissen* omtaler dette (S. 48) og pointerer, hvor haardt Handelskapitalen har lidt gennem Lagrenes Prisfald.

I de følgende Aar (se ogsaa Afsnittet om Handelen S. 154—171) var Sukkerpriserne stadig lave, og de vedblev at synke ogsaa efter, at Fastlandsspærringen under Napoleonskrigene fra 1806 medførte en voldsom Stigning i Importvarernes Priser. Først fra ca. 1812 stiger Sukkerpriserne¹⁾, og efter den engelsk-amerikanske Fredsslutning 1814 og den efterfølgende Tilbagelevering af Øerne til Danmark faar vi et nyt Maksimum, idet Mangelen paa Transportmidler og købedygtige Afsætningsmarkeder først da endeligt afhjælpes.

Gennem Resten af det 19. Aarhundrede var imidlertid Langtidstendensen i Sukkerprisen stadig nedadgaaende, og Prisfaldet afbrødes kun af kortvarige Perioder med Prisstigning. Fra Midten af Aarhundredet havde Roesukkeret faaet en privilegeret Stilling paa det europæiske Marked, og i de følgende Aartier blev Verdensmarkedets Priser tvunget meget langt ned, væsentlig som Følge af de europæiske Roesukkerlandes Told- og Eksportpolitik; desuden var der stigende Konkurrence fra de andre Antiller, særlig Cuba, og fra Østasien. Den eneste Maade, hvorpaa Tropernes Rørproducenter kunde hævde sig, var gennem Nedsættelse af Produktionsomkostningerne ved Hjælp af nye tekniske Hjælpe-midler, og dette var som omtalt i de foregaaende Afsnit kun i mindre Grad muligt paa de dansk-vestindiske Øer. Fra omkring

¹⁾ Naar Aarhundredets første Aar alligevel ikke var ugunstige Aar for Planterne, skyldtes det ekstraordinært store Afgrøder i Aarene ca. 1801—16. (Jvf. Tabellerne 20, 34 og 37, S. 136, 163 og 167).

Tabel 26. *Romprisen pr. Gallon, St. Croix eller St. Thomas.*

1796.....	50 cts.	1821.....	23 cts.	1875.....	26 cts.
1797.....	80 »	1829.....	26 »	1882.....	33 »
1798.....	100 »	1832.....	21—25 »	1887.....	20 »
1805....	50—60 »	1862.....	20 »	1896.....	11 »
1808....	30—35 »	1864.....	29 »	1902.....	16 »
1811.....	50 »	1874.....	33 »		

1860'erne, maaske allerede fra Slaveriets Ophævelse, kan man betragte vore Øer som Underskudsproducenter, der til Stadighed var pint af manglende Rentabilitet og Likviditet, og som ikke kunde finde nogen anden Mulighed for at klare sig.

Den eneste betydende Eksportartikel, som Øerne havde ved Siden af Sukkeret, var Rom. Dennes Prisudvikling fremgaar af Tabel 26 (hvis Tal er hentet fra de samme Kilder som Tallene i Tabel 25). Vi ser heraf, at Prisudviklingen for Rom har været omtrent som for Sukker, og fra denne Vare kunde altsaa ikke hentes nogen Støtte overfor de faldende Sukkerpriser. Eksporten af Rom gik i Midten af det 19. Aarhundrede stærkt tilbage, idet Hovedaftageren (de Forenede Stater) indførte en meget høj Told paa Rom, og denne gjorde det mere rentabelt for Øernes Plantere at eksportere Melassen, hvorefter man i Staterne selv fremstillede Rommen.

De nævnte Priser maa være Udgangspunktet for Bedømmelsen af Rentabiliteten. Om denne findes forholdsvis faa Oplysninger fra de enkelte Plantager. Det kan dog nævnes, at *Westergaard* S. 132 gengiver nogle Oplysninger fra Kompagniets Plantager paa St. Thomas 1690—1704, hvorefter det ses, at Rentabiliteten svinger mellem 9,7 og 26,3 %.

Særlig Interesse har Perioden henimod Aarhundredskiftet, og her har vi en samlet Opgørelse for St. Croix fra *Oxholm*, der S. 67 foretager en Beregning paa Grundlag af et Gennemsnit for de 4 Aar 1793—1796.

18.714 Fade Sukker til 12 Rdl. pr. 100 Pd.....	2.245.680 Rdl. v. C.
8.381 » Rom til 150 Rdl. pr. Fad	1.257.150 » »
400 Sække Bomuld til 100 Rdl. pr. Sæk	40.000 » »

Værdi af Produktionen paa St. Croix ialt.... 3.542.830 Rdl. v. C.

Oxholm sætter dette i Forhold til den i Kapitlet om Kapitalforholdene nævnte Værdi og kommer til det Resultat, at Kapitalen forrentes med mellem 11 og 12 %. Det maa erindres, at *Oxholm*

havde sat sig til Opgave at vise, at Værdierne paa St. Croix ikke var ansat for højt, og man forstaar maaske derfor bedre, at han slet ikke har nævnt Omkostningerne. Selv om disse — efter hvad der er oplyst om Negrenes Levevilkaar — næppe kan anses for store¹⁾, har det ikke været rigtigt helt at se bort fra dem.

I sin Beretning om St. Croix i Maanedskriftet *Iris* 1791 (se Fodnote S. 67) beregner *West* S. 14, at hver Negerslave ud over Provisionerne koster sin Ejer 5 Styver om Dagen, d. v. s. 38 Rdl. v. C. aarligt (til Fødevarer, Klæder, Udgifter ved Sygdom m. m.). Da der efter *Oxholm* (Bilaget Statistisk Tabel bag i Bogen) paa hans Tid fandtes 21.706 Plantagenegre, skulde der ifølge denne Beregning fradrages 824.828 Rdl. v. C. alene for Udgifter ved Negrene. Den aarlige Udgift til Vedligeholdelse af Sukkerværkerne d. v. s. til Bygningsmaterialer, Redskaber m. m., til Brugsdyr og til andre Produktionsmidler, har vi ikke nogen Opgivelser om, men et groft Skøn — som kan angive dens Størrelsesorden — kan man faa ved at se paa Tabel 33, Side 163, over Importen til Christianssted 1781. Regnes der med, at Importen over Frederikssted var noget mindre end over Christianssted, at den normale aarlige Import for hele St. Croix var noget mindre end i det særlig gode Aar 1781, og at alle Anskaffelser af disse Ting til Plantagerne skete gennem Import, faar vi en aarlig Udgift paa mellem 100.000 og 200.000 Rdl. (Snarest i Underkanten af denne Størrelse, da en vis Del af Udgiften til disse Varer i 1781 maa tilskrives en Udvidelse af Sukkerværkerne paa en Del Plantager). Her til kommer den gennemsnitlige aarlige Udgift til Vedligeholdelse af Slavebestanden; den maa ligge noget under Værdien af Nettoimporten af Negerlaver i Gennemsnit (fordi der i de betragtede Aar — mellem 1775 og 1796 — skete en stadig Forøgelse af Antallet af Negerlaver paa Plantagerne), d. v. s. paa omkring 100.000 Rdl. (ifølge Stikprøver i de anvendelige Toldregnskaber fra Christianssted og Frederikssted for de paagældende Aar). Hvad Skatterne angaar, maa Kopskatten (paa Slaverne) og Grundskatten for Plantagerne fradrages som Omkostning; tilsammen bliver dette (i Gennemsnit for Aarene 1793—96) 20.000 Rdl. Endelig maa der beregnes omkring 100.000 Rdl. til Gager til Inspektører og andre Funktionærer. Af konkrete Udgifter maa man altsaa antagelig dog regne med knap 1 $\frac{1}{4}$ Mill. Rdl. v. C., som maa

¹⁾ Det maa erindres, at Negrene overvejende levede af Udbyttet af de Jordlodder, som var overladt til deres egen Dyrkning; og dette Udbytte er heller ikke medregnet i Indtægterne.

fradrages de 3,5 Mill. Rdl. Bruttoindtægt, før man har Nettoindtægten.

Den foregaaende, grove Beregning af Plantagernes Udgifter støttes af visse Oplysninger i den foreliggende Literatur. Saaledes nævner *Oxholm* selv S. 67, at »i et godt Aar paa en stor Plantage betaler Rummen mere end alle Omkostningerne« — og Indtægten ved Rommen var ifølge *Oxholm* 1,26 Mill. Rdl., altsaa omtrent som de kalkulerede Udgifter. Tilsvarende nævnes det i en Regnskabsredegørelse en Snes Aar senere¹⁾, at man i Almindelighed regner med, at Indtægterne ud over Salget af Rommen er rent »Overskud«, som kan anvendes til Gældsbetalinger og til at leve for.

De fire Aar, *Oxholm* har gjort sin Beregning ud fra, var gode Aar for Planterne, baade hvad Høst og Priser angaar, og skulde saaledes give et for gunstigt Indtryk anvendt paa et længere Tidsrum; men dette opvejes antagelig af, at *Oxholm* ejendommeligt nok regner med 1000 Pund pr. Fad, skønt Fadene paa det paagældende Tidspunkt (ifølge *Bergsøe*, S. 654) normalt indeholdt ca. 1200 Pund.

Det vilde have været interessant, om det havde været muligt at supplere *Oxholms* Beregninger med en Undersøgelse af Udbyttet i Forhold til den faktisk investerede Kapital, der var væsentligt mindre end den kapitaliserede Værdi. Som tidligere nævnt har dette ikke været muligt, da det foreliggende Materiale angaaende Investeringerne (nogle Prisangivelser hos *Oldendorp* samt spredte Oplysninger hos *Haagensen*, suppleret med Oplysninger fra Toldregnskaberne om Indførslen af Redskaber, Negre m. v.) er for tyndt og delvis for usikkert²⁾.

Den næste Rentabilitetsberegning finder vi hos *Erichson* (1829). Han opstiller S. 56—57 følgende Regnestykke for St. Croix: Naar Aarene deles i tre lige store Grupper — gode, middel og daarligere — bliver Høstudbyttet:

¹⁾ Efterretning og kort Oversigt af *John Sempills* Bestyrelse af Madame *Mary Renggers* Eiendom...etc. Kbhvn. 1816.

²⁾ Om Investeringerne i St. Croix' allerførste Aar findes dog gode og ret udførlige Oplysninger i nogle Indberetninger om de kgl. Plantager. Se Rapporter og Breve ang. de vestindiske Plantager 1734—40 (i Rigsarkivet).

	Sukkerproduktion	Romproduktion
Gode Aar	28.000 Fade	18.500 Fade
Middel Aar	18.000 »	12.000 »
Daarlige Aar	10.000 »	6.500 »
Gennemsnit....	18.666 Fade	12.333 Fade
eller	24.265.800 Pd. og	1.356.630 Gallons
til en Værdi pr. 100 Enheder	7 Rdl. v. C.	ca. 47 Rdl. v. C.
Totalværdi....	1.698.606 » »	635.920 » »

Totalværdien af Øens Sukker- og Romproduktion bliver saaledes gennemsnitlig 2.334.526 Rdl. v. C. Den store Nedgang i Forhold til *Oxholm* skyldes udelukkende Prisen, idet Sukkermængden er den samme, og Mængden af Rom er steget noget. Naar man som *Erichson* ikke fradrager Pengeomkostninger, men sætter Udbyttet i Forhold til den i Kapitlet om Plantagernes Kapitalforhold refererede Opgørelse (ca. 18,6 Mill. Rdl.), bliver »Rentabiliteten« 12 à 13 % (mod *Oxholms* 11 à 12 %).

Det er imidlertid kun en Del af det saaledes beregnede Overskud, der tilfalder Planterne, og *Erichson* opstiller videre en Tabel over Beløbets Fordeling:

I den kongelige Kasse gaar	650.000 Rdl. v. C.
I Gælds-Likvidationskommissionen	150.000 » »
I Landkassen	80.000 » »
I den kgl. Kasse ved Indførselstolden i Danmark.....	120.000 » »
	1.000.000 Rdl. v. C.

Resten, 1,3 Mill. Rdl., gaar for Størstedelen til Produktionsomkostninger (der antagelig er noget lavere end paa *Oxholms* Tid, da ingen Negerimport fandt Sted nu, og Sukkerværkerne ikke fuldtud blev holdt vedlige — enkelte blev endog nedlagt), og derudover til Betaling og Afdrag paa privat Gæld (der som nævnt var 9,4 Mill.) og til Planternes private Forbrug. Dette sidste er næppe gaaet ned i samme Omfang som Indtægterne, idet Forfattere fra den Tid fremhæver Plantagernes høje Levofod (modsat de københavnske Købmænd, der i høj Grad havde nedsat deres Forbrug); man forstaar saaledes, at det har været vanskeligt at betale Renter og Afdrag, og at Gælden til de private Forbindelser stadig har været voksende.

Af de foregaaende Beregninger fremgaar, at Rentabiliteten beregnet paa Grundlag af Nettoindtægten ved Aarhundredskiftet har været ca. 7 % og efterhaanden er blevet betydeligt mindre. Udtrykt med andre Ord vil det sige, at Plantageejerne ved Skøn-

Tabel 27.

Aarlige Udgifter paa nogle Statsplantager paa St. Croix ca. 1830.

	Hermon-hill 1829		Spring Garden 1834		Upper Love 1836	
Plantagens samlede Areal (Agre)...	366		280		300	
Plantagens Sukkerareal (Agre)	125		250		153	
Slavebesætning: Mandl., Antal.....	48		66		25	
Kvindl., Antal	52		88		19	
	Rdl. v. C.	o/o	Rdl. v. C.	o/o	Rdl. v. C.	o/o
Fødevarer til Slaver	1.868 ^{***}	14,6 ^{***}	2.958	21,4	3.776	31,0
Klæder til Slaver	151	1,2	393	2,8	281	2,3
Leje af andre Plantagers Slaver...	3.479	27,1	—	—	1.150	9,5
Løn og Kost til frie Haandværkere..	836	6,5	412	3,0	779	6,4
Gager og Kost til Funktionærer*)..	2.413	18,8	2.143	15,5	1.905	15,7
Bygningsmaterialer, Træ o. l.	931	7,3	1.332	9,6	2.583	21,2
Redskaber m. m. til Sukkerprod....	97	0,8	244	1,7	352	2,9
Vogne og Trækdryr	338	2,6	1.328	9,6	212	1,7
Frugt**)	232	1,8	68	0,5	—	—
Told (indg. og udg.)	271	2,1	212	1,5	—****)	—****)
Skatter (Grund- og Kopskat).....	507	4,0	856	6,2	582	4,8
Diverse	1.698	13,2	3.908	28,2	551	4,5
Tilsammen.....	12.821	100,0	13.854	100,0	12.171	100,0

An m. Grupperingen af Udgifterne i ovenstaaende 12 Poster er foretaget ved denne Tabels Udarbejdelse; i selve Regnskaberne er Udspecificeringen langt mere detaljeret (men ikke ganske ensartet for de forskellige Plantager). Den foretagne Sammenlægning indebærer naturligvis visse Vilkaarligheder (f. Eks. i Adskillelsen mellem Bygningsmaterialer m. v. og Redskaber til Sukkerproduktionen; den betydelige Udgift til Søm og Nagler — mellem 250 og 350 Rdl. — er saaledes optalt under Bygningsmaterialer, skønt den ogsaa for en Del kan angaa Sukkerkedlerne) og Muligheder for Fejltagelser; men de er næppe af større Betydning. Hvad angaar Bygningsmaterialer m. v. er en Adskillelse mellem den Del af denne Udgift, der er en egentlig Produktionsomkostning, og den Del, der gaar til den private Bolig for de Plantere, som havde Statsplantagerne i Forpagtning, ikke mulig.

*) Inspektør, Forvalter, Underforvalter, Læge.

**) Fragten drejer sig formentlig om Udgifter ved Levering af Varen paa Skibet eller ved Afhænding derfra. Dette Arbejde er maaske i nogen Grad udført af Plantagens egne Vogne og Slaver (og i saa Fald ikke ført som selvstændig Udgift).

***) et fra Danmark afsendt Skib med Levnedsmidler til Hermonhill endnu ikke naaet frem.

****) muligvis medregnet under Skatter.

net over Værdien (som sker paa Grundlag af Nettoindtægt og Rentefod) i hele den paagældende Periode er gaaet til den yderste Grænse af det økonomisk mulige; om nogen Forsigtighedsmargin har der ikke været Tale.

For den følgende Tid har man Oplysninger gennem Driftsregnskaber for nogle af de af Staten overtagne Plantager¹⁾; Regnskaberne er ikke altid tilfredsstillende, og det er vanskeligt at vælge nogle, som er typiske for Forholdene. Et Forsøg herpaa er gjort i Tabel 27, der indeholder en specificeret Analyse af 3 Plantagers Udgifter. Af Tabellen ser vi, at den største Udgiftspost var Fødevarer til Slaver (heraf er Majsmel langt det største, Sild det næststørste Udgiftsbeløb), og denne Udgift optræder enten direkte eller gennem Leje af Slaver fra andre Plantager. Ogsaa Funktionsnærudgifter spiller en betydelig Rolle. Derimod var Udgiften til Redskaber m. m. til Sukkerproduktionen minimal i Overensstemmelse med den da anvendte primitive Teknik.

I de følgende Aar er Plantagernes Overskud som Følge af de nedadgaende Sukkerpriser blevet mindre, men Rentabiliteten er ikke faldet tilsvarende, fordi Kapitalen stadig er skrevet ned ved Salg og Nyordning af Laaneforhold. En nærmere Analyse er foretaget af *Bergsøe* paa Grundlag af Oplysninger i Agricultural Reporter, April 1851 (S. 10 ff.).

Indtægter. (Gennemsnit for Aarene 1847—51).....	\$ 954.000
Udgifter (anslaet Gennemsnit):	
Provisioner og Lønninger	\$ 530.000
Skatter	» 56.000
Kommunavgifter	» 10.000
Reparationer og Vedligehold.	» 77.000
6 % Rente af Driftskapital	» 24.000
Overskud	\$ 257.000

Dette Overskud betyder en Rentabilitet paa ca. 10 %, idet Plantagernes samlede Værdi er opgjort til 2,84 Mill. Dollars, »eftersom Man, da Man i Vestindien er vant til at have høi Rente, ikke kan antage, at Nogen kjøber fast Eiendom sammesteds, især for Øieblikket, uden at han haaber at have i Gjennemsnit aarligt 10 pCt. i Netto Indtægt af samme« (*Bergsøe* S. 658—59)²⁾.

¹⁾ Regnskaber fra Statsplantagerne paa St. Croix 1829—36 (i Rigsarkivet).

²⁾ *Bergsøe* oplyser S. 658, at Forholdet mellem Brutto- og Nettoindtægt paa St. Thomas- og St. Jan-Plantagerne var betydelig ugunstigere end paa St. Croix, og at Plantagernes Værdi var tilsvarende lavere.

For Aaret 1850 findes i Agricultural Reporter, April 1851 (S. 11), følgende specificerede Oversigt:

Pris for Sukker	(100 lbs.)	\$ 4.—
» » Rom	(1 gallon)	\$ 0.27
» » Melasse	(1 gallon)	\$ 0.20

Indtægter):*

For Sukker	\$ 450.018
» Rom	» 169.400
» Melasse	» 1.036
Ialt	\$ 620.454

Deficit	\$ 259.591
	\$ 881.045

Udgifter:

Kontant Løn til Arbejdere og Tyende	\$ 281.784
Provisioner til Arb.	» 135.515
Gager til Managers og Overseers	» 114.048
Skat til den kgl. Kasse m. m. samt Eksporttold »	51.908
Skat til Landkassen	» 10.300
Absentee Skat**).	» 6.090
	\$ 599.645
Reparationer og Vedlige- holdelse af Bygn. og Be- sætning	» 77.400
6 pCt. Rente af Driftskapi- tal (paa \$ 400.000)	» 24.000
6 pCt. Rente af fast Kapital (paa \$ 3.000.000)	» 180.000
Ialt	\$ 881.045

*) Inkl. Forbrug af egne Produkter; dette anslaaes til 20 lbs. aarligt pr. Person.

**) Skat paa de Plantagebesiddere, som ikke boede paa deres Ejendom.

De to Opstillinger er imidlertid ikke ensartede, idet man kun i den sidste har taget Renteudgiften til den faste Kapital med i Betragtning. Beregner man her Forrentningen paa samme Maade som i den første Tabel, bliver Underskudet reduceret til \$39.591.

Dette Aar har givet Underskud, men er dog næppe typisk for Udviklingen, idet der i det hele har været særlig mange økonomiske Vanskeligheder forbundet med Frigørelsen. Det er værd at bemærke, at Lønningsudgifterne nu er en meget stor Post paa Regnskabet, idet den kontante Løn til Arbejderne er \$281.784 foruden \$135.515 i Provisioner. Agricultural Reporter aftrykker Marts 1853 (S. 10—21) en Redegørelse fra den dansk-vestindiske Regering, hvori der dog gøres opmærksom paa, at Driftsudgifterne ikke er væsentlig forøgede ved Negerfrigørelsen, idet de forøgede kontante Udgifter for en Del modsvares af Besparelser i Provisioner. Forfatteren foretager følgende Opstilling:

Driftsudgifter ved 100 Slaver	2.000,— Dollars
Lønninger til 84 Arbejdere:	
1. Klasse 42 i 238 Dage à 15 cts.	1.499,40 Dollars
2. Klasse 26 i 238 Dage à 10 cts.	618,80 »
3. Klasse 16 i 238 Dage à 5 cts.	190,40 »
	2.308,60 Dollars

Forskellen mellem de 100 Slaver og 84 Arbejdere ligger i, at gennemsnitlig 16 % af Slaverne ikke var arbejdsdygtige og efter Frigørelsen ikke længere faldt Plantagen til Byrde. Det nævnes i Forbindelse hermed, at de største Vanskeligheder for Plantagerne ikke var den forøgede Byrde, men den forringede Likviditet, idet mange Plantager ikke havde tilstrækkelige Mængder af rede Penge.

De følgende Aartier bragte ikke nogen væsentlig Bedring i Plantagernes Økonomi. Den eneste Mulighed for Øerne var efterhaanden Statsstøtte, og denne kom jo ogsaa gennem Fællessukkerkogeriets Oprettelse 1878. Det nye Selskab (A/S St. Croix Fællessukkerkogerier) fik en 5 % Rentegaranti fra St. Croix' Kolonialkasse, men gav aldrig Udbytte, idet Kolonialkassen ingen Midler havde til at opfylde sin Garanti¹⁾. Selskabet gav dog enkelte Aar (i Begyndelsen af 1880'erne) Overskud, og det største Beløb var 274.000 Kr.; men de faa Overskud var ikke tilstrækkelige til at dække Underskudene fra Aarene efter Starten, og da vi fik det store Sukkerprisfald i 1884, kunde Selskabet ikke mere rentere sig og maatte overtages af Staten 1887 som brugelig Pant.

Da A/S St. Croix Sukkerfabrik dannedes 1903, og dettes Drift overtoges af De danske Sukkerfabrikker, var Forholdene paa Verdensmarkedet som Følge af Brysselerkonventionen 1902 noget mindre trykkede, og den teknisk bedre organiserede Virksomhed klarede sig nogenlunde. I Aarene 1904—11 var der Overskud i 7 Aar paa ialt 929.300 Kr. og Underskud i eet Aar paa 5.900 Kr. I fire af de nævnte Aar fik Aktionærerne Udbytte (3 Aar 6 % og eet Aar 9 %). I de følgende fire Aar gav Selskabet Underskud paa ialt

¹⁾ I »Politiken« 2. Oktbr. 1887 nævnes det, at der paa St. Croix' Budget for 1887—88 var bevilget Midler til Betaling af \$ 45.278 i Rente til Fællessukkerkogeriet. Artiklens Forfatter mener imidlertid, at Garantien ikke er meget værd, da Kolonialkassens Indtægter var budgetteret til \$ 160.000 og dens Udgifter til \$ 250.000. Da Statskassen har sikret sig Pant i alt, hvad Kassen ejer og ejendes vorder, er den faktisk ikke i Stand til at opfylde Rente-garantien.

Udviklingen bekræftede ganske denne Formodning.

276.300 Kr. Aaret 1916 gav Overskud paa 393.200 (Aktionæerne fik 6 %), medens 1917 og 1918 gav et samlet Underskud paa 243.300 Kr. Derefter gjorde Efterkrigskonjunkturerne sig gældende, saaledes at Selskabet fik et mindre Overskud i 1919 og et Overskud paa 1.715.500 Kr. i 1920, hvilket Aar der udbetaltes et Udbytte paa 30 %. Da Højkonjunkturerne holdt op, kunde Virksomheden ikke længere rentere sig.

De øvrige Sukkerfabrikker paa Øerne (Bethlehem og La Grange) arbejdede under samme ydre Betingelser og Vanskeligheder som St. Croix Sukkerfabrik, og selv om det ikke har været muligt for os at indhente talmæssige Oplysninger for disse Virksomheder, tør man antage, at Forholdene for disse har været beslægtet med dem for St. Croix Sukkerfabrik. Der har endnu i 1910 (efter hvad *Westergaard* oplyser) været 6 smaa Sukkermøller, der arbejdede under meget gammeldags og primitive Former og næppe har givet noget stort Udbytte.

I 1903 oprettedes Plantageselskabet »Det danske Vestindien«; dette satte det som sin Hovedopgave at finde andre rentable Afgrøder end Sukkeret, og det søgte særlig at udvikle Bomuldsdyrkingen. Dette Selskab gav i de 11 Aar 1904—14 et samlet Underskud paa 0,6 Mill. Kr., idet 7 af Aarene var Underskuds- og 4 Overskudsaar.

X. HANDELSFORBINDELSEN UDADTIL

Den betydeligste Handel paa Øerne var i den allerældste Tid Slavehandelen; denne dreves til de forskellige Tider dels af Kompagniet, dels af private og dels af begge samtidig; de private Handlendes Stilling var i Almindelighed bestemt af, at Slaverne skulde sælges til Kompagniet, der saa igen solgte dem videre. Slaverne hentedes praktisk talt alle paa Guineakysten og sendtes derfra direkte til Øerne; en Del kom fra de danske Forter, mens andre, der kom med Smuglerskibe, antagelig er hentet mere tilfældige Steder paa Kysten. I den senere Del af det 18. Aarhundrede indførtes en Del af Slaverne fra de omliggende Øer, (særlig St. Eustatius, der havde Slavemarked ligesom St. Thomas). Vi gengiver efter *Westergaard* (Appendix J., S. 320—26) et Uddrag fra den ældste Statistik, idet vi har bestræbt os for at finde typiske Eksempler.

Tabel 28. *Slavetilførslen til dansk Vestindien belyst ved nogle Eksempler.*

Aar	Skibets Hjemsted	Slaveladning		Kompagniets	
		død undervejs	Rest	Indkøbspris (Rdl. d. C.)	Udsalgspris (Rdl. d. C.)
1692.....	Emden	?	500(?)	80—95	?
1699.....	Zeeland	?	350 ^{*)}	70	90
1700.....	Danmark	300	238	50	90—100
1703.....	? (Smugler)	?	108	48	85—90
1708.....	Zeeland	?	212	80	100
1714.....	Bergen	?	135	70	120
1718.....	Danmark	52	164	50	120
1727.....	Danmark	76	207	70	125
1733.....	Danmark	199 ^{**)}	244	70—?	120—156
1736.....	Danmark?	42	108	100	100—133
1746.....	Danmark****)	?	146	100—150	160—300
1751.....	Danmark****)	?	269	100	100—220
1753.....	Danmark****)	111****)	146	100	150—300

^{*)} Kun de 90 solgtes paa St. Thomas.

^{**) Under Sejladsen udbrod Dysenteriepidemi blandt Slaverne.}

^{***)} Et Slavemytteri brød ud undervejs, men blev slaat ned.

^{****)} Skibet ejedes af Kompagniet.

En Del af de Skibe, der var hjemmehørende i Danmark, var Kompagniets egne. Antallet af Dødsfald undervejs har undertiden, som f. Eks. i det sidstnævnte Tilfælde, været usædvanligt stort p. Gr. a. Mytteri undervejs; man regnede, at Tabet under Overfarten i det gamle Kompagnis Tid svingede mellem 10 og 55 % af den indtagne Ladning.

Eksporten fra Øerne var i Kompagniets Tid hovedsagelig Sukker og Bomuld; disse Produkter købtes for en stor Del hos Planterne til relativt faste Priser, medens Salget foregik paa Auktion i København, hvor Priserne varierede stærkt. En Del af Sukkeret blev som brunt Sukker atter solgt til danske Provinsbyer samt til Norge, tyske, svenske og russiske Østersøhavne og Amsterdam, en anden Del blev raffineret i København og solgt her eller eksporteret som hvidt Sukker.

Efter Kompagniets Ophævelse i 1754 blev Handelen givet fri for alle Kongens Undersaatter i 1755. Hele Eksporten fra Øerne skulde føres til Moderlandet, og der maatte ikke tilføres Øerne Varer fra fremmede Steder, naar disse Varer kunde faas i Moderlandet. For at fremme Handelen gav Staten en Præmie ved Udsendelsen af Skibe, og for at gavne Raffinaderierne i København blev det be-

stemt, at Tilvirkning af Topsukker og Kandis ikke maatte finde Sted paa Øerne.

I disse Aar havde Sukkerhandelen paa St. Croix (og den øvrige vestindiske Handel) meget stor Betydning for en Række af Tidens danske Storkøbmænd (som *Ryberg, Izelin, Brown, Fabricius* og særlig *de Coninck*), og de Sukkerraffinaderier, som oprettedes efter Handelens Frigivelse, har sikkert ligeledes givet meget store Fortjenester. *Vibæk*¹⁾ nævner bl. a., at hvis dette ikke havde været Tilfældet, havde *Schimmelmann* (den ældre) næppe afkøbt Staten dens vestindiske Plantager og det dertil hørende Sukkerraffinaderi i København.

Da alle Levnedsmidler til Øerne skulde være fra Danmark—Norge, fandt man det rimeligt at paalægge alle Skibe, der sejlede derover, Pligt til at medbringe Levnedsmidler til Øernes Forsyning. Grosserer Societetet klagede herover og gjorde opmærksom paa, at der kunde finde en unødigt Ophobning Sted, saaledes at Varer kunde raadne op eller maatte sælges til lave og urentable Priser. Bestemmelsen blev da ogsaa hævet ved kgl. Forordning af 1764, som fastlagde nærmere Regler om Indførslen til Øerne og om Sukkerproducenternes Ret til at eksportere Sukker til andre Steder end Danmark—Norge²⁾.

Fra Aarhundredets Midte steg Handelsomsætningen meget væsentligt, idet St. Croix opdyrkedes og kunde levere stigende Mængder af Sukker. I 1753 og 1754 gik der kun 7 Skibsladninger Sukker til Europa, men dette Tal var i 1766 steget til 38; man kan regne med, at Halvdelen af Øernes Sukkerekспорт i disse Aar gik til København, medens Resten gik til Bergen, Flensborg og enkelte danske Provinsbyer, samt til Nordamerika og Holland.

Et Bidrag til Belysning af disse Aars stærke Udvikling af den vestindiske Handel faas fra Øresundstabellerne³⁾, hvorfra vi gengiver følgende Oversigt:

¹⁾ *Marius Vibæk*: Den danske Handels Historie. Kbhvn. 1932—1938, S. 243.

²⁾ Jfr. *Jul. Schovelin*: Fra den danske Handels Empire, Bd. I, S. 147—48. Kbh. 1899. (Om den vestindiske Handel i sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede findes talrige Oplysninger i *Schovelins Bog*).

³⁾ *Nina Bang* og *Knud Korst*: Skibsfart og Varetransport gennem Øresund 1661—1783, Bd. I, Tabeller over Skibsfarten. Kbhvn. 1930.

Tabel 29. *Skibe passerende Kronborg for Udgaende.*

	Gennemsnit pr. Aar	
	Til Vestafrika	Til Vestindien
1741—45.....	0,4	3,4
1746—50.....	3,0	4,2
1751—55.....	3,4	5,2
1756—60.....	3,6	13,6
1761—65.....	3,0	23,2
1766—70.....	4,0	23,2
1771—75.....	1,2	29,2
1776—80.....	3,2	43,0
1781—83.....	10,3	79,3

Vi ser af Tabellen, at medens Vestafrikas Betydning for Skibsfarten har været nogenlunde uforandret gennem den undersøgte Periode, er Antallet af Skibe, der sejlede til Vestindien, meget stærkt stigende. Denne Stigning maa ses i Sammenhæng med, at det netop var i denne Periode, at Opdyrkningen af St. Croix fandt Sted. For de allersidste Aars Vedkommende skyldes den særlig stærke Stigning Danmarks gunstige Stilling som neutral i Stormagtskrigene.

Som Følge af Opdyrkningen af St. Croix og den voksende Sukkerproduktion virkede de merkantilistiske Handelsregler stadig mere hæmmende, og i 1764 gik Regeringen med til at erklære St. Thomas og St. Jan for Frihavne, d. v. s. Handelen mellem disse Steder og de øvrige europæiske Kolonier i Amerika blev givet fri, og 1767 frigaves Handelen mellem disse Øer og Europa. Derimod var Handelen paa St. Croix ifl. Frd. af 1764 stadig baseret paa Frd. af 1755, dog med den Tilføjelse, at den hidtidige Handel med Nordamerika kunde opretholdes, naar Halvdelen af de indførte Varer blev betalt i Sukker. Det havde den Konsekvens, at Handel mellem St. Croix og St. Thomas normalt ikke maatte finde Sted. Fremmede Købmænd i Europa havde dog Ret til at købe Sukker i dansk Vestindien, men Handelen skulde foregaa over København. I 1768 blev det tilladt at udføre Sukker valgfrit, naar København havde faaet 13.000 Fade, saaledes at Planterne gennem en stor Produktion kunde blive i Stand til at betale Renterne af de hollandske Laan.

E. Holm¹⁾ giver efter de københavnske Toldbøger en Oversigt over Udførslen fra Vestindien til København, og Tallene er yder-

¹⁾ E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, III, 2. Halvbind, S. 236 ff. København 1897—98.

ligere suppleret af Toldinspektør *Hermann Andersen*¹⁾. Af disse Undersøgelser fremgaar, at der i 1760'erne aarligt kom mellem 23 og 32 Skibe fra Vestindien med Sukker og Rom. Den indførte Sukkermængde varierede i disse Aar mellem 10.167 og 14.154 Fade.

For at fremme Handelen paa St. Thomas og St. Jan og særlig Charlotte Amalies Betydning som et Knudepunkt for Handelen med de fremmede Øer tog Staten 1778 Initiativet til Dannelsen af et nyt vestindisk Kompagni, der for en Del skulde ledes af Embedsmænd, og som i sin Octroy fik en Række Begunstigelser baade paa Vestindien og i Monarkiets europæiske Dele (saaledes Ret til Toldindtægterne paa Kaffe og dermed en Art Monopol). Dette Kompagni, der i nogle Aar opnaaede fantastiske Fortjenester (særlig paa Statskassens Bekostning i Kraft af sine Privilegier) fik en kort Levetid; det blev overtaget af Kongen 1785 og kom ikke til at faa nogen varig Betydning for de dansk-vestindiske Kolonier.

Under de noget friere Regler gik det tilbage for Handelen med København, og dette foranledigede Klage fra Grosserer Societetet, hvorefter det i 1777 blev bestemt, at Handel mellem de dansk-vestindiske Øer og Europa kun maatte ske til og fra det dansk-norske Monarki og kun med indenlandske Skibe (for St. Croix Vedkommende gjaldt yderligere den Indskrænkning, at Varerne derfra kun maatte føres til København (evt. til Altona, Slesvig, Flensborg og Norge)). Disse indskrænkende Bestemmelser ophævedes for St. Thomas' Vedkommende efter faa Aars Forløb (1782), for St. Croix først 1833.

For det følgende Tidsrum kan man faa en Oversigt over Handelen gennem Toldregnskaberne; vi skal som typisk for den gode Periode gengive en Tabel fra Toldregnskabet for Christianssted 1781 (Handelen paa St. Croix foregik bortset fra Smugleriet kun over Christianssted og Frederikssted, og heraf havde førstnævnte som Havn for de største Sukkerdistrikter størst Betydning).

Tabel 30. *Handelsomsætning for Christianssted 1781.*

	Indførsel	Udførsel
	Rdl. v. C.	Rdl. v. C.
Det danske Monarki	410.600	1.113.134
Guinea og Madeira	276.238	—
Nordamerika	224.822	113.991
Det øvrige Amerika	449.942	539.974
	1.361.602	1.767.099

¹⁾ *Hermann Andersen*: Danmarks Kolonier, i Maanedskrift for Toldvæsen. Januar—Maj 1917 (S. 41). København.

Tabel 31. *Christianssteds Handelsomsætning i 1780'erne.*

	Indførsel	Udførsel	Udførselsoverskud
1781.....	1.361.602	1.767.099	405.497 Rdl. v. C.
1782.....	1.730.685	1.798.718	68.033 » »
1783.....	1.045.014	1.145.911	100.897 » »
1784.....	660.385	969.455	309.070 » »
1789.....	873.013	774.015	÷ 98.998 » »
1790.....	790.049	1.041.508	251.459 » »

Udførselsoverskud for disse 6 Aar tils... 1.035.958 Rdl. v. C.

Tallene (der særlig for Udførselens Vedkommende maa betragtes som Minimum, idet Smugleriet ifølge Forholdenes Natur ikke kan være medregnet) viser en betydelig Overskudsudførsel fra Øerne, og dette gentager sig for en længere Aarrække; for at belyse dette bringer vi Tabel 31, der viser Indførsel, Udførsel og Overskudsudførsel fra Christianssted Tolddistrikt i nogle Aar.

For de øvrige Aar findes ikke Oplysning om Importens og Eksportens Værdi, kun om dens Mængde; men det maa antages, at Importens Værdi i de følgende Aar ikke er steget i samme Grad, som Eksportens Værdi steg som Følge af de stærkt stigende Sukkerpriser.

Forklaringen paa denne store Overskudsudførsel, uden at der fandt nogen væsentlig Kapitaldannelse Sted paa St. Croix, maa utvivlsomt foruden Rentebetalingerne være de mange, særlig engelske, Plantere, der i disse Aar foretog bekostelige Rejser i Amerika og Europa eller solgte deres Plantager og tog deres Kapital med til Europa.

Af Oversigten over Handelsomsætningen 1781 fremgaar, at der var Indførselsoverskud fra Guineakysten og Udførselsoverskud til Danmark, medens Samhandelen med Amerika var mere lige. Af Interesse er de Oplysninger som bl. a. *J. P. Nissen*¹⁾ giver om Samhandelen med de spanske Kolonier, idet han S. 9 og S. 62 bemærker, at Spanierne ofte køber Varer i dansk Vestindien, men sælger mindre og betaler kontant, saaledes at en Mængde spanske Mønter paa den Tid kommer i Omløb paa Øerne. *Nissen* er som Storimportør meget glad ved denne »frie Valuta«.

Desværre er Toldbøgerne fra Frederikssted paa St. Croix og Charlotte Amalie paa St. Thomas ført paa en saadan Maade, at det ikke har været praktisk muligt at udarbejde tilsvarende Oversigter for de to Havne. Det synes at fremgaa af Materialet, at Omsæt-

¹⁾ Se Fodnote Side 142.

Tabel 32.

Eksport over Christianssted 1781.

Udgaaende	(Beløb i Rigsdaler vestindisk Courant)			
	til Kbhvn. samt Sukkerraffi- naderierne i Danmark, Norge og Hertugd. Slesvig	til Nord- amerika og Bermuda- øerne	til det øvrige Amerika (omliggende Øer og Fastlande)	Til- sammen
Raa { prod.p.St.Croix*)	756.158	2.216	9.579	767.953
Sukker { Transit**)	114.964	—	4.082	119.046
Rom	54.887	87.749	44.059	186.695
Bomuld	14.244	60	5.886	20.190
Tobak	52.362	—	109.744	162.106
Kaffebønner	71.329	—	—	71.329
Negre	—	—	152.938	152.938
Vine	2.211	1.350	10.300	13.861
Andre Varer	46.979	22.616	203.386	272.981
Samlet Eksport	1.113.134	113.991	539.974	1.767.099

*) Ialt 15,4 Mill. Pund, hvoraf 15,2 Mill. Pund gik til Danmark-Norge.

**) Deraf for 8.469 Rdl. fra »egne Øer«, d. v. som Regel sige St. Jan.

ningen over Frederikssted har været af lignende Art som over Christianssted, men i det hele af noget mindre Omfang. Handelen over Charlotte Amalie voksede under de friere Handelsbetingelser hurtigt til at være af større Omfang end over de to Havne paa St. Croix, men denne Handel var overvejende Transit og har derfor mindre Betydning for den foreliggende Undersøgelse.

Det er muligt at give et Billede af Udenrigshandelen fra St. Croix gennem en Analyse af Eksport og Import over Christianssted 1781¹⁾ (jfr. Tabellerne 32 og 33), et af de af Krigskonjunkturerne paavirkede Aar, der omtrentligt viser den maksimale Handelsomsætning.

Til Tabellen over Eksporten maa knyttes den Bemærkning, at af de nævnte Varer produceredes kun Sukker, Rom og Bomuld paa St. Croix. De øvrige nævnte Varegrupper er ganske overvejende Transitvarer; det kan for Eksempel bemærkes, at de Negre, der kom fra Guineakysten eller omliggende Øer, og som ikke kunde afsættes paa Øerne, blev udført igen, væsentlig til de andre Øer. Antager man endvidere, at den overvejende Del af Gruppen »Andre Varer« (der for en stor Del var Genudførsel af overskydende

¹⁾ Udarbejdet paa Grundlag af: Alphabetisk Extract over de ved Christianssteds Toldsted paa St. Croix Ind- og Udgaaende Wahre pro Anno 1781 (Rigsarkivet).

Fødevarer o. l. fra Danmark), ligeledes er Transit, kan vi, da vi ved, at Transitten af Rom kun havde en Værdi af 1.650 Rd. og Transitten af Bomuld en Værdi af 5.885 Rd., beregne, at Sukkerplantagernes Andel i Specialeksportens Værdi var ca. 98 %.

Eksporten gik for to Trediedele Vedkommende til Danmark (hovedsagelig Sukker), medens største Delen af Resten gik til de omliggende Øer; til de Forenede Stater gik der kun ca. 7 % (overvejende Rom), men denne Eksport er steget en Del i de følgende Aar, da denne Stat kom ind i meget hastig økonomisk Udvikling.

Ved Udarbejdelsen af den specificerede Tabel over Importen (Tabel 33) er en Række Grupper fra Grundmaterialet slaaet sammen, og der kan herved være fremkommet smaa Unøjagtigheder. Naar der f. Eks. sondres mellem Metalrekvisitter til Sukkerproduktionen og Isenkramvarer til Køkkenbrug, har det været nødvendigt at anvende et vist Skøn med Hensyn til nogle af Underposternes Fordeling. De herved mulige Fejl har dog næppe Betydning for det samlede Billede, som Tabellen giver.

Tabellen er opstillet saaledes, at man først har nævnt Transitvarer, derefter Produktionsmidler (herunder Fødevarer til Slaverne) og endelig Luksusvarer for den hvide Befolkning. Grænsen mellem Grupperne er flydende, og der findes enkelte Poster, der baade kan henregnes til den ene og den anden Gruppe.

Af Fordelingen mellem Landene fremgaar, at Danmark først og fremmest yder Levnedsmiddelforsyning, Luksusvarer og Metalvarer til Kogierne. Guineakysten har kun een egentlig Eksportvare: Slaver (Posten andre Varer falder her udelukkende paa Elfenben og Indigo og er kun $\frac{1}{2}$ % af Negerekseportens Værdi). Fra Nordamerika er Hovedposterne Tobak, Tømmer og Korn; heraf er Tobakken til Transit, mens Tømmeret, som ikke kunde bære en oversøisk Transport fra Europa, er anvendt til Plantagernes (og Byernes) Bygninger. Fra det øvrige Amerika (den spanske Del af Fastlandet og de omliggende Øer) kom hovedsagelig Transitartikler saasom Sukker, Kaffe og Kakao samt en Del Bygningsmateriale og Husdyr. Denne Transit er i Hovedsagen ophørt med Krigskonjunkturerne. F. Eks. kan det nævnes, at Frankrig fra 1783 kun tillod Udførsel af Kaffe fra dets vestindiske Besiddelser til Moderlandet.

Mens Handelen over Frederikssted utvivlsomt giver samme Billede, var Handelen over Charlotte Amalie mindre præget af de Svingninger i Sukkerproduktionen, som Regnen fremkaldte, og

mere præget af Verdenskonjunkturernes Svingninger, og disse var under den nordamerikanske Frihedskrig stærkt opadgaaende¹⁾.

Den vestindiske Handels Betydning for København i disse Aar er fremhævet af *Schovelin* (Bd. I, S. 232 ff. og Bd. II, S. 244 ff.). Af dennes Tabel (Bd. I, S. 232) over Eksporten fra København (hvis Tal dog er blevet draget i Tvivl) ses den meget store Betydning, de vestindiske Øer har haft for den københavnske Handel i disse Aar. *Schovelin* giver endvidere Oplysninger om, hvilke vestindiske Varer, der eksporteredes fra København, hvoraf det ses, at Sukker og Kaffe var dominerende. Det maa dog atter erindres, at disse Aar ikke kan betragtes som typiske for hele Tiden; de var præget af de store Krige mellem England og Frankrig og afløstes af en Depression og stor københavnsk Krise i de følgende Aar, hvor det Kgl. Octroyerede Vestindiske Kompagni blev overtaget af Staten, og hvor den vestindiske Handels Betydning aftager.

Efter Fredsslutningen 1783 ophørte de ekstraordinære Konjunkturer, men dog kun for en kortere Periode, idet nye Krige skabte nye økonomiske Begunstigelser for de danske Øer. I 1790'erne havde man atter ekstraordinært gunstige Forhold. Under denne nye Periode synes der at være sket en Ændring i Handelsbetingelserne i Retning af større Frihed for Plantagerne til at forlange Verdensmarkedets Priser, saaledes at Konjunkturerne i 1790'erne kom Øens egne Plantere til Gode. (Det er omtalt i Afsnittet om Rentabiliteten, at Sukkerprisen f. o. b. St. Croix steg til det tredobbelte).

Disse Priser maa have bevirket, at Planterne havde meget store Indtægter, og disse blev for en stor Del brugt af Plantageejerne til en meget luksuriøs Livsførelse. (Dette er skildret meget indgaaende af *West*²⁾), der som Lærer for Plantageejernes Børn havde Adgang til at lære Livet i de Kredse nærmere at kende).

Ogsaa *Bergsøe* omtaler disse Tider og nævner S. 676, at Plantageejernes Luksus i disse Aar »overgaar al Forestilling«. Han henviser i en Note til, at de mange Retssager fra denne Periode giver Udtryk for Levevilkaarene under den ekstraordinære Konjunktur.

¹⁾ Ved det andet vestindiske Kompagnis Oprettelse blev Toldindtægterne paa St. Thomas forpagtet til det af Staten (Finansminister *Schimmelmann* var samtidig Direktør for Kompagniet) for 16.000 Rdl. v. C. om Aaret; men de var, naar Transithandelen medregnedes, faktisk 10—20 Gange saa store i Aarene omkring 1781.

²⁾ se Noten S. 108.

Tabel 33.

Import til Christianssted i 1781.

Indgaaende	(Beløb i Rigsdaler vestindisk Courant)				
	fra Danm., Norge og Hertugd. Slesvig	fra Guinea og Madeira	fra Nord- amerika og Bermuda- øerne	fra det øvr. Amerika (omligg- øer og Fastlandet)	Til- sammen
Raa Sukker.....	—	—	—	142.968	142.968
Rom	—	—	—	7.496	7.496
Bomuld	—	—	—	5.677	5.677
Tobak	556	—	133.901	49.135	183.592
Kaffebønner	—	—	—	78.363	78.363
Kakaobønner.....	—	—	—	8.345	8.345
Negre	—	243.650	500	36.805	280.955
Hornkvæg, Muldyr, Heste....	—	—	—	22.560	22.560
Bygningstømmer, Tagspaaner, Tøndestaver m. m.....	16.228	—	52.658	35.046	103.932
Metalrekvisitter til Værkerne og Sukkeravlen iøvr. (Koge- kar, Jernbaand, Søm, Kap- knive m. m.).....	6.569	—	—	4.035	10.604
Isenkramvarer t. Køkkenbrug.	2.323	—	—	—	2.323
Lærred, Drejl, Sejldug	30.163	—	—	—	30.163
Klæde (særlig Osnabrugh) ...	75.321	—	—	—	75.321
Forsk. Hvidevarer, Duge, Tør- klæder	18.164	—	—	—	18.164
Korn, Mel, Brød og Gryn (særlig Hvedemel).....	70.527	—	18.919	10.396	99.842
Ærter og Hestebønner.....	12.439	—	88	604	13.131
Fisk (særlig saltede Sild)....	18.513	—	4.928	1.953	25.394
Flæsk og Kød	38.534	—	338	11.288	50.160
Smør	8.876	—	120	3.162	12.158
Raffineret Sukker (hvidt)	1.520	—	—	—	1.520
Vine (særl. Madeira og franske Vine)*)	11.487	31.360	—	2.400	45.247
Brøndevin, Genever, Øl.....	5.222	—	—	—	5.552
The	6.095	—	—	—	6.095
Andre Varer**)	87.763	1.228	13.370	29.709	132.070
Samlet Import.....	410.600	276.238	224.822	449.942	1.361.602

*) Delvis til Transit, smlgn. Tabel 32.

**) Udgores for en stor Del af Forbrugsvarer til den hvide Befolkning.

Oplysninger om Udførslen er givet i Tabel 34, der bl. a. viser Sukkerets helt dominerende Rolle og Bomuldsdyrkningens Tilbagegang.

Tabel 34. *St. Croix-Produkter eksporteret fra St. Croix 1777—1807.*

Gennemsnit for Aarene	Sukker 1000 lbs. netto	Rom 100 gall. netto	Bomuld 1000 lbs. netto
1777—80.....	17.608	765	93
1781—85.....	19.204	838	42
1786—90.....	16.739	1.528	61
1791—95.....	15.555	747	79
1796—1800.....	15.725	786	38
1802—07*).....	29.099	1.489	11

Anm.: Tabellen er opstillet paa Grundlag af Tal for de enkelte Aar fra Agricultural Reporter 1864, Nr. 3, S. 7—8.

*) For Aaret 1801, da Øerne var besat af Englænderne, haves ingen Oplysninger.

Uden at være i Besiddelse af handelsstatistiske Oplysninger om Indførslen i disse Aar kan man antage, at denne har været præget af Luksusgenstande, foruden af den forcerede Negertilførsel. Det er saaledes af Interesse at erindre om, at Planterne trods deres store Indtægter opnaaede betydelige Laan hos Staten til at finansiere Importen af Negerslaver, og der har efter alt at dømme ikke været mange Ejere, der har benyttet de store Indtægter til Afbetaling af det Laan hos Staten, som var stiftet kort før for at frigøre Planterne for Afhængigheden af Amsterdams Pengemarked.

Det manglede ikke paa Advarsler overfor denne Nyden af Højkonjunkturerne. Vi erindrer om de tidligere omtalte anonyme Forfattere¹⁾, der begge fremhævede, at de gode Tider var Krigskonjunkturer, som ikke kunde forventes at vare, men disse Advarsler blev der ikke taget Hensyn til.

Heller ikke direkte politiske Advarsler har det skortet paa. Forbindelsen med København blev stedse vanskeligere, og det dansk-norske Monarki kunde ikke yde de fjerne Øer effektiv militær Hjælp.

Allerede før Englændernes Besættelse af Øerne i 1807²⁾ var Forholdene vanskeliggjort (se om denne Tid ogsaa Afsnittet om Rentabilitet, S. 145), idet mange Skibe under de store Krige i Begyndelsen af Aarhundredet blev taget af Kapere; hertil kom, at Englænderne krævede store Bidrag for at skaffe Skibene den Beskyttelse, som man ikke længere var i Stand til at yde fra dansk Side. Da Besættelsen var sket, ændredes Handelsforbindelserne fuldstændigt, idet Englænderne forbød enhver Handel med Nationer, de var i Krig med (herunder Danmark). Fra de Forenede Staters Side

¹⁾ Se Noterne S. 91 og 128. Det vides ikke, om det er samme Forfatter eller to forskellige.

²⁾ Ogsaa fra April 1801 til Februar 1802 var Øerne under engelsk Besættelse.

blev der lagt Embargo (Forbud mod Handel) overfor de besatte danske Øer, og en stor Del af den Handel, der tidligere var foregaaet mellem St. Thomas og U. S. A., gik nu over til St. Bartholomæo, der tilhørte Hollænderne (jfr. nærmere *Nissen* S. 82), idet denne Havn ogsaa var Frihavn. Paa de danske Øer var man i Hovedsagen henvist til Handel med England, og dette Land aftog ogsaa Sukkerekporten og leverede Øerne Forbrugsvarer i Stedet. Prisrelationerne forskød sig imidlertid til Øernes Ugunst, idet Sukkerpriserne længe holdt sig lavt, men Priserne paa Øernes Importvarer steg betydeligt. Selv om Øerne i den engelske Periode naaede maksimal Sukkerproduktion (1812), var Perioden som Helhed dog ikke Øernes bedste.

Ved Øernes Tilbagegivelse i 1815 og den almindelige Fredstilstand blomstrede Handelen atter op, og dette kom særlig St. Thomas, der nu atter var Frihavn, til Gode. I nogle Aar omkring 1820 led Handelen paa St. Thomas dog noget under Oprørene i det spanske Sydamerika, idet disse Omraaders Leveringsdygtighed og Købekraft aftog samtidig med, at Sørøverplagen tiltog. Efter at disse Krige var ophørt, blomstrede Handelen atter op. St. Thomas blev i en Periode et Centrum for den vestindiske Handel. Men nogen Gentagelse af de gyldne Handelstider i det 18. Aarhundredes Slutning var der ikke Tale om (jfr. *Nissens* Sammenligning mellem 1797 og 1837, S. 193—200); og bl. a. Portorico var ogsaa handelsmæssigt blevet en alvorlig Konkurrent. Det var væsentlig udenlandske (flest engelske, franske og tyske) Handelsfirmaer, der dominerede; *Westergaard* oplyser S. 252, at i 1839 var af de 41 større Handelsfirmaer paa St. Thomas kun 3 danske. Dr. *Rolf Berger*¹⁾ opstiller (S. 116) en Tabel over den anløbne Tonnage, hvoraf nedenstaaende Tal er udvalgt, og anfører, at først fra 1830 var den anløbne Tonnage til Hamborg større end til St. Thomas.

Ved denne Besejling havde København aftagende Betydning, idet Afsætningen baade i Danmark og Østersølandene som Følge af Krigene var blevet vanskeligere; man kunde derfor daarligt sælge Luksusartiklen Sukker og de andre vestindiske Produkter til Priser, som svarede til, hvad der tidligere var opnaaet, og der var ikke i Danmark Eksportvarer, som man under friere Forhold i større Udstrækning efterspurgte paa Øerne. Vi ser dette af Tabel 36, der viser den indgaaede Tonnage paa St. Thomas fordelt efter Lande (efter *Bergsøe*).

¹⁾ Se Noten S. 65.

Tabel 35. *Anløben Tonnage paa St. Thomas 1819—1914.*

Aar	Antal Skibe*)	Tonnage*)
1819.....	2.358	157.003
1821—30**).....	gnstl. 2.809	177.444
1850**).....	2.196	235.843
1867.....	1.874	543.330
1875.....	2.312	768.800
1907.....	444	710.500
1910—14.....	gnstl. 435	884.000

*) Det første Dampskib anløb St. Thomas 1823. 1867 var den anløbne Dampskibstonnage 300.000 t, 1910—14 gnstl. 840.000 t.

**) ekskl. Dampskibe (1851: 91).

For St. Croix' Vedkommende var Sukkerhandelen stadig dominerende indenfor Eksporten. Denne støttedes fra Moderlandet ved, at der 1818 paalagdes en Differentialtold paa alt ikke dansk-vest-indisk Sukker. Den aarlige Sukkerproduktion svingede som tidligere omtalt med Høst og Regnmængde, men Langtidstendensen var noget nedadgaaende. Vi har paa Grundlag af *Bergsøe* (der S. 677 angiver, at Tallene er hentet fra flere Kilder, hvis Angivelser kun tilnærmelsesvis stemmer overens)¹⁾ udarbejdet Tabel 37, som viser Sukkerudførslen fra St. Croix til Moderlandet og fremmede Steder opgjort i femaarige Perioder; dog er der valgt en Skillelinie ved 1833, hvor Handelen paa St. Croix bliver givet fri. Mængderne er opgjort i Pund, men man ved ikke, om det drejer sig om danske eller engelske Pund (angivet som £).

Den samlede Eksport viser en Tilbagegang i Overensstemmelse med Konjunkturudviklingen; de laveste Tal naas i Aarene omkring Slavefrigørelsen, hvor Eksporten er under Halvdelen af Eks-

Tabel 36. *Anløben Tonnage paa St. Thomas 1821—40 fordelt efter Lande.*

	1821—30		1831—40	
	Tonnage	%	Tonnage	%
U. S. A.....	62.842	35,4	56.651	35,1
Danmark	38.860	21,9	22.591	14,0
England	36.938	20,8	28.769	17,8
Frankrig	19.448	11,0	17.274	10,7
Spanien	1.482*)	0,8*)	14.724	9,1
Andre Lande	17.874	10,1	21.399	13,3
Ialt....	177.444	100,0	161.408	100,0

*) Dette meget lave Tal hænger rimeligvis sammen med de sydamerikanske Frihedskrige i disse Aar.

¹⁾ Smlgn. Tabellen i Agricultural Reporter Oktober 1851, S. 4.

Tabel 37. *Sukkerekporten fra St. Croix i 1000 Pund. 1802—51.*

Gennemsnit af Aarene	til Danmark		til Udlandet		ialt
	Mængde	%	Mængde	%	Mængde
1802—07	27.488	84,7	4.972	15,3	32.460
1808—15	0	0	?	100,0	?
1816—20	23.006	79,7	5.867	20,3	28.873
1821—25	11.834	60,0	7.889	40,0	19.723
1826—32	13.764	53,7	11.853	46,3	25.617
1833—37	7.483	40,0	11.220	60,0	18.703
1838—42	8.801	43,9	11.230	56,1	20.031
1843—47	14.138	64,2	7.902	35,8	22.040
1848—51	11.272	70,8	4.641	29,2	15.913

porten 1802—07. Ved Fordelingen mellem Eksport til Danmark og til andre Lande ses en tydelig Ændring fra 1833, da det blev tilladt frit at udføre Sukker fra St. Croix. I den første Periode gaar Eksporten til Danmark jævnt nedad baade absolut og relativt, mens Eksporten til andre Lande stiger baade absolut og relativt. Vendepunktet er Aarene 1833—37, hvor Eksporten til Danmark kun var 40 % mod 60 % til andre Lande. Fra denne Tid bliver Eksporten til andre Lande aabenbart vanskeligere (de mange Beskyttelsesforanstaltninger særlig for Roesukkeret), idet den danske Andel nu stiger baade absolut og relativt, saaledes at Eksporten til Danmark 1848—51 udgør 70,8 % af den totale Eksportmængde.

St. Croix' næst vigtigste Eksportartikel var Rom. Oplysninger herom er ligeledes hentet hos *Bergsøe* (S. 688) og gengivet i Tabel 38.

Af Oversigten fremgaar, at omkring 1800 eksporteredes Størstedelen af Rommen til Udlandet, og det var særlig til de Forenede Stater. Efterhaanden blev denne Eksport mindre, idet de Forenede Stater vanskeliggjorde Eksporten gennem en høj Romtold i

Tabel 38. *Romekporten fra St. Croix i 100 Gallons 1798—1850.*

Gennemsnit af Aarene	til Danmark		til Udlandet		ialt
	Mængde	%	Mængde	%	Mængde
1798—1807*)	1.901	19	8.238	81	10.139
1808—1814	?	0	?	100	?
1815—1824	2.240	20	8.967	80	11.207
1825—1833	2.865	25	8.503	75	11.368
1834—1838	4.326	43	5.828	57	10.154
1839—1845	4.385	48	4.771	52	9.156
1846—1850	4.764	63	2.748	37	7.512

*) 1801 dog undtaget; hele Eksporten gik under Besættelsen til britiske Omraader, og Tal herfor foreligger ikke.

1830'erne. Dette fik Konsekvenser i to Retninger, dels blev Eksporten til Danmark betydelig forøget, og dels gik man paa St. Croix over til at eksportere Melassen direkte til U. S. A., saaledes at man undgik Tolden ved at lade dette Land fremstille Rommen. (Da der ved Sukker- og Romproduktionen er Tale om forenet Produktion, saaledes at der samtidig kan fremstilles 1 Mill. Pd. Sukker og 50 à 60.000 Gallons Rom (eller tilsvarende Melasse), maa Produktionen af Rom og af Melasse i de enkelte Aar foruden (med uforandret Teknik) at staa i direkte Forhold til Sukkerproduktionen staa i omvendt Forhold til hinanden; for Tiaaret 1841—50 opgiver *Bergsøe* (S. 657) den aarlige Melasseeksport til 371.000 Gallons).

I de følgende Aartier fortsattes den nedadgaaende Udvikling for Øernes Sukkeravl, og Eksporten stagnerede tilsvarende; det var mest forskellige Landes og da særlig de Forenede Staters Toldpolitik, der betød en Forringelse af Handelen.

For Aarene omkring 1860 findes i *Agricultural Reporter*, Dec. 1864, S. 8, en Oversigt over Eksporten af Sukker, Rom og Melasse, der viser, at som oftest over 90 % af Sukkereksporten i denne Tid gik til Danmark. Af Romeksporten gik ogsaa en Del til Danmark, men over Halvdelen gik til amerikanske Lande, mest til U. S. A., hvortil den i Aarene 1859—61 udførtes som Rom, 1862—63 (efter en ny, stærkt protektionistisk Toldlov i U. S. A.) overvejende som Melasse.

Karakteristisk er det, at Ingeniør *Wulff* i 1874 bemærker, at man paa Øerne er interesseret i at fremstille den mørkeste Sukkerkvalitet, da denne kommer ind i de Forenede Stater til den laveste Toldsats. Han oplyser som Eksempel, at Produktionsprisen paa St. Croix var betydeligt lavere end paa Martinique, men Rentabiliteten paa den danske Ø var alligevel ringere, fordi Differencen i Salgspriserne for de forskellige Kvaliteter var endnu større.

Fra den sidste Halvdel af Aarhundredet foreligger der udførlige Oplysninger for Tiden 1884—94 i den officielle Statistik¹⁾. Mens Udførslen er stærkt svingende med Sukkerhøstens Mængde, er Indførslen mere konstant, dækkende Øens Behov af Forbrugsvarer. I et enkelt særlig godt Aar er Udførslen større end Indførslen, men i de andre 9 Aar er det omvendte Tilfældet, saaledes at Tiaaret i Gennemsnit viser en Indførselsværdi af 740.700, en Udførselsværdi paa 606.100 og et Indførselsoverskud paa 134.600 vestind. Dollars²⁾,

¹⁾ Statistiske Meddelelser III Række, 18. Bd., 1. Hefte.

²⁾ 1 vest. Dollars = 5 Frcs. = 3,60 Kr.

Tabel 39.

Eksporten fra St. Croix af Sukker, Rom og Melasse 1862—1900.

Aar	Aarligt Gennemsnit		
	Sukker 1000 lbs.	Rom 100 gallons	Melasse 100 gallons
1862—1870.....	14.477	3.104	5.032
1871—1880.....	12.911	1.775	4.684
1881—1890.....	21.471	1.220	2.974
1891—1900.....	21.402	778	1.150

saaledes at Udførslen kun andrager 81,9 % af Indførslen. I Tabel 39 er vist nogle Gennemsnitstal for Eksporten af Hovedvarerne Sukker, Rom og Melasse.

Vi ser af Tabellen, at der har været Nedgang i Sukkerekporten indtil Fællessukkerkogeriets Oprettelse. Derefter er der en betydelig Stigning, der dog ikke fortsættes i Aarhundredets sidste Tiaar. For Rom- og Melasseeksporten har der gennem hele Perioden været Nedgang, idet Affaldet fra Fællessukkerkogeriet ikke er saa vel-egnet til Romproduktion som Affaldet fra de smaa Sukkermøller.

Undersøger vi Eksporten fra St. Croix fordelt efter Lande, faas Tabel 40.

Tabel 40. *Eksporten fra St. Croix 1884/85—1893/94 fordelt efter Lande.*

	Gennemsnit 1884/85—1893/94	
	1000 vest. Dollars	%
Øvrige danske Vestindien	23	3,7
Danmark	62	10,2
Udlandet	522	86,1
	607	100,0

Den væsentligste Eksportartikel var stadig Sukkeret, og man har for Slutningen af ovennævnte Periode (1890/91—93/94) Oplysning om Sukkereksporthens Fordeling, hvoraf fremgaar, at Sukkerekporten fordeltes med 1,49 % til det øvrige danske Vestindien, 9,10 % til Danmark og 89,41 % til Udlandet. Af de 89,41 % var de 66,25 % til U. S. A. og 23,16 % til det øvrige Udland.

De Forenede Staters afgørende Betydning for Øerne fremgaar ogsaa af Indførselsstatistikken. I Aarene 1890/91—93/94 kom følgende Procentdele af Indførslen til St. Croix fra U. S. A.: 63,4 % af Gruppen Madvarer af Dyr, 77,2 % af mineralske Raastoffer, 78 % af Trævarer, 78,8 % af Maskiner og 86,8 % af Kornvarer. Man kan altsaa heraf slutte, at for alle betydende Eksport- og Importartikler

Tabel 41. *Import til St. Thomas 1884/85—1893/94 fordelt paa Omraader.*

Totalindførsel pr. Aar gnsst. 1.307.000 vestind. Doll.....	100,00 %
Deraf fra det øvrige danske Vestindien	2,20 %
fra Danmark	2,91 %
» de Forenede Stater	26,99 %
» andre Lande	67,90 %

spillede de Forenede Stater en afgørende Rolle for St. Croix' Handel.

Det er iøvrigt af Interesse at bemærke, at St. Croix, der et Aarhundrede tidligere havde en meget betydelig Transithandel med vestindiske Produkter, nu næsten ingen Transit havde. I Aarene 1884/85—1889/90 havde den aarlige Genudførsel af indførte Produkter en Værdi af 3.275 vestind. Doll. eller 0,54 % af Øens Total-eksport. For Aarene 1890/91—1893/94 er de tilsvarende Tal 4.426 v. D. og 0,73 %.

For St. Thomas' Vedkommende foreligger der ikke statistiske Oplysninger om Udførslen. Derimod har vi i Tabel 41 gengivet nogle Oplysninger om Indførslen, som viser, at Danmarks relative Betydning er meget lille. De Forenede Staters Betydning er heller ikke saa stor som for St. Croix, idet St. Thomas' Havn stadig havde nogen Betydning for Transithandelen mellem de vestindiske Øer.

Nedgangen i Handelen fortsattes ogsaa i de følgende Aar, og i Tabel 42 er nogle Oplysninger¹⁾ fra St. Croix i Tiaaret 1904—05 til 1913—14 samlet.

Indførslen er ikke gaaet væsentlig tilbage i Tiaaret; det maa antages, at den i Hovedsagen omfatter de allernødvendigste Ernæ-

Tabel 42.

Import og Eksport fra St. Croix i 1000 vestind. Doll. 1904/05—1913/14.

	Indførsel	Udførsel	Indførselsoverskud
1904—05.....	886	488	398
1905—06.....	809	220	589
1906—07.....	724	408	316
1907—08.....	825	446	379
1908—09.....	662	266	396
1909—10.....	401	487	÷ 86
1910—11.....	643	563	80
1911—12.....	754	606	148
1912—13.....	695	292	403
1913—14.....	758	343	415
I Gennemsnit....	715,7	411,9	303,8

¹⁾ Uddraget af de Statistiske Aarbøger, idet 1 vestind. Doll. = 5 Frcs.

Tabel 43. *Indførsel til Danmark af Sukker, polariserende under 98, fra Dansk Vestindien 1907—14.*

1907.....	0 kg	1911.....	141.100 kg
1908.....	0 »	1912.....	110.300 »
1909.....	96.200 »	1913.....	113.400 »
1910.....	362.200 »	1914.....	17.700 »

rings- og Beklædningsgenstande; Udførslen er derimod gaaet en Trediedel ned, saaledes at det aarlige Indførselsoverskud er dobbelt saa stort som i Tiaaret 1884/85—1893/94 (godt 300.000 mod 135.000 vest. Doll.), og Værdien af den samlede Udførsel androg 60,3 % af Værdien af den samlede Indførsel.

For at ophjælpe Handelen gav den danske Stat ved Toldreformen af 1908 Eksporten af Sukker fra Dansk Vestindien en væsentlig Lettelse. Dette førte til nogen Indførsel, hvorom Oplysninger findes i den danske Handelsstatistik. Vi har i Tabel 43 givet Tallene for langt den største Importartikel: Sukker polariserende under 98, og det kan hertil føjes, at der i 1912 var en mindre Indførsel under Positionen pulveriseret Sukker.

St. Thomas haabede i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede paa at faa nogen Betydning paa Grund af sin Beliggenhed paa Linien fra den engelske Kanal til Panamakanalen. Dette lykkedes imidlertid kun i ringe Grad, idet Mellemlandning var for kostbar for de store Skibe; men St. Thomas fik dog gennem disse Aar nogen Betydning som Bunkerkulstation.

Udviklingen af Handelen paa de danske Øer har i det væsentlige fulgt samme Linje som paa de øvrige smaa Antiller. Paa mange af disse ser man en Blomstring i Slutningen af det 18. Aarhundrede, hvor Sukkeret som en kostbar Luksusvare førtes til Moderlandet; den væsentlige Forskel i den ældre Tid er, at Danmark i højere Grad end de andre Kolonilande har været neutral og dermed kunnet udnytte Krigskonjunkturerne handelsmæssigt. I Løbet af det 19. Aarhundrede finder vi den samme Tilbagegang paa alle Øerne, idet Rørsukkeret i den gamle Teknik og med de europæiske Landes Toldbeskyttelse ikke kunde klare sig i Konkurrencen med Europas Roesukkerproducenter. Haardest gik denne Udvikling ud over de Øer, som tilhørte de mindre europæiske Lande, da disse kun kunde yde de vestindiske Plantere mindre Støtte og ikke frembød saa stort et Marked. Man forstaar derfor, at et stort Flertal paa de dansk-vestindiske Øer ønskede Tilknytning til de Forenede Stater, idet de derved troede at blive fri for den store Toldbyrde ved Eksporten til dette store og rige Marked.

XI. UDVIKLINGEN EFTER 1916

Ved Øernes Overdragelse til de Forenede Stater den 1. April 1917 ventede Befolkningen store Fordele ved at komme ind under det store blomstrende Toldomraade. Den første Skuffelse var imidlertid, at Øerne i toldmæssig Henseende ikke blev ligestillet med andre sukkerproducerende Omraader indenfor Staterne som Portorico, Hawaii og Philippinerne, idet der var Modstand herimod fra de store Sukkerproducenters Side. Den anden Skuffelse var, at St. Thomas Havn ikke fik den trafikale, transitmæssige Betydning, som Befolkningen havde ventet; først blev Havnen gjort til Krigshavn, og da dette ophørte, og Øerne fik civil Administration i 1931, blev der ikke gjort noget effektivt for at lede Trafiken i større Udstrækning via St. Thomas; de store Ruter gik nu som før uden om Øen, og heller ikke en større marinemæssig Anvendelse af Havnen under den anden Verdenskrig synes at have haft større Betydning for Øernes Liv.

Vil man undersøge Udviklingen lidt nærmere, er den vigtigste Kilde de aarlige Indberetninger til Washington fra Øernes Guvernører¹⁾. Af de foreliggende Beretninger er Rapporterne fra 1928, 1932 og 1936 værdifuldest for vort Formaal, da de indeholder et stort Antal Tabeller. For de øvrige Aar findes enkelte af Tallene spredt i Teksten i Rapporterne. Tallene i det følgende er dels fra disse Rapporter, dels fra U. S. A.'s officielle Statistik (Statistical Abstracts of the U. S.).

Det naturlige Udgangspunkt for en Belysning af den amerikanske Periode er Befolkningstallene. Vi kan her sammenligne Tællingerne 1917 og 1930, og vi gengiver Tallene derfra i Tabel 44²⁾.

Tilbagegangen andrager 4.039 Personer, hvoraf 3.488 paa St. Croix, 357 paa St. Thomas og 194 paa St. Jan. Denne Tilbagegang skyldes ganske overvejende Udvandring. Dette fremgaar af Tabel

¹⁾ Disse findes paa det kgl. Bibliotek fra Aarene 1928, 32, 33, 34, 36 og 38.

²⁾ Fordelingen mellem hvide og sorte er kun oplyst detaljeret for 1917:

	% hvide	% sorte	% blandede og andre
St. Croix	4,2	82,1	13,7
St. Thomas	12,7	64,7	22,6
St. Jan	0,4	71,9	27,7
Ialt....	7,4	74,9	17,7

men har derefter holdt sig omtrentlig uforandret (naar der ses bort fra Krigsflaademandskabet paa de ved St. Thomas stationerede Krigsskibe).

Tabel 44. *Befolkningen paa Øerne 1917 og 1930.*

	1917	1930
St. Croix	14.901	11.413
St. Thomas	10.191	9.834
St. Jan	959	765
Ialt....	26.051	22.012

45, der viser Fødselshyppighed og Dødelighed paa Øerne i nogle Aar under det amerikanske Styre.

Der er saaledes en meget betydelig Nedgang i Dødeligheden, og dette maa antagelig skyldes det meget omfattende sundhedsmæssige Arbejde, der uden Hensyn til Omkostningerne er sat i Gang.

Tabel 45. *Fødselshyppighed og Dødelighed 1916—1934.*

	Fødselshyppighed ‰	Dødelighed ‰
1916.....	26,9	29,0
1918.....	26,1	28,4
1920.....	29,9	25,0
1922.....	28,0	25,3
1924.....	25,4	23,1
1926.....	23,5	19,1
1928.....	21,7	25,1
1930.....	26,9	22,0
1932.....	25,1	20,6
1934.....	29,8	19,0

Øernes almindelige økonomiske Stilling kan belyses af Handelen mellem Øerne og andre Steder, og denne er oplyst i Tabel 46. Langt Størstedelen af saavel Indførsel som Udførsel udgøres af Handelen med U. S. A.

Tabel 46. *Øernes Udenrigshandel 1918—35.*

Aar, der slutter 30. Juni	Indførsel	Udførsel*)
1918.....	\$ 1.892.429	\$ 1.249.346
1920.....	\$ 2.923.660	\$ 3.293.131
1922.....	\$ 2.277.662	\$ 870.407
1924.....	\$ 2.070.358	\$ 400.152
1926.....	\$ 2.531.404	\$ 1.119.706
1928.....	\$ 2.917.165	\$ 1.241.092
1930.....	\$ 2.312.465	\$ 794.386
1932.....	\$ 1.415.836	\$ 459.364
1935**)	\$ 2.503.027	\$ 553.842

*) Hovedsagelig Sukkerekспорт.

**) Kalenderaar.

Det fremgaar af Tabellen, at Øerne bortset fra den ekceptionelle Højkonjunktur for Sukker i 1920 har haft en meget større Indførsel end Udførsel; dette maa ses i Forbindelse med de store Arbejder, der blev sat i Gang af Regeringen i Washington, og de store sociale og humane Udgifter, som den amerikanske Regering paatog sig.

Denne store Indsats har imidlertid ikke medført nogen Udvikling af Landbruget, der særlig paa St. Croix havde afgørende Betydning. Til Belysning heraf gengiver vi i Tabel 47 nogle Oplysninger om Arealets Anvendelse.

Tabel 47. *Arealets Anvendelse paa St. Croix 1916—34.*

Aar	Sukker	Bomuld	Græsning	Acres *) med:	
				Uden Anvendelse	Samlet Areal
1914.....	11.898	1.439	33.423	4.067	51.427
1916.....	12.220	55	34.484	4.668	51.427
1918.....	12.718	182	33.973	4.554	51.427
1920.....	12.847	450	33.648	4.483	51.428
1922.....	9.662	—	37.258	4.508	51.428
1926.....	9.196	27	37.789	4.447	51.459
1928.....	9.148	—	37.950	4.337	51.435
1931.....	5.009	5	42.025	4.379	51.418
1932.....	4.686	5	42.351	4.379	51.421
1934.....	5.386	—	41.679	4.221	51.286

*) 1 acre = 1 gl. dansk-vestindisk Ager.

Bomuldsdyrkningen, der dog lagde Beslag paa ca. 3 % af Arealet i den sidste danske Tid, har nu mistet enhver Betydning. Sukkerarealets Tilbagegang er fortsat, uden at de høje Priser i Krigskonjunkturaarene 1917—20 har bevirket nogen nævneværdig Udvidelse af Arealet. I Tabel 48 gengives nogle Tal for Høstens Størrelse og Værdi.

Vi ser af Tabellen, at Høstmængden stadig er underkastet meget store Svingninger (som tidligere omtalt paa Grund af den varierende Regnmængde), og Værdien svinger endnu stærkere som Følge af samtidige Ændringer i Verdensmarkedets Priser. Dette Forhold er fortsat i de følgende Aar, idet det i Rapporten for 1938 (S. 1) er oplyst, at til Nedgangen i Sukkerhøstens Størrelse 1937—1938 paa ca. 7,7 Mill. lbs., d. v. s. paa 47 %, kom en Nedgang i Pris paa 20 %, saaledes at Sukkerudførselens Værdi paa det ene Aar faldt med godt 60 %. I det samme Aarti, hvor Sukkerprisen saaledes er faldet betydeligt, er Negerarbejdernes Timeløn p. Gr. a.

Tabel 48. Sukkerhøsten paa St. Croix 1917—38.

Aar, der slutter 30. Juni	Sukkerhøst 1000 lbs.	Værdi \$ 1000	Udbytte lbs. pr. acre***)
1900—16 gnsntl.	17.357	621	
1918.....	10.682	969	839,9
1920.....	26.658	4.087	2075,0
1922.....	12.690	550*)	1313,4
1924.....	4.770	191*)	
1926.....	12.686	942*)	1379,5
1928.....	22.550	1.008	2465,0
1931.....	3.574	118	713,5
1934.....	8.177	**)	1518,2
1937.....	16.422	**)	
1938.....	4.362	**)	

*) Tallene for 1922—26 repræsenterer Værdien af Eksporten. Den var i 1922 12.550.000 lbs., i 1924 2.932.000 lbs. og i 1926 22.456.000 lbs. De store Forskelle mellem Produktion og Eksport beror paa, at der regnes i Finansaar (1. Juli—30. Juni), og at ikke hele Høsten fra samme Foraar er blevet eksporteret inden 30. Juni.

**) Ikke oplyst. Prisen har gennem 30'erne holdt sig meget lavt, og i 1937 satte et nyt Prisfald ind (jvf. Teksten).

***) Det foreligger ikke oplyst, om de Arealopgivelser, ud fra hvilke Udbyttet her er beregnet, angiver samlet anvendt eller kun høstet Areal (se Fodnote S. 138).

Inddragning under den amerikanske Lønlovgivning steget betydeligt.

Disse meget daarlige økonomiske Vilkaar for Planterne bevirkede, at de amerikanske Kapitalejere ikke var interesseret i at foretage Investeringer paa Øerne, idet der var rigeligt med meget bedre egnet Jord og iøvrigt ogsaa paa anden Maade bedre Betingelser paa Portorico og andre amerikanske Øer. Det dansk startede Westindian Sugar Company fortsatte sin Virksomhed gennem 1920'erne med Fabrikken Bethlehem, men større tekniske Forbedringer fandt ikke Sted, og Virksomheden maatte under den store Krise fra 1929 træde i Likvidation. Fabrikken La Grange var i 1920'erne ligeledes i Gang, men ogsaa den maatte lukke under Krisen, saaledes at Øernes Erhvervsliv var fattigere end nogen Sinde tidligere. I de første Aar efter Krisen var Øerne i den Grad ruineret, at store Dele af Befolkningen maatte forsynes med Levnedsmidler af det amerikanske Røde Kors.

Sukkerproduktionens stadige Tilbagegang har efterhaanden ført til, at Landskabet paa St. Croix præges af de mange forladte Plantagebygninger og Sukkerværker, der overgros af den frodige Tropevegetation. *Mielche* skriver S. 179: »Ruin ligger ved Ruin. Møllernes runde Murkegler holder længst ud. De staar overalt som Gravstene over en svunden Tid.«

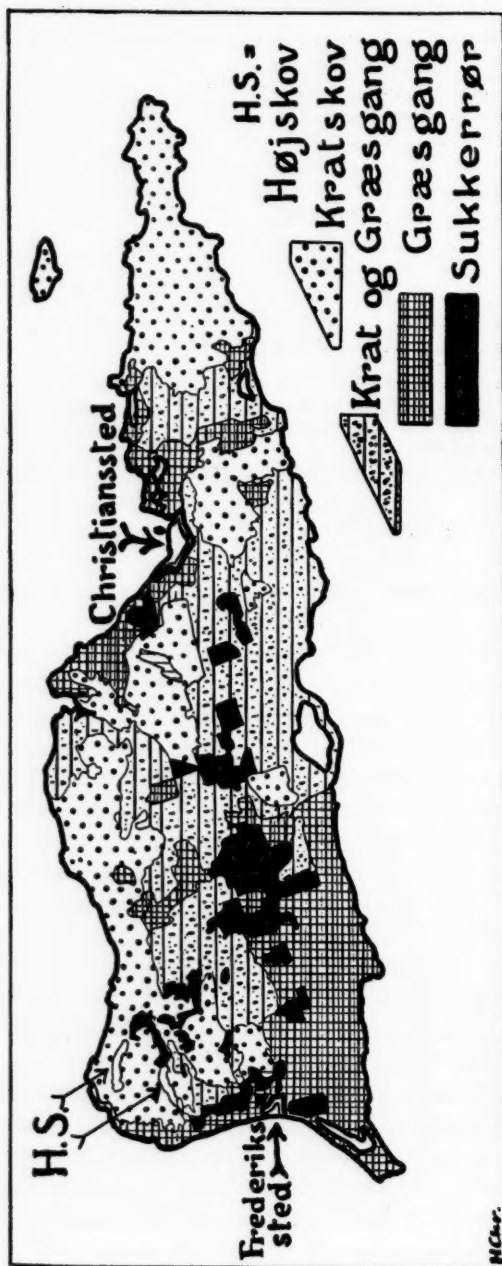

Fig. XIII. Plantevækstskort for St. Croix ca. 1930. Sukkerarealet er nu kun en forsvindende Del af det samlede Areal. En væsentlig Del af Areallet med Græsgang samt med Krat og Græsgang har tidligere været dyrket med Sukker. Kortet er tegnet paa Grundlag af et Kort i the Geographical Review, Juli 1933, S. 419.

Først under The New Deal blev der gjort et Forsøg paa fra Statsmagtens Side at støtte Øernes (St. Croix') Sukkerproduktion, idet der 1934 af Staten oprettedes et nyt Selskab The Virgin Islands Company, med en Kapital paa 1 Mill. Dollars. Dette Selskab overtog Fabrikken Bethlehem og Central Factory ved Christianssted; man vilde skaffe de nødvendige Rør ved Oprettelsen af nye Husmandssteder, hvor selvstændige Negre (squatters), skulde udføre Dyrkningen. Det var dog ikke muligt at fremstille Sukkeret saa billigt, at det nye Selskab kunde opnaa en passende Rentabilitet. Allerede før den nuværende Verdenskrig maatte Selskabet lukke Bethlehem og indskrænke Driften til Central Factory. Foruden denne arbejdede i 1939 kun Fabrikken La Grange.

Der var for de nye Husmandssteder en meget betydelig Risiko forbundet med Sukkerdyrkningen, idet baade Produktionsmængde og Priser var underkastet stærke Svingninger. Herom udtaler Guvernøren sig i sin Rapport for 1938, idet han gør opmærksom paa, at 298 Smaabrug i 1937 producerede 16.117 Tons Rør til en Værdi af 53.081 Dollars, medens de i 1938 producerede 6.121 Tons til en Værdi af 15.274 Dollars. Indtægten fra Sukkeret var fra disse Virksomheder saaledes i 1938 kun 29 % af det tilsvarende Tal for 1937.

Guvernøren omtaler¹⁾ i den Forbindelse Regeringens »home-stead plan« fra 1932, der øjensynlig endnu i 1938 ikke i større Omfang er ført ud i Livet. Den gaar ud paa at kombinere »small ownership« med Stordrift, idet Smaabrugene ved at stille sig under en vis Regeringskontrol skal kunne faa moderne Maskineri stillet til deres Raadighed til fælles Benyttelse. Videre nævner Guvernøren, at den store Risiko ved Sukkeravlens maa modvirkes ved, at Smaabrugene i højere Grad dyrker Grøntsager og Frugter samt holder Fjerkræ, dels til deres eget Forbrug og dels til Byernes Forsyning.

Det har været en stor Ulempe, at St. Croix, trods den toldfri Indførsel af St. Croix-Sukker til U. S. A., ikke er ligestillet med de andre sukkerproducerende Omraader indenfor de Forenede Stater, da man ved Eksport af Sukker fra Øerne ifølge den amerikanske Sukkertoldlov maa betale en Eksporttold (i 1938 paa 6 Dollars pr. short ton eller omkring 10 % af Bruttoindtægten). Denne Skat tilbagevælttes gennem Fabrikkerne paa Dyrkerne, idet der sker et tilsvarende Fradrag i den Pris, der betales for Rørene.

¹⁾ I Rapporten for 1938, S. 2.

Hertil kom, at Øerne ved den første Sukkerreguleringslov kun fik Ret til at sende en begrænset Del af deres Sukkerproduktion til Markedet i de Forenede Stater. Ved Sukkerloven af 1937 blev der dog ydet Øerne den Begunstigelse, at der kunde ydes dem en Kvota paa 0,24 %. Herved forhøjedes Øernes Andel i de Forenede Staters Forsyning fra ca. 5.400 Tons til 9.200 Tons, saaledes at et normalt Aars Høst kunde finde Anbringelse paa det store Marked i U. S. A.

Foruden af de faldende Sukkerpriser blev St. Croix' Økonomi haardt ramt af de Forenede Staters Spiritusforbud, der i 1921 udstraktes til Øerne, idet som ofte omtalt Romproduktionen havde været en meget betydningsfuld Indtægtskilde. Under Forbudet var Romproduktion forbudt, og da det ophævedes, havde Udtrykket St. Croix Rom ikke længere den høje Anselse. Romproduktionen blev hurtigt optaget andre Steder, hvor der var større Kapitalmidler, saavel til Produktion af en Kvalitetsvare som til Iværksættelse af en effektiv Reklame; St. Croix Rom er nu ikke mere kendt som tidligere, og Producenterne har ikke længere den nødvendige Kapital til at finansiere den betydningsfulde Lagring. Følgen heraf har været, at de Priser, der har kunnet opnaas for de smaa Kvantiteter, har været relativt lave.

Det har derfor været nødvendigt at søge at udvikle andre Produktionsgrene paa Øerne, saavel inden for Landbruget som i andre Erhverv. Det hørte til de mange Opgaver, som det foran omtalte Virgin Islands Company satte sig. I the Annual Report of the Governor of the Virgin Islands 1934 omtales dette nærmere S. 16. Det nævnes, at Virksomheden skal omfatte Udvidelse af Dyrkingen af Grøntsager o. l. i U. S. A.'s Vintersæson, Udvikling af Industri og Haandværk og forøgede Bestræbelser paa at hidlokke Turister. Videre skulde der samtidig udbygges en kulturel og social Lovgivning omfattende forbedret Skolevæsen, Indførelse af Alderdoms- og Arbejdsløshedsunderstøttelser m. m.

Hvad andre Produktionsmuligheder inden for Landbruget angaar, er paa St. Croix særlig Kvægavlen kommet i Betragtning. Skønt der paa Øen fandtes saa mange Racer og Krydsninger, at det har været vanskeligt at udvikle en rationel Kvægavl, har man dog kunnet etablere en Eksport af Kvæg og Kød og Mejeriprodukter til Portorico, der ikke kan kødforsyne sig selv¹). Denne Produk-

¹) Eksporten af Kvæg fra St. Croix og St. Thomas har svinget omkring 1.500 Stk. aarligt til en gennemsnitlig Værdi af ca. 60—70.000 Dollars.

tionsgren har været den mest rentable for Kapitalens Ejere, men det maa paa den anden Side bemærkes, at Kvægavlen har forøget de sociale Vanskeligheder, fordi der til Kvægavl kun behøves meget lidt menneskeligt Arbejde. Guvernøren har saaledes i 1932 (S. 18) gjort opmærksom paa, at Kvægavlen lagde Beslag paa 80 % af Jorden, men kun 3 % af Arbejdskraften paa St. Croix. Ved Igangsættelse af store offentlige Arbejder har den amerikanske Regering søgt at løse det vanskelige Beskæftigelsesproblem.

Paa St. Thomas og St. Jan har man næsten opgivet Dyrkning af Sukker og Bomuld og driver ekstensiv Kvægavl paa det meste af den anvendelige Jord. Til Skabelse af nye Erhvervsmuligheder har man bl. a. lagt sig efter Produktion af Bay Rum Haarvand¹⁾, og denne Produktion var en Tid i stærk Udvikling. Efter at Spiritusforbudet i U. S. A. var hævet 1934, er man dog i nogen Udstrækning gaaet tilbage til Fremstilling af Rom til Salg.

Mens Forholdene indenfor Landbruget paa St. Croix har været uhyre vanskelige i de sidste Aartier, er det gaaet noget bedre med Udnyttelsen af St. Thomas' gode Havn, selvom det var et alvorligt Tab, at Hamburg-Amerikalinjen kort før Salget flyttede sit vestindiske Hovedsæde til den hollandske Ø Curaçao. Det fra dansk Side stiftede Vestindisk Kompagni, der stadig er Øernes største Arbejdsgiver, havde bygget en Kaj ved St. Thomas og haabede paa en voksende Benyttelse af Havnen. I Begyndelsen gik det ogsaa fremad, idet der var 62 Anløb af Oceanskibe²⁾ i 1915, 305 i 1925 og 547 i 1929. Fra dette Tidspunkt gik det som Følge af Verdenskrisen tilbage. Minimum naaedes i 1932 med 343 og derefter steg Tallet atter, til det i 1938 naaede 753. Denne Udvikling har dog ikke haft større Betydning for Øens Økonomi, idet Skibenes Anløb har været kortvarige og som Regel kun haft Indtagelse af Bunkers til Formaal. Indtil 1931 var St. Thomas Krigsflaadehavn. Da denne blev ophævet, og Krigsskibene dermed forsvandt paa et Tidspunkt, hvor der som Følge af Krisen heller ikke kom mange Handelsskibe, var Virkningen heraf meget alvorlig for Butikker, Hoteller o. s. v. og dermed for hele Øens Næringsliv.

Derimod synes det som om de sidste Aar har aabnet nye Perspektiver, idet Øernes Klima, Temperaturforhold og det store Antal Soldage har givet Mulighed for en Udvidelse af Turismen. Øernes Autoriteter har fundet ud af, at det vilde være rimeligt at

¹⁾ Bay Rum fremstilles af Allehaande-Planten ved Udtræk med Rom.

²⁾ Tallene er fra *Mielche*, S. 205.

drage en stor Del af de rige Amerikanere, der tidligere hvert Aar besøgte Europa, til Øernes fredelige og idylliske Pladser. Dette synes omsider i nogen Grad at være lykkedes, i hvert Fald besøgte Øerne i de sidste Aar før den nuværende Krig af et stigende Antal Turistskibe, og disses Ophold i Havnen varer længere end de fleste andre Skibes og giver større Muligheder for de Handlende og for Befolkningen i Almindelighed.

Det maa i det hele siges, at man fra de Forenede Staters Side samtidig med, at den økonomiske Politik har været bestemt af Interesser, der gik modsat Øernes Sukkerproducenters, og som derfor har skaffet disse store Vanskeligheder, har været rundhaandet med økonomiske Midler for at bedre de sociale Forhold og skabe nye Arbejdsmuligheder.

Ret langt synes man endnu ikke at være kommet ad disse nye Veje; men det maa fremhæves, at der allerede nu er sat megen Kapital ind paa Øernes Ophjælpning; og der kan næppe være Tvivl om, at yderligere Midler vil blive ofret i de kommende Aar.

XII. SLUTNING

De dansk-vestindiske Øers Økonomi har gennem hele eller saa godt som hele Perioden 1671—1916 været baseret paa Sukkerproduktionen. Den under Hensyn til Datidens Teknik hensigtsmæssige Frugtbarhed af Jorden og den gunstige Beliggenhed har været Øernes eneste naturlige Rigdomskilder, idet der ingen Mulighed af Betydning var for Bjærgværksdrift og derpaa bygget Industri. Medens den gunstige Beliggenhed særlig har haft Betydning for St. Thomas, der havde en af Antillernes bedste Havne, har den frugtbare Jord særlig haft Betydning for St. Croix. Paa denne Ø havde Jorden en saadan Kvalitet, at den var rigelig tung til den primitive Bearbejdelse i de første Aar. Dette varede dog ikke længe, og da der først var hentet nogle Sukkerafgrøder fra Jorden, passede Produktionsfaktorerne Jord og Klima udmærket sammen og gav Basis for en effektiv Udnyttelse, der skabte en efter Datidens Forhold meget høj Jordrente. Men der var til de saaledes fremkaldte Jordværdier ingen andre Dyrkningsmuligheder af Betydning, og dette førte til en meget ringe Vekseldrift og en successiv Udpinning af Jorden. Den typiske Plantage var gennem flere Aarhundreder som Erhvervsforetagende udelukkende baseret paa Sukkeret, og hvad der ellers dyrkedes indenfor Plantagens Om-

raade var næsten udelukkende Forbrugsgoder for Plantagens hvide og særlig de sorte Beboere.

En saadan erhvervsmæssig Opbygning maatte gøre den enkelte Plantages, hele Erhvervets og i det hele Øernes Økonomi særlig følsom overfor Klimaændringer, Konjunktursvingninger og Strukturforandringer. Klimaændringerne betød store Forandringer fra Aar til Aar og gjorde Sukkerdyrkningen til en Erhvervsgren med stor naturlig Risiko. Konjunktursvingninger har ramt Erhvervslivet paa Øerne, som andre Steder, selv om man maaske kan sige, at Konjunkturerne ramte særlig haardt paa Grund af Dyrkningens Ensidedighed. Afgørende for Forstaaelse af Øernes Økonomi er endelig den stedfundne Strukturændring.

I over en Menneskealder i Slutningen af det attende og Begyndelsen af det nittende Aarhundrede var Økonomien præget af Krigstilstanden mellem forskellige af de store Kolonimagter, og der var derfor i lange Tider meget stærk Efterspørgsel i Europa efter de Sukkerladninger, der kom under dansk Flag, og som derfor ikke blev opbragt. Dette gav Rigdom baade til Øerne og til de danske Købmænd, og det er omtalt, hvor store Rigdomme begge disse Parter i denne lange Periode hentede hjem fra Øerne.

Fra 1815 til Øernes Afhændelse i 1916 har Hovedlinien i Strukturudviklingen været nedadgaende. Fra 1815 til Midten af Halvfjerserne har Produktionsformerne i det væsentlige været uforandrede, medens Sukkerproduktionens Teknik hos alle Konkurrenterne har været inde i en meget stærk Udvikling, først og fremmest indenfor Roesukkerproduktionen i Europa, men ogsaa i nogen Grad for Rørsukkerproduktionen i andre Tropeegne.

Dette hænger sammen med, at Øerne i erhvervsgeografisk Henseende var velegnede for den primitive Teknik; alle Produktionsbetingelser, Klimaet, Jordens Kvalitet, Arbejdskraften og Transportmulighederne, var vel afstemte efter hinanden og havde alle optimal Udnyttelse under Datidens Teknikform.

Helt anderledes laa Forholdene erhvervsgeografisk et Aarhundrede senere. Klimaet (særlig den ringe Regnmængde) og de ringe Muligheder for kunstig Vanding forhindrede en Stigning i Rørproduktionen som paa de andre Øer, Jordens Udpining gjorde en intensiv Dyrkning stedse vanskeligere, de smaa Arealer bevirkede, at der ikke kunde skabes Stordrift, som kunde faa Betydning for Verdensmarkedet, og de nye Transportmuligheder med Jernbane, Automobil og Dampskib kunde ikke faa samme Betydning som paa Cuba og Portorico. Hertil kommer, at Befolkning-

gen af saavel Europæere (Ejere og Bestyrere) som af Negre var vel egnede for Ledelse og Arbejde baade i Marken og paa de gamle Kogerier, medens de var langt mindre egnede til den nye Teknik, først med Plove i Marken og senere med mere kompliceret Teknik baade paa Marken og i Fabrikken, og Øerne blev derfor distanceret af andre Sukkerproducenter.

Man kan derfor sige, at Øerne som Sukkerproducenter i det attende Aarhundrede kunde arbejde med en meget betydelig Jordrente, medens Udviklingen gennem det nittende Aarhundrede førte til, at Jordrenten sank og sank, saaledes at Øerne gennem hele den sidste Trediedel af det nittende Aarhundrede maa betragtes som Underskudsproducenter, der ikke kunde faa fuld Dækning for de faste Anlæg, og derfor ikke turde indlade sig paa de Nyinvesteringer i større Stil, som kunde have øget Konkurrenceevnen over for de andre Øer; og i denne Position maatte de forblive, fordi der ikke kunde findes andre Erhvervsmuligheder. De Forsøg, der blev gjort paa at udvikle Øernes Landbrug under Strukturforandringen paa en Maade, der svarede til det danske Landbrugs Reaktion overfor Strukturforandringen i Slutningen af det nittende Aarhundrede, førte ikke til noget Resultat, dels fordi Substitutionsmulighederne som nævnt var ringe, og dels fordi den sorte Befolkning ikke havde de personlige Betingelser for udholdende Arbejde i selvstændige Husmandsbrug.

St. Croix (og St. Jan) har saaledes gennemløbet en Udvikling nogenlunde svarende til, hvad der kendes fra andre af de sukkerproducerende Antiller, hvor de erhvervsgeografiske Forudsætninger for Produktionen har været beslægtede. Da de danske Øer hører til dem, der først blev opdyrket, forstaar man, at Jorden her hurtigere blev udpint end paa de Øer, hvor Opdyrkningen senere paabegyndtes, men hvor de naturgivne Betingelser var tilsvarende.

De økonomiske Betingelser for Øernes sociale Udvikling var saaledes yderst slette, og dette er Baggrunden for, at Danmark, der havde været først til at forbyde Negerimporten, kom bagefter f. Eks. England med Hensyn til Forbudet mod Slaveriet. Regeringen turde gennem lange Tider ikke benægte Plantageejernes Paastand om, at Slavefrigørelsen vilde betyde en fuldstændig Ruin for Øerne. Da først Frigørelsen havde fundet Sted, blev de sociale Kaar kun i ringe Grad forbedret; Øerne havde kun meget smaa Midler, og den effektive Hjælp fra Moderlandet var meget ringe, idet man indenfor Regeringen ikke havde Øjnene aabne for, at nu var det Øerne, der trængte til Hjælp fra Danmark.

De elendige Forhold, som Befolkningen gennem det nittende Aarhundrede levede under, kommer intetsteds til klarere Udtryk end gennem Befolkningsstatistiken, idet denne viser en fortsat Tilbagegang forårsaget ved Udvandring og ved, at Antallet af Dødsfald, saa vidt man kan skønne, har været større end Antallet af Fødsler.

Denne Udvikling blev ikke afbrudt — snarere fremskyndet — ved Overdragelsen af Øerne til U. S. A. Ved Indsats fra det offentlige (særlig under NIRA) er de sociale Forhold forbedret en Del; men erhvervsmæssigt staar Øerne stadig i den Situation ikke at have noget Hovederhverv, der kan erstatte den fordums Rigdomskilde Sukkeravlen, som efter snart 150 Aar Tilbagegang ikke kan føde en Befolkning, der er sunket til Halvdelen.

BOGANMELDELSER

Bertil Ohlin: KAPITALMARKNAD OCH RANTEPOLITIK. Kooperativa Förbundets Bokförlag. Stockholm 1941. 245 S.

Bogens Formaal er dels at danne Grundlag for Forf.s Behandling af herhenhørende Spørgsmaal under hans Undervisning ved Handelshøjskolen i Stockholm dels overfor et bredere Publikum af Politikere og Finansfolk at yde et Bidrag til den stadig foregaaende, af adskillige Misforstaaelser og Fordomme prægede Diskussion om disse Spørgsmaal. Ogsaa her i Landet er der Brug for at drøfte disse Ting med den studerende Ungdom, og ogsaa her findes der Misforstaaelser og Fordomme, der trænger til at bortryddes; Ohlins Bog har derfor utvivlsomt Bud til danske Læsere.

Bogen indeholder et betydeligt Stof til Beskrivelse af det svenske Kapital- og Pengemarkeds Struktur, som det kan være af Interesse for danske Læsere at gøre sig bekendt med. Der er betydelige Forskelligheder i Sammenligning med danske Forhold. Særlig iøjnefaldende er den ringe Rolle, Obligationsmarkedet normalt spiller i Sverige i Sammenligning med vore Forhold.

Langt den største Interesse knytter sig dog til Forf.s Fremstilling af Sammenhængen mellem de forskellige Foreteelser inden for Kredit- og Pengevæsen og Mulighederne for offentlig Regulering af disse Forhold. Der findes saaledes en udmærket Redegørelse for Forbindelsen mellem Riksbankens Dispositioner og de private Penge- og Kreditinstitutioners Laanevilkaar. Derefter følger en Fremstilling af Renteforholdene op gennem 30'erne indtil de sidste Maaneder. De i det foregaaende Afsnit vundne Resultater anvendes til Forklaring af dette Forløb.

Hvad er det for Fordomme, Forf. kæmper imod? Ja, det er vel først og fremmest den saa almindelige Forestilling, at Rentefoden er et Slags Naturfænomen, bestemt af Opsparingen og Efterspørgslen efter Kapital, og at Myndighederne ikke har nogen Mulighed for at gribe ind i disse Ting. Centralbanken kan vel ændre sine Rentesatser, men hvis Inflation eller Deflation skal undgaas, kun saaledes, at de kommer til at stemme med den Rente, som Markedsforholdene betinger.

Heroverfor paaviser Forf. at Centralbanken kan paavirke Markedsforholdene, idet den kan købe eller sælge Aktiver. Derigennem bestemmer den Bankernes Likviditet, der netop beror paa, hvad de raader over af Tilgodehavender i Centralbanken, og Likviditeten bliver selvfølgelig afgørende for Bankernes Kreditvilkaar. Ogsaa den effektive Rente af Værdipapirer er paavirket af Bankernes Likviditet, idet disse dels vil optage eller frastøde Værdipapirer, alt efter som de føler sig likvide, dels gennem Kreditvil-

kaarene paavirker Publikums Køb eller Salg af Værdipapirer. Hertil kommer, at Centralbanken gennem Køb eller Salg af Værdipapirer, samtidig med at den paavirker Bankernes Kassebeholdning, direkte paavirker Prisen paa Værdipapirer. Centralbanken kan derfor inden for visse Grænser bestemme Renteniveauet.

Ohlin polemiserer mod den Tankegang, at det skulde være »unaturligt« eller »usundt«, at Centralbanken køber Obligationer. Han finder ikke nogen Grund til at begrænse Centralbankens Virksomhed ved at binde den til at ligge med bestemte Slags Aktiver. Afgørende maa være, hvilket Middel der i en given Situation mest effektivt fører til det Resultat, man ønsker.

Forf. vender sig ogsaa mod den gængse Opfattelse, at det for Forretningsbankerne er af afgørende Betydning for deres Likviditet, at de har anbragt deres Midler paa kort Sigt svarende til deres Forpligtelser. Da Centralbanken som nævnt naar som helst kan berøve Bankerne Likviditet, kan disse faktisk ikke sikre denne ved Midlernes kortfristede Anbringelse, idet en Inddragelse af disse Laan vil styrte saavel Virksomhederne som Bankerne ud i en Krise. Den eneste Maade, hvorpaa de kan opfylde deres Forpligtelser overfor Indskyderne, er ved at trække paa Tilgodehavender eller optage Laan i Centralbanken.

Ud fra denne Betragtning kritiserer han den Udvikling af Renteforholdene, man har tilladt i Sverige under Krigen. Han efterviser indgaaende, at den betydelige Renteforhøjelse, der fik Lov at finde Sted efter Krigsudbrudet, ikke tjente noget fornuftigt Formaal, men kun tjente til at belast Statskassen med unødvendige Renteudgifter.

Forf. imødegaaer de Argumenter, man har ført i Marken mod den af ham gennem hele Krigsperioden foreslaaede Politik. Et af disse Argumenter er, at man forventede, at Krigen, ligesom tidligere Krige, vilde give højere Rentefod, og at et Indgreb fra Riksbankens Side for at holde Renten nede vilde være blevet betragtet som »kunstig« eller som »Igangsættelse af Inflation« og saaledes vilde have skræmt Folk bort fra Obligationerne. Heroverfor hævder Ohlin, at en Politik efter disse Linier i alt væsentlig blev gennemført i 1941, uden at disse Virkninger fremkom. Iøvrigt er det centrale i hans Opfattelse, at ved en haandfast Politik fra Myndighedernes Side vil Virkningerne af alle stærke psykologiske Reaktioner kunne beherskes.

Indenfor nationaløkonomiske Kredse vil der næppe være nogen Uenighed med Professor Ohlins principielle Synspunkter. Derimod vil hans Betragtninger sikkert stadig forekomme Politikere og Bankfolk mærkelige. Foruden til den studerende Ungdom er det disse Kredse, denne Bog har Ærinde til. Den er skrevet i et saadant Sprog, at enhver, der blot har nogen Føling med økonomiske Spørgsmaal, naar han vil gøre et alvorligt Arbejde, vil kunne følge Diskussionen, og der er heller næppe Tvivl om, at den, der gør dette, vil se Tingene i et andet Lys end det traditionelle.

Jørgen Pedersen.

Wolmer Clemmensen: DESKRIPTIV ERHVERVSETIK. Einar Harcks Forlag. København 1942. 80 S.

Nærværende Skrift er nærmest en Samling Programmerklæringer om, hvilke Opgaver den deskriptive Erhvervsetik bør stille sig, og hvorledes den

bør løse dem. Fremstillingen illustreres med en Række Exempler under Kapiteloverskrifter som: Reklameetik, Prispolitik i erhvervsetisk Belysning og Om unfair Handelsmetoder.

Forfatteren lægger stor Vægt paa, at der er Tale om en rent deskriptiv Videnskab, som »ikke har til Opgave at docere denne eller hin Moral-lære, men objektivt at undersøge de etiske Normer og moralske Forestillinger, der behersker Erhvervslivet og dets Udøvere« (Side 9, jvnf. 27 og 30). Den deskriptive Erhvervsetik er herefter altsaa en Gren af Sociologien. — Til Trods for denne tydelige Erklæring er Skriftet dog stærkt præget af Forfatterens personlige Opfattelse og virker i høj Grad som et Propagandaskrift for de Idealer, som bl. a. fremføres af Rotary-Bevægelsen og andre tilsvarende internationale Organisationer. Denne Tendens kommer dels frem gennem den stadige Fremhæven af disse Organisationers fortjenstfulde Indsats, dels gennem Bemærkninger som fx. følgende: »Den deskriptive Erhvervsetik maa formodes gennem sit objektive Forskningsarbejde som praktisk Konsekvens at ville lede i Retning af en fair og sober Prispolitik, hvorved Fremtidens Erhvervsliv i stedse stigende Grad vilde præges af loyal Konkurrence« (S. 66, understreget her).

Fremstillingen er overhovedet præget af en optimistisk Begejstring for, hvor herlig vidt vi har bragt det med Hensyn til Handelsmoralens Højnelse, og en naiv Tillid til fremstaaende Handelsfolks Udtalelser om, at Handelens vigtigste Opgave er at tjene Samfundet (fx. S. 18 og 28). En saadan Indstilling er næppe til Gavn for den videnskabelige Objektivitet.

Skriftet beskæftiger sig udelukkende med de Normer, som gælder for Handelserhvervets Udøvere, mens Forf. overhodet ikke nævner andre Omraader indenfor Erhvervsetiken, fx. Arbejdspladsens Etik — Forholdet mellem Overordnet og Underordnet, Forholdet mellem Underordnede indbyrdes, Kollegialitetsbegrebet — der sociologisk set frembyder lige saa interessante Problemer. Emnet burde saaledes rettelig være betegnet som Handelsmoral eller Handelsetik.

Forfatteren fremhæver flere Steder, at dette Skrift behandler Emnet paa en ny Maade, ud fra ny Synspunkter (S. 33, 79). Saadanne direkte Proklamationer virker vist som oftest mod deres Hensigt.

Erik Schmidt.

Walter Förster: THEORIE DER WAHRUNGSENTWERTUNG. Gustav Fischer. Jena 1936. 123 S.

Efterhaanden som de forskellige Valutaer i og uden for Europa i Begyndelsen af 30'erne deprecieredes, tiltog ganske naturligt i Tyskland Diskussionen om, hvorvidt man burde lade Marken deltage i den almindelige »competitive depreciation«. Försters Bog er vel en rent teoretisk Analyse, men at den er tænkt som et Bidrag til den tyske Diskussion ses bl. a. af den Omhu, der vies Behandlingen af Inflationsangsten — en Faktor man utvivlsomt maa lade veje tungt i Overvejelserne om en De-jure-Depreciering af Marken, men som erfaringsmæssigt har spillet en relativt underordnet Rolle ved Devalueringer af Valutaer med en mindre voldsom Fortid end den tyske.

Forf. har ønsket at gennemføre en omfattende, teoretisk Undersøgelse af hele »Deprecieringsproblemet« — i Modsætning til tidligere Behand-

linger af Emnet, som efter Forf.s Mening i for høj Grad har omhandlet »Teilproblemene«. Det er en særdeles krævende Opgave, Forf. har stillet sig, naar man betænker, hvor sammensat Problemkomplekset omkring Valutadepreciering er; der findes vel næppe nogen Disciplin inden for Økonomiens Teori og Politik, som er en Redegørelse for Deprecieringens Teori uvedkommende, hvis denne Redegørelse skal kunne kaldes udtømmende eller dog i hvert Fald grundig. Førster har løst sin Opgave paa ca. 80 Sider, og da hans Bestræbelser i første Række synes at have være rettet mod at faa alt med, kan det ikke undre, at Bogens Værdi mindre ligger i dens videnskabelige Indsats end i dens utvivlsomme Muligheder som teoretisk Vejledning for politiske Debatører — en Vejledning, der gør det af med mange gængse Fejlargumenter og samtidig henleder Opmærksomheden paa en Række Faktorer, som den offentlige Diskussion er tilbøjelig til at overse.

Forf. vil sondre mellem en handelspolitisk og en konjunkturpolitisk Hensigt med Depreciering. Der gøres opmærksom paa, at det første Maal især haves for Øje i Lande med stærkt passiv Betalingsbalance, men de særlige (og væsentlige) Problemer, der vil opstaa for Debitorlande under en stærk Depression, hvori det internationale Laanemarked evt. har svigtet, kommer Forf. ikke ind paa (cfr. derimod Prof. Axel Nielsens Artikel i Westergaard-Festskriftet). Udelukkende konjunkturpolitiske har Motiverne efter Forf.s Mening alene været ved U. S. A.s og evt. Belgiens Deprecieringer, idet disse to Lande begge havde aktiv Betalingsbalance paa Devalueringstidspunktet. Almindeligvis vil man dog anføre begge Motiver for Valutasænkningen, ligesom man ogsaa kan tænke sig, at den alene er politisk betinget — som et Led i evt. Bestræbelser for at hidføre en ændret Fordeling.

Den egentlige teoretiske Udredning, som forberedes med en Gennemgang af nogle populære Argumenter, deler Forf. i 5 Afsnit. I disse undersøges Virkningerne af 1) en samtidig Devaluering af alle Valutaer, 2) en enkelt Valutas Depreciering, naar alle de øvrige forbliver stabile, og 3) naar andre Lande allerede har devalueret. I de to sidste, meget korte Afsnit undersøges dels Virkningerne paa Konjunktoren i Deprecierings-Landet og paa Verdenskonjunktoren, dels Betydningen af i hvilken Konjunkturfase Deprecieringen foretages.

I det Væld af Enkeltproblemer, som Forf. tangerer, og som han har formaaet at gøre overskueligt ved en minutiøst detaljeret Systematik, savner man en samlet Undersøgelse af de særlige Reaktioner, der maa ventes under ufuldkommen Konkurrence og Monopolforhold. Forskellige Steder i Behandlingen tægges Læseren ogsaa til at komme med Indvendinger. Saaledes skriver Forf. (S. 71) om de Kapitalbevægelser, som sædvanligvis sættes i Gang omkring en Ændring af de udenlandske Valutakurser, at saadanne alene vil forekomme, hvis Devalueringen efterfølges af svingende Kurser, men ikke, hvis der straks sættes en ny Kurs, som det er tydeligt, at man kan og vil holde stabil (Devalvation). Dette kan dog højst gælde den Spekulation, som følger efter Deprecieringen. Det synes vigtigere, som Haberler gør det, at fremhæve den Kapitalflugt, som vil foregaa i den Valutasænkningen (der sjældent kommer uventet), og saa betragte Valget mellem fast eller svingende Kurs som afgørende for, om der

vil komme en Tilbagestrømning af Flugtkapitalen eller en yderligere Bortstrømning i Forventning om en fortsat Devaluering.

Undersøgelsen af Deprecieringens Betydning for Deprecieringslandets Konjunktur og for Verdenshandelen og Verdenskonjunkturen som Helhed er meget summarisk. Det har øjensynligt ikke været Forf.s Hensigt at komme nærmere ind paa de særlige Spørgsmaal, som her trænger sig paa, og det vilde derfor være for let en Sag ud fra f. Eks. Harberlers (senere udkomne) Konjunkturanalyse at paavise væsentlige Mangler i disse sidste Afsnit. Det skal derimod anføres, at Forf. for kategorisk synes at ville gøre Deprecieringslandenes Gevinst til Apprecieringslandenes Tab. Man kunde ogsaa, som S. E. Harris gør det i sin Bog »Exchange Depreciation«, anføre, at en Deprecieringsbølge over den Opgang, som Deprecieringslandene evt. faar, skaber Mulighed for en almindelig økonomisk Ekspansion og dermed en almindelig Vækst i Verdenshandelen. Harris mener saaledes ad statistisk Vej at kunne vise, at Deprecieringerne i 1933 bevirkede en saadan Opgang i Deprecieringslandene, at ogsaa Deflationen i Guldlandene blev modarbejdet.

Forf. paapeger i Forordet Savnet af en omfattende teoretisk Analyse af »Deprecieringsproblemet«. Naar man har læst Försters Bog, vil man ikke længere føle et saadant Savn, idet Bogen giver et stærkt Indtryk af, at dette Problem udgør en Sum af vanskelige Enkeltproblemer, som det forekommer hensigtsmæssigst at undersøge hver for sig, hvis ikke Analysen skal sprænge det rimeliges Rammer eller begrænses, som det her i visse Afsnit er sket, til Antydninger, hvorpaa interesserede selv kan bygge videre.

B. G. Jensen.

